

Univerzita Karlova v Praze
Přírodovědecká fakulta
Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje

Studijní program: Geografie
Studijní obor: Regionální a politická geografie

Bc. Lukáš Michetschläger

**CELOSTÁTNÍ POLITICKÉ STRANY A JEJICH
AKTIVITA V LOKÁLNÍ POLITICE V ČESKU**
**NATIONAL POLITICAL PARTIES IN CZECHIA AND THEIR
INVOLVEMENT IN LOCAL POLITICS**

Diplomová práce

Praha 2015

Vedoucí diplomové práce: RNDr. Tomáš Kostecký, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem závěrečnou práci vypracoval samostatně a uvedl všechny použité informační zdroje a literaturu. Tato práce ani její podstatná část nebyla předložena k získání jiného nebo stejného akademického titulu.

V Praze, 20. 6. 2015

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval svému vedoucímu diplomové práce RNDr. Tomáši Kosteckému, CSc. za jeho cenné rady, připomínky a celkovou podporu při psaní této diplomové práce. Dále bych rád poděkoval své rodině, za podporu po celou dobu mého studia. Na závěr bych rád poděkoval i svým přátelům za jejich podporu během studia.

Abstrakt

Hlavním cílem této diplomové práce je analyzovat, jak silné je působení celostátních politických stran v lokální politice v Česku, případně jaká je úspěšnost těchto stran v komunálních volbách. Samotná teoretická východiska této práce jsou členěna do dvou kapitol. První obsahuje obecné definice politických stran, funkce a cíle politických stran, typologii politických stran, vývoj stranického systému v Česku a také základní charakteristiku jednotlivých celostátních politických stran. Druhá kapitola se zabývá výzkumy volebního chování v Česku, samotnými obcemi a jejich zastupitelstvy a na závěr obecně představuje komunální volby.

Praktická část této diplomové práce je shrnuta v jedné hlavní kapitole, která je dále členěna na menší podkapitoly. V první fázi je analyzována úspěšnost stran v sestavování kandidátních listin pro komunální volby, následuje vícenásobná regresní analýza, která pomáhá odhalit souvislost mezi centrální politikou a úspěšností politických stran na lokální úrovni a představuje další proměnné, které tento fakt ovlivňují. V třetí fázi praktické části je provedena analýza LISA, která bude sloužit k určení lokální míry prostorového (ne)shlukování aktivity vybraných celostátních politických stran v komunálních volbách v roce 2010. Poslední analýzou je geograficky vážená regrese, která umožňuje vizualizaci regresních modelů na lokální úrovni a zároveň řeší problém prostorové nestacionarity.

Klíčová slova: Česko, celostátní politické strany, lokální politika, komunální volby, regresní analýza

Abstract

The main objective of this thesis is to analyze political involvement of national political parties in local politics in Czechia or, more specifically, how successful are these parties in the municipal elections. The main theoretical background of this thesis is divided into two chapters. The first part contains of general definitions of political parties, functions and objectives of political parties, typology of political parties, and development of the party system in Czechia as well as basic characteristics of the different national political parties. The second chapter deals with studies of voting behavior in Czechia, the municipalities themselves and their councils. The second chapter also presents municipal elections.

The practical part of this thesis is summarized in one large chapter, which is further divided into smaller subsections. In the first phase the success of parties in drawing up lists of candidates for municipal elections is studied, followed by multiple regression analysis aimed at exploring of relationship between national politics and the success of the political parties at the local level. It also describes other variables which affect that relationship. The third phase of practical part consist of LISA analysis, which is used to determine the local level of spatial (dis)aggregation of activities of selected national political parties in the municipal elections in 2010 in Czechia. The latest analysis is geographically weighted regression that enables the visualization of regression models at the local level and at the same time solves the problem of spatial nonstationarity.

Keywords: Czechia, National political parties, local politics, municipal elections, regression analysis

Obsah

Seznam tabulek, obrázků a grafů	6
Seznam zkratk	9
ÚVOD	10
1 CÍLE A STRUKTURA PRÁCE	13
2 HYPOTÉZY PRÁCE.....	14
3 DATA A METODOLOGIE.....	16
3.1 Vícenásobná regresní analýza	21
3.2 LISA (prostorová autokorelace) a Moranovo I kritérium	22
3.3 GWR (Geograficky vážená regrese)	25
4 PŘEDSTAVENÍ POLITICKÝCH STRAN A JEJICH TYPOLOGIE	28
4. 1 Definice politické strany	28
4.2 Funkce a cíle politických stran.....	29
4.3 Typologie politických stran.....	30
4.3.1 Vývojová typologie politických stran	30
4.4 Stranický systém v České republice.....	35
4.4.1 Vývoj stranického systému na území České republiky od roku 1990.....	36
4.5 Jednotlivé celostátní politické strany v Česku, jejich historie a struktura.....	38
4.5.1 ČSSD.....	38
4.5.2 KSČM	41
4.5.3 KDU-ČSL	43
4.5.4 ODS.....	44
4.5.5 TOP 09	46
4.6 Vývoj počtu členů celostátních politických stran	48
5 VOLEBNÍ CHOVÁNÍ A KOMUNÁLNÍ VOLBY V ČESKU.....	50
5.1 Výzkumy volebního chování v Česku	50
5.1.1 Faktory determinující volební chování	52
5.2 Obce v Česku a jejich zastupitelstva	54
5.3 Komunální volby – volby do zastupitelstev obcí	56
5.3.1 Volební systém pro komunální volby	57
5.4 Komunální volby v roce 2010 pohledem respondentů sociologického výzkumu.....	58
6 VÝSLEDKY KOMUNÁLNÍCH VOLEB V ROCE 2010	61
6.1 Celkové výsledky voleb dle počtu získaných mandátů.....	61
6.2 Kandidatura jednotlivých stran v komunálních volbách v roce 2010	61
6.2.1 Účast ČSSD v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku.....	63

6.2.2 Účast KSČM v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku	64
6.2.3 Účast strany KDU-ČSL v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku	65
6.2.4 Účast strany ODS v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku	66
6.2.5 Účast strany TOP 09 v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku ..	67
6.3 Vícenásobná regresní analýza	68
6.3.1 Vícenásobná regresní analýza se všemi obcemi	68
6.3.2 Vícenásobná regresní analýza omezená na soubor obcí, v nichž strana kandidovala	74
6.3.3 Porovnání výsledků obou vícenásobných regresních analýz	78
6.2 Analýza LISA a Moranovo I kritérium	79
6.2.1 Výpočet Moranova I kritéria	79
6.2.2 Analýza LISA – ČSSD	80
6.2.3 Analýza LISA – KSČM	82
6.2.4 Analýza LISA – KDU-ČSL	83
6.2.5 Analýza LISA – ODS	84
6.2.6 Analýza LISA – TOP 09	85
6.2.7 Shrnutí výsledků analýzy LISA	86
6.3 Geograficky vážená regrese (GWR)	87
6.3.1 Výsledky geograficky vážené regrese - ČSSD	88
6.3.2 Výsledky geograficky vážené regrese - KSČM	92
6.3.3 Výsledky geograficky vážené regrese – KDU-ČSL	96
6.3.4 Výsledky geograficky vážené regrese – ODS	100
6.3.5 Výsledky geograficky vážené regrese – TOP 09	104
6.3.6 Shrnutí výsledků geograficky vážené regrese	108
ZÁVĚR	110
ZDROJE	115
Internetové zdroje	120
Ostatní zdroje	121

Seznam tabulek, obrázků a grafů

Seznam tabulek

Tab. 1: procento mandátů získaných stranami v jednotlivých obcích v roce 2010 (minimum – průměr – maximum)

Tab. 2: procento hlasů získaných stranami v jednotlivých obcích v parlamentních volbách v roce 2010 (minimum – průměr – maximum)

Tab. 3: Přehled hodnot jednotlivých nezávisle proměnných v jednotlivých obcích

Tab. 4: Počet mandátů získaných stranami v komunálních volbách v roce 2010

Tab. 5: Závislost úspěšnosti stran v komunálních volbách na velikosti obce (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – všechny obce

Tab. 6: Závislost úspěšnosti stran v komunálních volbách na velikosti obce a struktuře obyvatel (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – všechny obce

Tab. 7: Výsledky regresní analýzy se všemi proměnnými (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – všechny obce

Tab. 8: Závislost úspěšnosti stran v komunálních volbách na velikosti obce (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – pouze obce, v nichž strany kandidovaly

Tab. 9: Závislost úspěšnosti stran v komunálních volbách na velikosti obce a struktuře obyvatel (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – pouze obce, v nichž strany kandidovaly

Tab. 10: Výsledky regresní analýzy se všemi proměnnými (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – pouze obce, v nichž strany kandidovaly

Tab. 11: Hodnoty Moranova I kritéria

Seznam obrázků

Obr. 1: Specifika analýzy prostorových dat

Obr. 2: Schéma Moranova diagramu

Obr. 3: Vizualizace prostorového jádra

Obr. 4: Spokojenost s výsledky komunálních voleb v místě bydliště v %

Obr. 5: Spokojenost se složením nového vedení obce v %

Obr. 6: Účast strany ČSSD v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

Obr. 7: Účast strany KSČM v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

Obr. 8: Účast strany KDU-ČSL v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

Obr. 9: Účast strany ODS v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

Obr. 10: Účast strany TOP 09 v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

Obr. 11: Mapový výstup analýzy LISA volebních výsledků ČSSD

Obr. 12: Mapový výstup analýzy LISA volebních výsledků KSČM

Obr. 13: Mapový výstup analýzy LISA volebních výsledků KDU-ČSL

Obr. 14: Mapový výstup analýzy LISA volebních výsledků ODS

Obr. 15: Mapový výstup analýzy LISA volebních výsledků TOP 09

Obr. 16: Mapový výstup geograficky vážené regrese ČSSD - % hlasů v parlamentních volbách

Obr. 17: Mapový výstup geograficky vážené regrese ČSSD – podíl VŠ vzdělaných

Obr. 18: Mapový výstup geograficky vážené regrese ČSSD – logaritmovaný počet obyvatel

Obr. 19: Mapový výstup geograficky vážené regrese ČSSD – podíl hlásících se k víře

Obr. 20: Mapový výstup geograficky vážené regrese ČSSD – podíl starších 60 let

Obr. 21: Mapový výstup geograficky vážené regrese KSČM – % hlasů v parlamentních volbách

Obr. 22: Mapový výstup geograficky vážené regrese KSČM – podíl VŠ vzdělaných

Obr. 23: Mapový výstup geograficky vážené regrese KSČM – logaritmovaný počet obyvatel

Obr. 24: Mapový výstup geograficky vážené regrese KSČM – podíl starších 60 let

Obr. 25: Mapový výstup geograficky vážené regrese KSČM – podíl hlásících se k víře

Obr. 26: Mapový výstup geograficky vážené regrese KDU-ČSL – % hlasů v parlamentních volbách

Obr. 27: Mapový výstup geograficky vážené regrese KDU-ČSL – podíl hlásících se k víře

Obr. 28: Mapový výstup geograficky vážené regrese KDU-ČSL – podíl VŠ vzdělaných

Obr. 29: Mapový výstup geograficky vážené regrese KDU-ČSL – logaritmovaný počet obyvatel

Obr. 30: Mapový výstup geograficky vážené regrese KDU-ČSL – podíl starších 60 let

Obr. 31: Mapový výstup geograficky vážené regrese ODS – % hlasů v parlamentních volbách

Obr. 32: Mapový výstup geograficky vážené regrese ODS – logaritmovaný počet obyvatel

Obr. 33: Mapový výstup geograficky vážené regrese ODS – podíl VŠ vzdělaných

Obr. 34: Mapový výstup geograficky vážené regrese ODS – podíl hlásících se k víře

Obr. 35: Mapový výstup geograficky vážené regrese ODS – podíl starších 60 let

Obr. 36: Mapový výstup geograficky vážené regrese TOP 09 – % hlasů v parlamentních volbách

Obr. 37: Mapový výstup geograficky vážené regrese TOP 09 – podíl VŠ vzdělaných

Obr. 38: Mapový výstup geograficky vážené regrese TOP 09 – logaritmovaný počet obyvatel

Obr. 39: Mapový výstup geograficky vážené regrese TOP 09 – podíl hlásících se k víře

Obr. 40: Mapový výstup geograficky vážené regrese TOP 09 – podíl starších 60 let

Seznam grafů

Graf. 1: Počet kandidátních listin sestavených stranami v jednotlivých obcích v Česku

Seznam zkratek

AV ČR – Akademie věd České republiky

CVVM – Centrum pro výzkum veřejného mínění

ČR – Česká republika

ČSFR – Československá federativní republika

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

ČSÚ – Český statistický úřad

ECR – Evropští konzervativci a reformisté

EDU – Evropská demokratická unie

ESDA – exploratory spatial data analysis

EU – Evropská unie

GIS – geografický informační systém

GWR – Geographically weighted regression

KDS – Křesťanská demokratická strana

KDU-ČSL – Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

LISA – Local indicators of spatial association

ODA – Občanská demokratická aliance

ODS – Občanská demokratická strana

SLDB – Sčítání lidí, domů a bytů

SLK – Starostové pro Liberecký kraj

STAN – hnutí Starostové a nezávislí

UD – DEU – Unie svobody – Demokratická unie

VV – Věci veřejné

ÚVOD

V současné době je většina států světa demokratických a stále více zemí se pokouší demokratický přístup zavést. Jedním ze základních pilířů demokracie jsou volby a možnost obyvatel demokratických států svobodně rozhodnout o tom, kdo bude zvolen do čela státu. Pro Česko jsou charakteristické různé typy voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, senátní a krajské volby, volby do obecních zastupitelstev. Volby do zastupitelstev obcí neboli také volby komunální představují uplatnění principu zastupitelské demokracie na nejnižší územně samosprávné úrovni. Jednotlivé volby jsou prostorově přesně určeny a týkají se konkrétního vymezeného území. Každé volby také vypovídají mnohé o populaci v daném volebním území. Jedním ze základních témat, která přitahují pozornost jak odborné, tak laické veřejnosti, jsou právě rozdíly ve volebním chování mezi těmito populacemi a voliči jednotlivých politických stran. Předmětem zájmu jsou samozřejmě také samotné výsledky jednotlivých typů voleb. Novináři, političtí analytici, ale i samotní voliči se zajímají o to, proč a z jakého důvodu volby skončily konkrétním výsledkem a za jakých okolností vyhrála či prohrála určitá politická strana. Mezi hlavní faktory, které způsobují rozdíly mezi volebním chováním jednotlivých voličů žijících v teritoriálně vymezených jednotkách, se zpravidla řadí socioekonomické faktory (společenské postavení, vzdělání či příjem voličů), dále také sociodemografické faktory (věk voličů...). Významný vliv na volební chování voličů mohou mimo jiné mít také specifické problémy a charakteristiky jednotlivých obcí, měst či regionů. Velké rozdíly ve volebním chování jsou patrné mezi ekonomicky silnými a sociálně slabými regiony, které potřebují výraznější finanční podporu pro svůj růst a potenciální rozvoj. Voliči ze sociálně slabších regionů obecně tíhnou k levicovým stranám, naopak voliči z ekonomicky silnějších regionů obvykle preferují strany pravicové. Volební chování obyvatel lze na základě dosavadních českých výzkumů považovat za jev, který je podporován především socioekonomickými strukturálními faktory a charakteristikami české populace. Velmi malý počet studií pak zohledňuje geografické a kontextuální faktory, které se snaží vysvětlit variabilitu, již není možné obsáhnout za pomoci strukturálních proměnných. Lze konstatovat, že dosud se čeští výzkumníci výrazněji nezabývali vztahem celostátních politických stran a jejich lokálních politických aktivit jako jednoho z možných faktorů určujících úspěchy či neúspěchy v komunálních volbách. Počet odborných prací vztahujících se k otázce regionálních rozdílů ve volebních výsledcích

je nejnižší právě na obecní úrovni. Většina prací analyzujících volební chování či územní podporu jednotlivých politických stran byla prozatím vedena na úrovni okresů nebo obcí s rozšířenou působností. Nejvýznamnějšími autory zabývajícími se touto tematikou jsou Jehlička, Sýkora, Daněk, Šaradín, Pink, Kyloušek, Koubek a Voda). Práce analyzující vliv ekonomických, sociálních a demografických faktorů na volební podporu politických stran a volební chování jejich voličů vychází opět z okresní úrovně (viz např. Blažek, Kostecký 1991; Kostecký 1994; Kostecký 1995; Kostecký 2001; Kostecký et al. 2002; Kouba 2007; Lyons 2008; Kostecký 2009). Na obecní úrovni provádí studium a analýzy jen velmi malé množství výzkumníků – v českém prostředí jsou nejznámější práce politologů (Balík 2005; Balík 2006; Šaradín 2006; Čiháková, Balík 2010; Maškarinec 2010; Maškarinec 2011), sociologů (Kostecký 2005) či geografů (Spurná 2008a).

Domnívám se, že v zemích s dlouhodobou demokratickou tradicí a etablovaným systémem politických stran je nejdůležitějším prvkem, který pomáhá budovat dlouhodobou voličskou podporu každé politické strany, právě členská a voličská základna vybrané politické strany na lokální úrovni. Na této úrovni dochází k nejintenzivnějšímu kontaktu členů politických stran s jejich aktuálními, ale také potenciálními voliči. Jedním z hlavních cílů této diplomové práce je zjistit, jaká je v tomto ohledu situace v Česku, do jaké míry jsou celostátně nejvýznamnější politické strany zapojeny do lokální politiky a jaký na ni mají vliv, jaká je jejich úspěšnost v komunálních volbách, a které faktory jejich aktivitu nejvíce ovlivňují. Díky poměrně krátkému trvání demokracie na území Česka, nevzniklo dosud velké množství prací na toto téma či témata příbuzná. Lze vysledovat studie, které se snaží vysvětlit volební výsledky na základě působení řady různých faktorů, ale není jich takové množství jako v západních zemích, v nichž je princip demokracie praktikován již dlouhá léta. Mezi hlavní vědecké disciplíny, které se těmto tématům věnují, patří sociologie, politologie a geografie, každý tento obor zkoumá volební chování a volební výsledky z jiného pohledu. Velmi zajímavým tématem pro tuto práci budou vybrané politické strany KDU-ČSL a TOP 09. Pozice v českém stranickém systému politické strany KDU-ČSL je sice silná a dlouhodobá, nicméně v mnoha směrech velmi odlišná od ostatních politických stran. Jednoznačné řazení k levici či pravici je obtížné, voličská základna této strany je také velmi specifická. Obliba KDU-ČSL převažuje v malých a středně malých obcích, politické aktivity strany se méně projevují ve velkých a středně velkých

městech. TOP 09 se již od počátku své existence řadí k pravicovým stranám, ale její pozice v českém stranickém systému je velmi těžko uchopitelná. Silnou pozici má tato strana především ve velkých a středně velkých městech, ve kterých se také nachází největší část její voličské základny, s postupným ubýváním obyvatel v obci se také snižuje „síla“ této strany z pohledu politických aktivit. Ve srovnání s ostatními politickými stranami má prozatím TOP 09 nejřidší síť lokálních aktivit. TOP 09 se dle názoru autora nachází z pohledu politických aktivit na přechodu ze samostatně fungující strany na úroveň stran etablovaných.

1 CÍLE A STRUKTURA PRÁCE

Hlavním cílem této diplomové práce je detailní deskripce geografických vzorců aktivit celostátních politických stran v lokální politice v Česku. K dalším cílům této práce patří analýza geografických vzorců úspěšnosti celostátních politických stran v lokálních volbách a dále snaha o identifikaci geografických faktorů, které ovlivnily vzorce aktivity úspěšnosti či neúspěšnosti celostátních stran v lokální politice v Česku.

Struktura práce je stanovena tak, aby co nejpřesněji splnila výše uvedené cíle. Z tohoto důvodu je tematicky členěna do několika částí. Po úvodní části následuje představení jednotlivých cílů práce a struktury této práce (viz tato kapitola). V dalších kapitolách budou představeny hypotézy, odůvodněn bude jejich výběr, následuje popis metodologie (nastínění metodik práce), představení území a dat vstupujících do jednotlivých analýz. Detailněji jsou charakterizovány jednotlivé statistické metody, které budou využity (metoda vícenásobné regresní analýzy, analýza LISA a geograficky vážená regrese). Čtvrtá kapitola specifikuje jednotlivé celostátní politické strany zvolené pro účel této práce z pohledu jejich vývoje, členských základů, definovány jsou taktéž politické strany a jejich typologie. Navazující část se zaměřuje na komunální volby a obce v Česku, výzkumy volebního chování v Česku, zákon o volbách do obecních zastupitelstev. Následují statistické analýzy a konkrétní výsledky empirické části výzkumu. V závěrečné kapitole jsou zjištěné poznatky sumarizovány a konfrontovány s cíli práce. Dále jsou uvedeny obecné závěry práce a navrženy možnosti pro další výzkumy v této problematice.

2 HYPOTÉZY PRÁCE

S ohledem na fakt, že zkoumaná problematika není v rámci výzkumu voleb zcela novým tématem, ale spíše jakousi snahou o rozšíření (a snad i svým způsobem vylepšení) stávajících výzkumných přístupů, můžeme na základě dosavadních zjištění formulovat hypotézy o výsledcích předkládané práce.

Autor práce se domnívá, že úspěšnost stran na centrální úrovni, tzn. ve volbách do Poslanecké sněmovny, bude mít pozitivní vliv na výsledky voleb do zastupitelstev obcí. Intenzita tohoto vztahu se však pravděpodobně bude odlišovat v závislosti na typu strany. Jednoznačně však bude vyšší u etablovaných stran¹, neboli stran v povědomí obyvatel již více zakořeněných, a s dřívějším vznikem, zatímco nově vzniklá strana TOP 09 bude v tomto ohledu zaostávat (a to především proto, že lokální struktura této strany není zatím na takové úrovni, jako je tomu v případě již zmíněných etablovaných stran). Dále se autor domnívá, že strana TOP 09 se bude nacházet „poblíž“ etablovaných stran s velkým potenciálem přiřadit se v blízké době právě k prvně jmenované skupině politických stran, tj. stran etablovaných, které již mají rozsáhlejší strukturu na lokální úrovni. Tento předpoklad souvisí především s pohledem na členskou základnu této strany, kdy ve většině případů členové TOP 09 nejsou a ani nebyli v době vzniku strany politickými nováčky s odlišným přístupem k politickému dění (oproti členům stran etablovaných).

Autor práce dále předpokládá, že celostátní politické strany budou mít větší úspěšnost a budou více zapojeny do lokální politiky v případě obcí s vyšším počtem obyvatel, tj. se zvyšujícím se počtem obyvatel v obci bude narůstat procento úspěšnosti stran v komunálních volbách. Z hlediska velikosti obce dle počtu obyvatel lze dále předpokládat, že se zvyšujícím se počtem obyvatel v obci vzroste také souvislost mezi výsledky národních a lokálních voleb a také úspěšnost stran v komunálních volbách. U pravicových stran bude tento vztah silnější, jelikož právě střední a velká města představují voličskou základnu těchto stran. Naopak u stran středových a levicových (především KDU-ČSL a KSČM) je vytvářena členská základna spíše ve venkovských obcích. Strana ČSSD se dle autora pohybuje na rozhraní mezi těmito dvěma „póly“. Největší souvislost mezi centrální a komunální úrovní politiky z hlediska podpory ve volbách lze očekávat u KSČM a KDU-ČSL, autor práce předpokládá, že identifikace

¹ V této práci se jedná o ČSSD, ODS, KDU-ČSL a KSČM.

jádrových voličů s těmito stranami je obecně nejvyšší. Na základě těchto tvrzení můžeme dále předpokládat, že celostátní politické strany budou kandidovat spíše v obcích s vyšším počtem obyvatel a bude pro ně také jednodušší sestavit kandidátku v těchto obcích. Nejvýznamněji se dle odhadů autora počet obyvatel obce a jeho vliv na úspěšnost strany v komunálních volbách projeví v případě nově vzniklé strany TOP 09, které svou difúzi do lokální politiky, jak již autor uvedl výše, realizuje především přes velká města s vysokým počtem obyvatel.

Autor se dále domnívá, že z hlediska výsledků voleb do zastupitelstev obcí bude zajímavá souvislost mezi úspěšností strany TOP 09 na lokální úrovni a postavením strany KDU-ČSL. TOP 09 byla založena na základě odtržení části členské základny strany KDU-ČSL – tito jedinci vytvořili základní kostru nové strany a stali se jejími představiteli na komunální úrovni.

Na základě dosud vypracovaných studií lze taktéž vycházet z předpokladu, že pro celostátní politickou stranu KDU-ČSL budou z hlediska úspěchu v komunálních volbách zásadní vlastnosti členů její voličské základny. Obecně mezi voliči uvedené strany převažují obyvatelé venkovských obcí a jedinci hlásící se k víře.

Lze konstatovat, že volební chování na území Česka je dáno především strukturálními faktory, avšak i přesto autor předpokládá, že na úrovni lokální politiky bude hrát významnou roli osobní zkušenost voličské základny (tj. předpoklad závislosti volby určité strany v jedné obci na volbě stejné strany v obcích sousedních). Tuto hypotézu potvrdí, či vyvrátí analýza LISA.

3 DATA A METODOLOGIE

Cílem metodologické části práce je charakteristika zvolených statistických metod, vhodných pro realizaci cílů a výzkumných otázek. Pozornost je zaměřena především na statistickou metodu vícenásobné regresní analýzy a dále metod, které jsou řazeny k technikám explorační prostorové analýzy dat (exploratory spatial data analysis, ESDA), jež jsou využívány k alespoň částečnému vyřešení problémů spojených s analýzou prostorových dat, jedná se o metodu LISA a metodu geograficky vážené regrese. Vybrané metody by dle autorova mínění měly být schopny nejlépe naplnit cíle této práce a s nimi spojená teoretická východiska. První zvolenou metodou je tedy vícenásobná regresní analýza, která nám pomůže představit hlavní nezávisle proměnné, které ovlivňují úspěšnost stran v komunálních volbách. Druhou zvolenou metodou je analýza LISA (local indicators of spatial association), která bude využita k určení lokální míry prostorového (ne)shlukování vybraných celostátních politických stran v komunálních volbách v roce 2010. Stanovena bude taktéž hodnota Moranova I kritéria pro jednotlivé celostátní politické strany. Hodnota Moranova I kritéria udává globální míru prostorového (ne)shlukování. Výstupem je následně jedna hodnota získaná za celé sledované území. Poslední využitou statistickou metodou vhodnou pro zkoumání cílů této práce je metoda geograficky vážené regrese, která umožní zaměřit se více na prostorovou variabilitu sledovaných jevů a proces proměny sledovaných vztahů v prostoru. V metodologické části budou jednotlivé statistické metody podrobněji popsány. Konkrétním výsledkům analýz se budu podrobněji a specifičtěji věnovat v následujících kapitolách. Hlavním důvodem využití široké škály metod pro totožný datový soubor je snaha o co nejvyšší validitu závěrů a možnost vizualizace výsledků na lokální úrovni s následnou analýzou prostorové distribuce regresních koeficientů.

Jako závisle proměnná pro regresní analýzu byl vybrán podíl mandátů získaných danou politickou stranou v komunálních volbách v roce 2010 (vyjádřený v procentech z celkového počtu zastupitelů v obci). Jako nezávisle proměnné vstupující do regresní analýzy byly vybrány následující: (1) % hlasů získaných v parlamentních volbách; (2) logaritmovaný počet obyvatel v jednotlivých obcích v roce 2011; (3) podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci v roce 2011; (4) podíl obyvatel hlásících se k víře v roce 2011; (5) podíl obyvatel starších 60 let z celkového počtu obyvatel starších 18 let. Výběr těchto proměnných byl motivován snahou zjistit, které z nich ovlivňují volební chování české populace. Volba nezávislých proměnných byla

provedena tak, aby co možná nejlépe vystihovala základní dělicí linie české politiky, které byly široce analyzovány a definovány v dřívějších studiích (např. Pink et al, 2012; Kostecký, 2009; Linek et al., 2012; Kouba, 2007). Nezávisle proměnná procento hlasů strany získaných v parlamentních volbách slouží k měření potenciálního vlivu popularity strany na celostátní úrovni (včetně popularity jejích nejvýznamnějších představitelů) na její výsledky v komunálních volbách. V úvahu jsou brány také případy, kdy zkoumané politické strany vstupovaly do voleb v koalici s jinými politicko-občanskými subjekty. Autor si je vědom faktu, že zvolená proměnná není metodologicky absolutně ideální, a to především s ohledem na stranu TOP 09, která byla v době konání voleb do Poslanecké sněmovny v zárodku své existence, přičemž podoba její lokální organizační struktury mohla být do určité míry formována právě úspěchem v těchto centrálních volbách. Zařazení nezávisle proměnné velikost obcí do regresních modelů by mohlo vzhledem k silné a zpravidla nelineární závislosti jednotlivých indikátorů na velikosti obce přinést metodologické komplikace a zkreslení, proto byl zvolen alternativní postup. Vzhledem k tomu, že sledovaný soubor obsahuje několik obcí, které počtem svých obyvatel výrazně převyšují zbývající obce, bude jako indikátor velikosti obce použit logaritmovaný počet obyvatel, který dokáže tento problém vyřešit (viz Dahl, Tufte 1973: 20)². Jako další nezávisle proměnná byl použit podíl počtu obyvatel starších 60 let z celkového počtu všech plnoletých obyvatel obcí³. Tento ukazatel je jednou z možných obecných charakteristik stáří populace, ale současně také přibližným ukazatelem struktury obyvatelstva podle ekonomické aktivity. Věkově starší obyvatelstvo může mít vzhledem ke svému věku častější a větší zdravotní potíže, menší ochotu ke změnám, zakořeněnou politickou participaci apod. V důsledku toho lze očekávat taktéž rozdílné politické preference (Kostecký 2001). Vzdělanostní struktura obcí bude kontrolována podílem obyvatel s ukončeným vysokoškolským vzděláním (proměnná podíl VŠ vzdělaných). Lze konstatovat, že z metodologického hlediska práce částečně navazuje na dřívější analýzy výsledků jednotlivých voleb na našem území a také na analýzy voličského chování (Kouba 2007, Maškarinec 2013), přičemž tyto práce identifikovaly výraznou míru prostorového shlukování

² Logaritmování vede k tomu, že se exponenciální vývoj určité proměnné převádí na vývoj lineární.

³ Dle zákona 491/2001 Sb. ze dne 6. prosince 2001 o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů má občan právo volit do zastupitelstva obce, města nebo hlavního města Prahy obce za předpokladu, že jde o státního občana České republiky, který alespoň v den voleb, a konají-li se volby ve dvou dnech, druhý den voleb, dosáhl věku nejméně 18 let, a je v den voleb v této obci, městě nebo v hlavním městě Praze přihlášen k trvalému pobytu. § 16 zákona č. 128/2000 Sb. § 6 zákona č. 131/2000 Sb.

(autokorelace). K nejvýznamnějším geografickým autorům věnujícím se této tematice patří Spurná, Netrdová a Blažek (Spurná 2008b; Blažek, Netrdová 2009; Blažek, Netrdová 2012). Tito autoři potvrdili existenci prostorové závislosti při analýze sociálních nerovnoměrností a dalších 11 sociodemografických charakteristik, které míru prostorového (ne)shlukování ovlivňují (tj. proměnných).

V analýzách pracujeme celkem s 6 225 obcemi. V žádné z analýz nebyla uvažována území vojenských újezdů - toto rozhodnutí bylo učiněno na základě extrémních výchylek ve volebních výsledcích, ale také dalších údajích (např. sociodemografických...). Relevance těchto téměř neobydlených lokalit je z pohledu volebních výsledků v porovnání s rozlohou zmíněných oblastí minimální. V této diplomové práci se zabývám analýzou volebních výsledků pěti celostátních politických stran (ČSSD, ODS, KSČM, KDU-ČSL a TOP 09). Volba těchto konkrétních subjektů byla provedena na základě několika kritérií. Především jde o strany, které patřily v roce 2010 k nejsilnějším a mají relativně dlouhodobou volební historii. Výjimkou je strana TOP 09, která působí je v české politice krátkodobě, nicméně díky sestavě své členské základny a popularitě mezi občany se přiblížila úrovni ostatních zvolených politických stran. Posledním kritériem pro volbu stran bylo jejich působení v komunálních volbách 2010 (všechny zvolené strany participovaly v komunálních volbách v relativně velkém počtu obcí v Česku).

Do zkoumaného souboru jsou zahrnuta agregátní statistická data výsledků komunálních voleb v roce 2010 a data z výsledků voleb do Poslanecké sněmovny v roce 2010⁴. Regresní analýzy využívají data pro několik nezávisle proměnných⁵. Lze předpokládat, že zdroje pro jednotlivá data jsou velmi spolehlivé, jelikož vycházejí z dlouhodobě fungujících statistik ČSÚ (Český statistický úřad). ČSÚ zpracovává jak výsledky jednotlivých voleb na území Česka, tak připravuje jednotlivá SLDB (Sčítání lidí, domů a bytů) – pro tuto práci byly použity výsledky z roku 2011. Proměnnou udávající počet obyvatel hlásících se k víře nelze považovat za 100% spolehlivou, jedinci uvádějí svou víru a příslušnost ke konkrétní církvi dle osobního rozhodnutí. Základní informace o

⁴ Výsledky politických stran v komunálních volbách byly měřeny podílem získaných mandátů v obecním zastupitelstvu, výsledky stran v parlamentních volbách podílem získaných platných hlasů.

⁵ Logaritmovaný počet obyvatel v jednotlivých obcích v roce 2011, podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci v roce 2011, podíl obyvatel hlásících se k víře v roce 2011, podíl obyvatel starších 60 let z celkového počtu obyvatel starších 18 let.

použitých datech z pohledu nejnižších, nejvyšších a průměrných hodnot jsou zobrazeny v tabulkách 1 – 3.

Celostátní politické strany, jejichž aktivita v komunálních volbách je předmětem analýzy, nezískaly ve volbách do zastupitelstev obcí v některých obcích na území Česka žádný mandát. Z pohledu maximálního zisku procenta mandátů získala pouze ČSSD v některé z obcí všechny⁶ mandáty. Strany ODS a KSČM získaly v některých obcích více než 71 % mandátů. Pro TOP 09 byl maximem zisk 41,27 % mandátů – tyto mandáty byly přiděleny v hlavním městě Praha (z celkového počtu 63 mandátů obsáhlo toto politické uskupení 23 pozic). Relativní úspěch TOP 09 v komunálních volbách 2010 v Praze lze považovat za výjimku a spíše potvrzení hypotézy, dle níž strana TOP 09 prostupuje na lokální úroveň skrze velká města, v politice na lokální úrovni (především ve středních a malých městech) má ovšem stále nevýznamnou pozici. Z uvedených průměrných hodnot procent získaných mandátů je patrné, že jednotlivé strany získávaly spíše malé procento mandátů, velmi často blížících se hodnotě 0. Strana TOP 09 například získala nenulové procento mandátů pouze v 298 obcích, nejčastěji obdržela alespoň nějaké mandáty strana KSČM (v 1 107 obcích).

Tab. 1: procento mandátů získaných stranami v jednotlivých obcích v roce 2010 (minimum – průměr – maximum)

Celostátní politická strana	Minimum	Průměr	Maximum
ODS	0,00	2,53	71,43
ČSSD	0,00	2,00	100,00
KSČM	0,00	2,11	71,43
KDU-ČSL	0,00	1,67	62,99
TOP 09	0,00	0,41	41,27

Zdroj: ČSÚ, Vlastní zpracování v programu MS Excel

V parlamentních volbách nedochází k tak výraznému rozpětí hodnot jako v případě voleb komunálních. I v těchto volbách se opakuje situace, kdy v některých obcích politické strany nezískaly žádné hlasy. Na nejvyšší procentní zisk hlasů (74,19 % z celkového počtu hlasů) dosáhla strana ČSSD v obci Mezholezy. Druhou nejúspěšnější stranou byla KDU-ČSL v obci Nelepeč – Žernůvka (okres Brno-venkov). Následovala strana ODS s 59,09 % hlasů získaných v obci Čilá v okrese Rokycany. Nejnižšího procentuálního zisku dosáhla strana TOP 09 (49,09 % z celkového počtu hlasů) v obci Ctiboř v okrese Benešov. Průměrné hodnoty jsou v případě procent získaných hlasů

⁶ Obec Mezholezy – Plzeňský kraj, okres Domažlice – strana ČSSD zde ve volbách do zastupitelstva obce získala všech 7 mandátů.

v parlamentních volbách výrazně vyšší, což je dáno především tím, že všechny sledované strany nabídly v parlamentních volbách kandidáty voličům ve všech obcích. Navzdory tomu KDU-ČSL nezískala žádný hlas v 569 obcích. Všechny ostatní získaly alespoň část hlasů ve více než 6 190 obcích⁷).

Tab. 2: procento hlasů získaných stranami v jednotlivých obcích v parlamentních volbách v roce 2010 (minimum – průměr – maximum)

Celostátní politická strana	Minimum	Průměr	Maximum
ODS	0,00	17,58	59,09
ČSSD	0,00	22,98	74,19
KSČM	0,00	13,96	57,14
KDU-ČSL	0,00	6,07	64,41
TOP 09	0,00	13,46	49,09

Zdroj: ČSÚ, Vlastní zpracování v programu MS Excel

Z přehledu hodnot jednotlivých nezávisle proměnných je patrné, že největší rozpětí mezi minimálními a maximálními hodnotami se týká podílu obyvatel hlásících se k víře. Na území Česka se nacházejí obce, v nichž se k víře nehlásí žádný resident, opačným případem je např. obec Překov v okrese Třebíč, kde se k víře přihlásilo více než 80 % všech obyvatel. Ještě větší variabilitu můžeme pozorovat u populační velikosti obcí, v nichž se konaly komunální volby v roce 2010: nejmenší z nich byla obec Vysoká Lhota, nacházející se v okrese Pelhřimov, která má pouze 17 obyvatel (z hlediska počtu obyvatel jde o nejmenší obec na území Česka), největším městem, v němž se konaly komunální volby, je hlavní město Praha s více než 1,25 milionem obyvatel. Extrémně odlišná populační velikost obcí byla upravena logaritmováním tohoto ukazatele - transformace prostého počtu obyvatel logaritmováním byla provedena z důvodu nesymetrického tvaru rozložení počtu obyvatel v jednotlivých obcích. Logaritmované hodnoty počtu obyvatel již mají přibližně normální rozložení, což je jednou z podmínek použití proměnné v regresním modelu. Zmíněná proměnná se pohybuje v rozmezí od 2,83 do 14,05, průměrnou hodnotou je 6,15. Nejvíce obyvatel starších 60 let žije na území obce Radkova Lhota v okrese Přerov (je to více než 66 % všech obyvatel starších 18 let), naopak nejméně jedinců nad 60 let věku žije na území obce Všebrdy v okrese Chomutov (4.34 %). Průměrně žije v každé obci 28,5 % obyvatel starších 60 let (z celkového počtu všech obyvatel starších 18 let). Poslední nezávisle proměnnou použitou v této diplomové práci je podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva. Dle

⁷ ČSSD nezískala žádné procento všech hlasů pouze ve 4 obcích, ODS ve 14 obcích, KSČM ve 32 obcích z celkového počtu a TOP 09 ve 33 obcích.

dostupných informací nežijí ve 46 obcích žádní občané s vysokoškolským vzděláním, naopak nejvíce vysokoškolsky vzdělaných osob žije na území obce Hlincova Hora v okrese České Budějovice (26,95 %). Ve všech analyzovaných obcích na území Česka žije průměrně 6,2 % vysokoškolsky vzdělaných jedinců.

Tab. 3: Přehled hodnot jednotlivých nezávisle proměnných v jednotlivých obcích

Hodnota	Celkový počet obyvatel	Logaritmovaný počet obyvatel	Podíl obyv. ve věku 60+ z celkového počtu 18+ v %	Podíl VŠ vzdělaných v obci v %	Podíl obyv. hlásících se k víře v %
minimum	17	2,83	4,34	0,00	0,00
průměr	1676	6,15	28,57	6,24	17,40
maximum	1 268 796	14,05	66,83	26,95	81,82

Zdroj: ČSÚ, Vlastní zpracování v programu MS Excel

3.1 Vícenásobná regresní analýza

Jednou z nejúčinnějších metod pro analýzu vztahů mezi sadou nezávisle proměnných a jednou závisle proměnnou je vícenásobná lineární regrese. V analýze založené na vícenásobné regresi hledáme hodnoty závisle proměnné z lineární kombinace hodnot několika (dvou a více nezávisle proměnných). „Vzorec pro výpočet je podobný jako v případě jednoduché regrese:

$$Y = a + b_1 X_1 + b_2 X_2 + b_3 X_3$$

Y je závisle proměnná, jejíž hodnoty se snažíme predikovat, a je konstanta, hodnoty b_1 , b_2 , b_3 jsou regresní koeficienty (říká se jim také parciální regresní koeficienty) a X_1 , X_2 , X_3 jsou hodnoty nezávisle proměnné“ (mohou pokračovat až do X_n – záleží na počtu nezávisle proměnných, které vstupují do analýzy, s tímto souvisí také počet regresních koeficientů, které jsou vždy ve výsledku přiřazeny k nezávisle proměnným). Jedním z hlavních cílů vícenásobné regrese je snaha vysvětlit rozptyl v závisle proměnné Y, k tomuto slouží statistika R^2 . Dalším cílem je výpočet (odhad) vlivu každé z nezávisle proměnných X na proměnnou závislou. Sílu tohoto vlivu poté vyjadřují nestandardizované regresní koeficienty b. „Vliv každé nezávisle proměnné je odhadován tak, že je kontrolováno působení ostatních nezávisle proměnných, které vstupují do modelu. Vícenásobná regrese prostřednictvím standardizovaných regresních koeficientů (beta) také pomáhá určit relativní sílu vlivu jednotlivých proměnných na proměnnou závislou“ (Mnohonásobná lineární regrese 2004, s. 1). S pomocí těchto koeficientů zjistíme, které proměnné mají na rozptyl závisle proměnné největší vliv a které mají naopak vliv menší, případně nejmenší. Posledním cílem vícenásobné regrese

je sestavení regresní rovnice a predikace hodnot závislé proměnné pro jednotlivé případy. Po provedení analýzy bychom si měli ujasnit, zda výsledky, kterých jsme dosáhli, mají posloužit k deskripci problému, nebo k testování hypotézy o lineárních (a snad i kauzálních) vztazích. Základem vícenásobné regrese je model. Při samotném procesu tvorby výsledků vícenásobné regrese platí princip efektivity, tedy snaha dosáhnout s minimálními vstupy maximálně možného efektu. Do regresní rovnice by měly vstupovat pouze takové proměnné, o nichž víme z teorie nebo z empirických zobecnění vyplývajících z analýzy jiných autorů, že jsou pro daný problém relevantní. Důležitým faktorem při rozhodování o počtu proměnných vstupujících do analýzy je také velikost samotného analyzovaného souboru (počet jeho jednotek, případů či respondentů). „Značný počet proměnných by totiž mohl především v malých souborech neúměrně zvyšovat hodnotu R^2 „(Mnohonásobná lineární regrese 2004).

3.2 LISA (prostorová autokorelace) a Moranovo I kritérium

Hlavním oborem, který se zabývá pracemi a analýzami prostorových dat, je kvantitativní geografie. Lze ji definovat jako obor „zabývající se analýzami číselných prostorových dat, tvorbou a testováním matematických modelů prostorových procesů, přičemž cílem všech těchto činností je přispět k hlubšímu porozumění jevům a procesům odehrávajícím se v prostoru“ (Fotheringham, Brunson, Charlton 2000). Hlavní výzkumnou otázkou z pohledu analýzy prostorových dat je, zda přítomnost nějakého jevu v jedné územní jednotce zvyšuje či snižuje pravděpodobnost přítomnosti tohoto jevu v blízkých územních jednotkách. Samotná prostorová data mají mnoho různých a specifických vlastností, které následně znesnadňují jejich analýzu a vyžadují použití odlišného souboru statistických metod a velmi citlivou interpretaci výsledků kvantitativních analýz. Proto jsou některé statistické metody vyvinuté pro analýzu neprostorových dat v mnoha případech pro analýzu prostorových dat nevhodné. Za nejvýznamnější problémy či specifika analýzy prostorových dat lze považovat závislost výsledků analýz na agregaci dat neboli na způsobu vymezení prostorových jednotek ve spojení s ekologickou chybou, dále prostorovou autokorelaci a prostorovou nestacionaritu (Spurná 2006).

Obr. 1: Specifika analýzy prostorových dat

Tabulka 1. Specifika analýzy prostorových dat

Aspekt	Význam	Příklad metod
ekologická chyba (agregace dat a určenost prostorových jednotek)	vztah získaný při jednom způsobu agregace dat, tedy v jednom souboru prostoro- vých jednotek, se neuplat- ňuje ve všech dalších a není univerzální – nemožnost odvození individuálního chování jedinců z analýzy agregátních dat	ekologická regrese a metoda hranic, metoda maximaliza- ce entropie, Kingova meto- da, víceúrovňové modely
prostorová autokorelace (závislost)	závislost výskytu určitého jevu v prostoru na výsky- tu tohoto jevu v blízkém okolí – porušení základního předpokladu obecného lineárního modelu a řady standardních parametric- kých statistických testů, že jednotlivá pozorování jsou navzájem nezávislá či neko- relovaná	Moranovo I kritérium, Gea- ryho C kritérium, analýza LISA, obecná G statistika, lokální G statistika
prostorová nestacionari- ta a heterogenita	nestabilita zkoumaných jevů a vztahů v prostoru – odliš- nost funkčních vztahů mezi proměnnými v různých prostorově vymezených oblastech, nestabilita regres- ních funkcí	metoda regrese pohyblí- vých oken (moving window regression), metoda geogra- ficky vážené regrese (GWR)

Zdroj: Spurná (2008, s. 768)

Samotná prostorová autokorelace je používána jako jedna z metod prostorové analýzy. Jedná se především o identifikaci prostorových vzorců ve vybraných územních jednotkách a jejich případném shlukování či neshlukování. V nejobecnějším pohledu lze princip prostorové autokorelace chápat jako existenci určitého funkčního vztahu mezi pravděpodobností výskytu určitého jevu v prostorové jednotce a pravděpodobností výskytu tohoto jevu v jednotkách, které jsou jí prostorově blízké (Anselin 1988). Základní podstatu prostorové autokorelace lze formulovat jako podobnost územních jednotek, která je zkoumána z hlediska jejich vzájemné vzdálenosti a vyplývá z relativní kontinuity sociálních jevů v prostoru (Nezdařilová 1984a). Jednotlivé výsledky statistických analýz v oblasti prostorové autokorelace jsou velmi výrazně ovlivňovány blízkostí hranice jednotlivých oblastí vstupujících do analýz (jedná se o zvláště malé a členité oblasti). Obecně lze prostorovou autokorelaci měřit několika odlišnými prostorovými autokorelačními statistikami, které popisují podobnost blízkých pozorování v závislosti na skutečnosti, zda se jedná o diskrétní či spojitou proměnnou. V současnosti je asi nejpoužívanějším ukazatelem sloužícím k měření prostorové autokorelace kvantitativních dat spojitého měřítka Moranovo I kritérium, které je definováno vzorcem:

$$I = \frac{\sum_i \sum_j w_{ij} c_{ij}}{s^2 \sum_i \sum_j w_{ij}},$$

$$\text{kde } c_{ij} = (z_i - \bar{z})(z_j - \bar{z}) \text{ a } s^2 = \frac{\sum_i (z_i - \bar{z})^2}{n},$$

kde n je počet analyzovaných jednotek, i, j jsou indexy charakterizující nějaké dvě jednotky, z_i značí hodnotu proměnné v jednotce i a \bar{z} aritmetický průměr sledované proměnné (Spurná 2008, s. 771). Dříve byly metody prostorových analýz používány především na tzv. „globální“ úrovni (výstupem je jedna výsledná hodnota statistického ukazatele, která je považována za platnou pro všechny části zkoumané oblasti). Jak již bylo zmíněno výše, hodnota Moranova I kritéria udává globální míru prostorového (ne)shlukování. Výstupem je tak jedna hodnota za celé sledované území, jímž je v našem případě Česko. Zaměření prostorových analýz se stále více přesouvá na lokální úroveň. Použití lokálních analýz upozorňujících na odlišnosti v prostoru je velmi vhodné a užitečné při hledání výjimek (outliers) či tzv. „hot spots“ v datech. Lze konstatovat, že významnou autokorelaci může sledovaný jev vykazovat například pouze v určité části území, právě i tato skutečnost vedla k rozvoji lokálních statistik měřících prostorovou autokorelaci, které by měly sloužit především k vlastní identifikaci shluků, kde jsou vypočítány hodnoty prostorové autokorelace pro každou analyzovanou prostorovou jednotku (Spurná 2008). V současnosti jsou nejvíce používány lokální indikátory prostorové asociace (local indicators of spatial association – LISA) vyvinuté Anselinem (Anselin 1995), které se staly běžným nástrojem pro lokální analýzu prostorové autokorelace. Můžeme říci, že LISA je lokálním ekvivalentem Moranova I kritéria (součet všech indikátorů je roven globální hodnotě Moranova I kritéria). Základní výsledky analýzy LISA a jejich znázornění velice úzce souvisí s Moranovým diagramem (viz. obr. 2: Schéma Moranova diagramu), díky němuž lze znázornit základní výsledky analýzy prostorové autokorelace. „V Moranově diagramu s původními hodnotami proměnné na horizontální ose a vypočtenými průměrnými hodnotami ze sousedních jednotek na vertikální ose odpovídá sklon proložené regresní přímky hodnotě Moranova I kritéria“ (Spurná 2008, s. 777). Na základě výpočtů z analýzy LISA můžeme poté jednotky rozdělit podle typu prostorové autokorelace do čtyř skupin, které také odpovídají čtyřem kvadrantům v Moranově diagramu. Jednotky, ve kterých se shlukují nadprůměrné či podprůměrné hodnoty proměnné v určité jednotce souhlasně s jejím okolím, nalezneme v pravém horním (hot spots, hodnota

vysoká - vysoká) a levém dolním (cold spots, hodnota nízká - nízká) kvadrantu. Zbývající dva kvadranty představují potenciální prostorové odchylky (spatial outliers), které se vyznačují nadprůměrnou / podprůměrnou hodnotou proměnné v určité jednotce a podprůměrnými / nadprůměrnými hodnotami v jejím okolí. Tyto charakteristiky jsou v Moranově diagramu zobrazeny v pravém dolním (hodnota vysoká - nízká) a levém horním (hodnota nízká - vysoká) kvadrantu. Pro znázornění výsledků analýz LISA je nejpřehlednější jejich vizualizace v mapové podobě, kdy lze ilustrovat jak statistickou významnost charakteristiky LISA pro jednotlivé územní jednotky, tak také výše uvedenou kategorizaci jednotek se signifikantními hodnotami. Vhodným vizualizačním prostředkem v mapové podobě je použití metody kartogramu, který může také zhodnotit tvorbu prostorových shluků. Analýza LISA poskytuje mnohem podrobnější a přesnější informace o charakteru prostorové autokorelace v rámci sledovaného území a lze ji považovat za nezbytný doplněk globální analýzy.

Obr. 2: Schéma Moranova diagramu

Schéma 1. Moranův diagram

vážená hodnota proměnné v blízkých jednotkách	nízká – vysoká <i>negativní prostorová autokorelace</i>	vysoká – vysoká <i>pozitivní prostorová autokorelace</i>
	nízká – nízká <i>pozitivní prostorová autokorelace</i>	vysoká – nízká <i>negativní prostorová autokorelace</i>
hodnota proměnné v prostorové jednotce		

Zdroj: Spurná (2008, s. 768)

3.3 GWR (Geograficky vážená regrese)

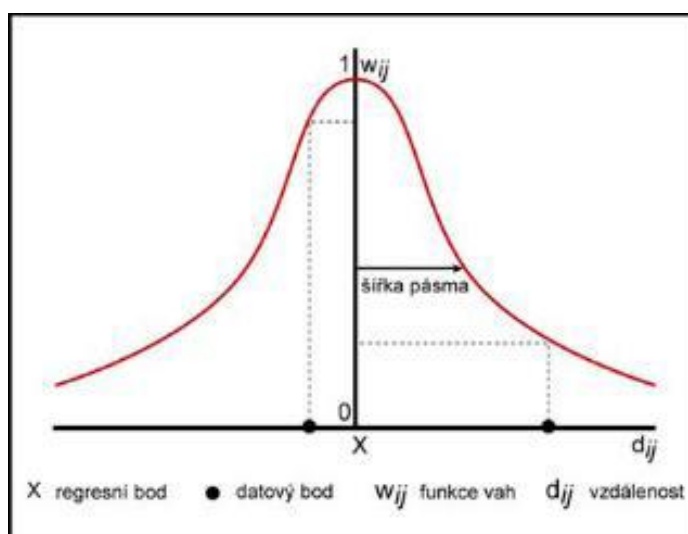
Metoda geograficky vážené regrese (geographically weighted regression) – dále jen GWR představuje, stejně jako prostorová autokorelace a na ní navázané další analýzy současné trendy prostorových kvantitativních analýz, kterými jsou především orientace na explorační povahu analýz, metody lokální analýzy a důraz na vizualizaci dat v souvislosti s rozvojem geografických informačních technologií (Fotheringham 1999). Z pohledu tradiční geografie představuje prostorové umístění dat charakteristiku, jejíž

vliv bohužel nelze pojmut statistickými metodami. Teprve v 90. letech došlo k řešení prostorové nestacionarity vztahů i v rámci české volební geografie (před rokem 1990 téměř žádný výzkum voleb neprobíhal nebo se o něm alespoň nedá mluvit); (srov. Kostecký a Čermák 2004, Novák, Netrdová, 2011). Klasická metoda nejmenších čtverců je dosud stále nejpoužívanějším vysvětlujícím statistickým nástrojem, ovšem samotné působení geografického kontextu má pro různé oblasti dat rozdílný charakter, a díky tomu se může také geografická struktura vysvětlovaného jevu výrazně lišit napříč sledovaným územím. GWR je metodou, která nebere vliv prostorového rozmístění jednotek na výsledky analýzy jako chybu, ale naopak se snaží pracovat s konceptem míry a charakterem prostorové nestacionarity sledovaných jevů tj. situaci, kdy globální model nedokáže vysvětlit vztahy mezi nějakou skupinou proměnných, resp. techniku pro modelování sociálních proměnných v prostorově heterogenních uspořádáních (Brunsdon et al. 1996; Brunsdon et al. 1998). Metoda GWR také mimo jiné rozšiřuje tradiční regresní rámec o pohyblivé regresní parametry, když umožňuje odhadovat jejich lokální podobu. Můžeme tedy říci, že implicitně předpokládá možnost existence prostorových odlišností ve vztazích dvou a více proměnných a nabízí způsob jak je poté měřit. Pro získání samotných lokálních regresních parametrů je v rámci GWR provedena regresní analýza pro každý regresní bod zvlášť. Dochází ke změnám ve velikosti a směru odhadů napříč daty, dále dochází ke změnám vztahů mezi proměnnými v prostoru, tzn., můžeme začít hovořit o přítomnosti prostorové heterogenity (Fotheringham et al. 2002; Shin, Agnew 2011). Ve srovnání s vícenásobnou regresní analýzou, vychází samotná metoda GWR z předpokladu, že výsledky výše uvedené regresní analýzy, resp. její model neadekvátně reflektuje vztahy mezi proměnnými, které se poté proměňují také v prostoru (Spurná 2008). To, že proměnná není významná na globální úrovni, nutně neznamená její nevýznamnost na lokální úrovni, ideálně by proměnné měly být ve shodě s modelem GWR, nikoliv s globálním modelem. Na základě zobrazení výsledných zkoumaných odhadů lokálních regresních parametrů do mapy je následně znázorněn charakter zkoumaného jevu (Shin, Agnew 2011). Avšak prostorové jednotky zahrnuté do jednotlivých regresních modelů nemají vždy stejnou váhící hodnotu, ale odlišují se v závislosti na vzdálenosti od jádra a regresního bodu. Metoda GWR používá právě váhící funkci, která zohledňuje vzdálenost datových bodů od regresního bodu a podle toho jim poté přiděluje váhu pomocí prostorové váhící funkce w_{ij} . Datový bod, který je totožný s regresním bodem, bude mít nejvyšší váhu a naopak datové body, které jsou vzdálenější od regresního bodu, budou mít nižší váhu.

Existují dva typy prostorově vážící funkce - diskrétní a spojitá. „Příkladem diskrétní funkce jsou konstantní nenulové hodnoty pro datové body ležící v určeném pásmu a nulové hodnoty pro body ležící mimo. U spojitá funkce je váha datových bodů různá, záleží na použité funkci“ (Kuča 2010). Grafické vyjádření výše uvedeného je tzv. prostorové jádro (obr. 3), existují dva typy prostorového jádra – fixní a adaptivní. Dosah vážící funkce se v odborné literatuře nazývá šířka pásma (*Bandwidth*, značí se b), stanovení dosahu vážící funkce je pro výsledek analýzy podstatné. Pokud bude parametr b příliš vysoký, budou poté výsledné koeficienty podobné a naopak při malém b bude vysoká váha nejbližších datových bodů a výsledky na nich budou velmi závislé (Fotheringham et al. 2002; Charlton, Fotheringham 2009: 7).

V předkládané práci bude použita šířka pásma, jehož rozsah je určen údajem Akaikeho kritéria (v případě práce v ArcMap – AICc), která vykazuje nejmenší statistickou a šířka je spočítána automaticky a adaptivní prostorové jádro, to zejména s ohledem na celkem značné rozdíly v rozloze obcí v Česku. Adaptivní prostorové jádro používá různou velikost šířky pásma podle hustoty datových bodů. Jedním z předpokladů použití prostorové regrese (intervalového či chybového modelu) je homogenita odhadu parametrů modelu a uniformita a konzistence vztahů mezi proměnnými. Bohužel však tento předpoklad je v případě prostorových dat těžko obhajitelný, protože různé procesy působí odlišně v různých místech a prostorová data jsou charakteristická prostorovou nestacionaritou (Shin, Agnew 2011).

Obr. 3: Vizualizace prostorového jádra

Zdroj: Spurná (2006), upraveno podle Fotheringham a kol. (2002)

4 PŘEDSTAVENÍ POLITICKÝCH STRAN A JEJICH TYPOLOGIE

4. 1 Definice politické strany

V rámci dlouhodobého vývoje zkoumání politiky a otázek s ní souvisejících bylo vytvořeno mnoho definic politických stran. Samotné definice byly determinovány zejména měnícími se vývojovými cykly politické reality, ale také geografickými faktory. Politická strana byla na počátku 20. století vnímána odlišně, než je tomu v současnosti. Rozdílné pojetí politické strany nalezneme v USA, v rámci Evropy či v Asii (Fiala, Strmiska, 2009). Fiala se Strmiskou k tomuto tématu dodávají:

„...nemá valného smyslu vybírat z několika desítek (možná stovek) smysluplných definicí politické strany, které byly přinejmenším od 18. století formulovány, a na základě kritiky formulovat definice další. Je to metodologicky problematické, a to především z toho důvodu, že se nejedná o definice identických politických subjektů, ale diametrálně odlišných organizací, jež se navíc nalézaly v odlišných kontextech“ (Fiala, Strmiska, 2009).

Tzv. „minimální definice“, jedna z nejzákladnějších a nejčastěji citovaných, byla vytvořena italským politologem Giovannim Sartorim. Ten charakterizuje politické strany jako „politické skupiny, jež se účastní voleb a jež jsou jejich prostřednictvím schopny umístit své kandidáty do veřejných úřadů“ (Sartori, 1976). Podle Říchové (2002) by se v současné době politické strany v demokratických systémech daly charakterizovat jako:

- „a) dobrovolné, trvalé, otevřené organizace, jejichž členové mají společné představy a zájmy*
- b) usilují o politickou moc*
- c) této moci se snaží dosáhnout prostřednictvím voleb“*

Definicí politické strany se zabýval taktéž Max Weber, který ji vymezil jako „dobrovolně vytvořenou skupinu lidí, jejímž cílem je poskytnout svým předákům moc uvnitř skupiny a aktivním členům možnosti (ideové nebo materiální) k prosazení věčných cílů nebo dosažení osobních výhod nebo obojího zároveň“ (Weber, 1976; cit. ve Fiala, Strmiska, 2009). Lze konstatovat, že tato charakteristika z bodu b, kterou použil i Max Weber, přetrvává dodnes a je možné ji vysledovat v mnoha různých definicích.

Weberova definice byla téměř komplexní, a nebylo nutné ji více doplňovat, nicméně o její precizaci se pokusili například K. Löwenstein, S. Neuman, R. Aron a další (Fiala, Strmiska, 2009).

4.2 Funkce a cíle politických stran

O vymezení funkcí politických stran a o jejich pozdější specifikaci se pokoušejí především autoři z řad politologů. Jedním z nejznámějších tvůrců funkčního katalogu je německý politolog Klaus von Beyme, který v roce 1982 představil svou redukci funkcí politických stran na čtyři základní:

- 1. funkce vymezení cíle;*
- 2. funkce artikulace a agregace zájmů;*
- 3. funkce mobilizace a socializace občanů v systému;*
- 4. rekrutování elit a funkce vytváření vlády (Řichová 2002)*

Klaus von Beyme, který dále prověřoval redukce politických funkcí v roce 1997, dospěl k závěru, že politické funkce jsou téměř stále stejné jako v roce 1982 (s drobnými změnami, které v uplynulých dvaceti letech v politickém systému nastaly). Některé z nich se staly důležitějšími a závažnějšími (funkce mobilizace a socializace občanů v systému, především ve volbách), některé naopak svou původní důležitost a význam ztratily (agregace zájmů a funkce artikulace). Je nutné taktéž rozlišovat funkce a cíle politických stran dle jejich příslušnosti do politického systému, což nejvíce ovlivňuje plnění cílů a funkcí politických stran. V demokraticky orientovaných politických systémech existuje mnoho identifikovaných politických funkcí. Pro účely této práce je dostačující zaměřit se na funkce základní:

Funkce sociální – politická strana je spjata se svými loajálními voliči, kteří jí zaručí dostatek míst v parlamentu, tak, aby si zajistila možnost podílet se na vytváření vlády a jejím fungování.

Funkce organizační – stranické elity se snaží, aby politická strana zůstala zachována jako samostatná organizace; jejím úkolem je vytvářet a upevňovat organizační strukturu.

Funkce státní – politická strana musí být zastoupena v parlamentu a ve vládě. Hlavním záměrem je ovládnutí veřejných úřadů a ideálně také státní politiky (Řichová 2002).

Jednotlivé politické strany plní funkce v souvislosti s jejich cíli. Cíle politických stran, lze dělit do dvou základních typů:

1) preferuje ideologii politické strany

- vycházíme ze dvou činitelů – a) každá strana má svůj cíl; b) cíle dosáhneme nejlépe pomocí ideologie vlastní

2) strana si stanoví cíle, kterých by chtěla dosáhnout

- obecné, platí pro všechny strany (tzv. minimalistické) – cílem získat co největší počet hlasů voličů, obsadit maximum úřadů a realizovat svůj program

4.3 Typologie politických stran

Příslušnost k politické straně, programatika politických stran (tzn. diferenciací na základě programových shod / odlišností) či vývojová typologie (Fiala, Strmiska 2009) jsou kritéria, z nichž lze vycházet při realizaci typologie politických stran. Typologie politických stran určuje, v čem se politické strany odlišují / shodují, čím jsou tyto odlišnosti či podobnosti zapříčiněny. Mezi nejvíce respektované patří následující typologie:

1) vývojová typologie – určuje jednotlivé vývojové fáze politických stran

2) ideologicko-programová typologie – třídí politické strany na ideologické a stranické rodiny

V této diplomové práci se budu detailněji zabývat vývojovou typologií, která je spojena především se jmény Richarda Katze, Petera Maira a Maxe Webera či Otty Kirchheimera. Domnívám se, že tato typologie nejvíce vyhovuje klasifikaci politických stran stávajícího politického systému České republiky.

4.3.1 Vývojová typologie politických stran

Dle vývojové typologie lze stanovit čtyři nejčastější typy politických stran – elitní (především v 19. století), masové (v letech 1860 až 1960), všelidové neboli catch-all parties (od roku 1945) a strany kartelu (ve větším počtu od roku 1945), (Katz, Mair 1995). Vývojová typologie klade velký důraz na geografické podmíněnosti, které vznik a vývoj jednotlivých stranických kategorií provázely (což je významné pro účely této diplomové práce). Dominance jednotlivých typů stran se v průběhu času prolínají, vývoj posledních dvou stranických typů (catch-all strany a strany kartelu) ještě není uzavřen, horní hranice časového intervalu tedy prozatím není definována (Katz, Mair, 1995). V případě aplikací této typologie je nutné respektovat rozdílné historicko-geografické

podmínky zkoumaných stranických systémů – časové vymezení jednotlivých fází vývoje je odlišné mezi USA a Evropou, ale taktéž mezi západní a východní Evropou.

4.3.1.1 Elitní strany

Elitní politické strany existovaly především v 19. století, z pohledu vývojové typologie tedy patří mezi nejstarší. Jejich podoba se výrazně odlišuje od současného pojetí elitních politických stran, lze tedy hovořit spíše o definici platné pro počátky politických stran. V 19. století neexistovalo všeobecné volební právo, a zaměření elitních stran bylo omezeno na úzkou skupinu obyvatel. Strany tohoto typu jsou spojovány s pravicí, často bývaly velmi málo organizačně členěné a jejich základním organizačním prvkem byly výbory. Členové elitních stran pocházeli z řad „elitního obyvatelstva“, tj. z řad populárních osobností, mecenášů a odborníků, kteří měli straně zajistit hlasy voličů. Tito jedinci dále politickým stranám zajišťovali potřebné finance pro jejich fungování, přispívali ke zvýšení vlivu a popularity stran. Za prvopočátek geografické organizace stran lze považovat vznik tzv. klubů, nicméně Klíma (1998) k tomuto dodává:

„Místní politické kluby však ještě nelze považovat za strany, jež by se vyznačovaly trvalým organizačním spojením mezi jednotlivými geografickými lokalitami“ (Klíma, 1998).

S pozdějším rozšiřováním volebního práva a zvyšující se demokratizací politických systémů začala organizační struktura stran pronikat také do geograficky nižších struktur (Klíma, 1998). Díky tomuto trendu ovšem docházelo k postupnému zániku elitních stran a převaze existence stran masového typu.

4.3.1.2 Masové strany

Význam masových politických stran byl zásadní v letech 1880 až 1960. Jejich vývoj je spjat především s rozšířením všeobecného volebního práva v USA a v zemích západní Evropy. V průběhu postupné demokratizace byli v politickém dění stále více aktivní obyvatelé středních a nižších vrstev, následkem čehož byli zástupci stran nuceni měnit strategie pro vstup do zastupitelských orgánů (Klíma 1998). Právě tyto procesy vedly k zakládání odborů, družstev a náboženských spolků. Masové strany byly v uvedeném období zaměřené levicově a centralizovaně, tzn. s výrazným důrazem na organizační strukturu strany. Zásadním faktorem rozvoje masových politických stran byl počet jejich členů, neboť umožňoval výběr stranických poplatků a finanční nezávislost strany.

Podle Duvergera (1964) vznikaly politické strany v tomto období dvěma způsoby – externě a interně.

Externí vývoj – odehrával se výhradně mimo zastupitelský orgán (tzn. bottom-up proces neboli budování strany zespoda nahoru); tímto způsobem byly založeny např. české politické strany sociálně demokratické orientace či strany lidové.

Interní vývoj – vznik masových stran ze stran elitních, tzn. top-down proces (shora dolů). Elitní strany, reprezentované především poslaneckými kluby, byly nuceny rozšiřovat svoji sféru vlivu a být aktivní také v jednotlivých obcích a městech, aby si zajistily výraznější podporu pro své znovuzvolení. Na základě tohoto procesu docházelo k zakládání místních organizací, které zpravidla reprezentovaly i určité geografické zájmy ⁸ (Klíma, 1998).

4.3.1.3 Všelidové strany (catch-all parties)

Catch-all parties neboli strany všelidové vznikají především od roku 1945. Vznik a vývoj všelidových stran byl velice úzce spojen s měnící se podobou poválečné společnosti, která se projevila i ve změně vnímání politiky jako takové. Vznik tohoto typu politických stran byl mimo jiné podle Klímy (1998) výrazně podmíněn snižujícím se významem sociálních rozporů ve společnosti. Sociální rozdíly mezi městem a venkovem, mezi geografickým jádrem a periferií či mezi pravíci a levíci se postupem času snižovaly a ztrácely na významu. Zvyšující se životní úroveň a na ni navázaný vznik rozsáhlých systémů sociálního zabezpečení oslabily pozice masových sociálně demokratických stran. Namísto sporů a ideologicky jasně vyprofilovaných postojů se stal ústředním bodem politické reality konsensus a politické strany se staly jeho nositelem (Klíma, 1998). Hlavním představitelem vědců, kteří se začali zabývat zkoumáním vývoje tohoto typu stran, byl německý politolog Otto Kirchheimer. Podle jeho mínění se po 2. světové válce začínají masové strany transformovat na strany všelidové nebo jinak řečeno strany „pro všechny“ (catch-all neboli „chytte všechny“) (Kirchheimer, 1966). Jednou z typických charakteristik spojených se vznikem tohoto typu politických stran byla integrace: hlavním cílem těchto stran je integrace skupin a jejich členů, které se zatím nacházejí mimo politické dění. Všelidové strany se snaží zapojit je do procesu politického dění (Kirchheimer, 1966). Mezi charakteristické znaky

⁸ Na tomto principu byly konstituovány Konzervativní a Liberální strana ve Velké Británii, či Demokratická a Republikánská strana v USA.

všelidové politické strany můžeme zařadit především snahu podřít vše volebnímu zisku, strana proto usiluje o voliče ze všech sociálních skupin. Zásadního významu nabývá stranické vedení a zároveň dochází ke snižování významu členství ve straně. Samotný občan (volič) se postupně stával flexibilnějším a autonomnějším jedincem. Dalo by se říci, že v tomto případě má strana svůj „profesionální volební štáb“, který tvoří obecný volební program. Tento volební program reaguje především na konkrétní politickou situaci nebo situaci ve společnosti. Catch-all parties nabývají, dle Kirchheimera, pěti základních charakteristik (Kirchheimer, 1966):

- Pokles ideologického ukotvení
- Vlivnější role stranického vedení
- Omezení vlivu individuálního členství
- Orientace na celospolečenská témata
- Orientace na širší spektrum společenských vrstev, skupin, organizací

4.3.1.4 Strany kartelu

Strany kartelu řadíme mezi nejmladší typy politických stran. Vznikají podle Katze a Maira od roku 1970, především na území západní Evropy. Základním rysem kartelových stran je slábnoucí propojení mezi politickou stranou a občanskou společností. Toto propojení je nahrazováno vyšší mírou integrace politické strany se státem a jeho finančními subwencemi (Katz, Mair, 1995). Jedním z hlavních cílů těchto stran je soustředění se na výkon vládnutí jako takového, strany se naopak příliš nezabývají konkrétními politickými programy. Hlavní roli uvnitř kartelových stran mají straničtí vůdci, kteří mají volnost ve svých rozhodnutích jak na centrální, tak i na lokální úrovni. Významné stranické pozice jsou zastávány či ovlivňovány odborníky na média, masovou komunikaci, marketing, politické analýzy apod. Strana kartelu působí velmi moderně a profesionálně, využívá různých odborníků např. na volební kampaň (mediální agentury). Široká organizační a členská základna se pro fungování politických stran stává spíše přítěží. Pokles členské základny má ovšem značně „negativní“ vliv na financování stran, proto se strany stávají závislými na finančních tocích od státu. Jedná se především o legální finanční toky, zpravidla navázané na zisky mandátů či počet získaných hlasů ve volbách. Tento typ financování se začíná objevovat a masivně rozšiřovat v průběhu 60. let (Klíma, 1998). Nejvíce rozšířené jsou strany kartelu v Rakousku, Německu a Skandinávii, kde byly státem právě nejvíce podporovány. Zásadní doktrínou politické reality se stává heslo stabilita a politická soutěž se omezuje

na nezbytné minimum, což znamená větší a bližší spolupráci jednotlivých politických stran. Klíma shrnuje základní charakteristiky strany kartelu takto:

„Stranické programy se v jisté míře sblíží., volební boj se vede „v rukavičkách“. Volební kampaň se točí kolem obecných témat – kolem široce přijatelných řešení. Sporné otázky a ideologická vyhraněnost je zatlačována do pozadí. Finančně velmi náročná kampaň je centralisticky řízená stranickými manažery s cílem získat co nejvíce hlasů“ (Klíma, 1998).

4.3.1.5 Organizační struktura a geografický aspekt fungování zmíněných typů politických stran

Určitý stupeň jisté lokální zakořeněnosti bylo možno pozorovat už i u elitních stran. Jednalo se hlavně o napojení na regiony za účelem rozšiřování vlivu a kontaktů. Lokálním strukturám elitních stran se v odborné terminologii říká „místní výbory“. Místní výbor je spíše uzavřenou skupinou, která se schází nepravidelně, ale spíše účelově (například v době konání voleb). Naopak existence masových stran byla založena a závislá právě na lokálních strukturách, u masových stran se při popisu jejich lokální struktury hovoří o tzv. „pobočkách“ (Klíma, 1988). Pobočky jsou spíše otevřené organizace, jejichž cílem je rozšiřování počtu členů a jejichž členové se schází pravidelně, aby stanovovali strategie vlastního politického působení a diskutovali aktuální témata.

Catch-all strany, které se začaly objevovat od roku 1945, se vyznačují posilujícím centrálním řízením. Postupně klesá vliv řadového členstva, které je lokalizované v regionech a místních organizacích. V tomto typu strany dochází k výraznému zaměření na řešení celospolečenských otázek na úkor geograficky jasně lokalizovaných témat. Výsledkem tohoto trendu je mimo jiné slabší spolupráce členské základny s vlastními voliči, ať už současnými či potenciálními. Z geografického hlediska se díky tomu také mění profil voliče. Oslabování organizační struktury na straně jedné a slabší sepnutí voliče se stranou na straně druhé vedly v 70. letech k nestabilitě stranických systémů v západní Evropě (Pedersen, 1979).

Samotná organizační struktura strany kartelu je decentralizovaná, oproti již zmíněné catch-all straně, u níž byla centralizovaná. I přesto zde ovšem platí, že centrální stranické vedení má klíčové postavení a rozhodovací pravomoci. V případě stran kartelu dochází ke zmenšování rozdílů mezi členy strany a jejich podporovateli. Díky tomu je

ovšem komunikace mezi centrem a lokálními organizacemi značně odosobněna, přičemž strategická politická rozhodnutí jsou realizována výhradně na centrální úrovni bez toho, aby prošla interní debatou v rámci celé strany. Jak však Klíma (1998) podotýká, proces oslabování vazeb mezi stranami a společenskými skupinami či regionálně působícími organizacemi je až reakcí na předcházející emancipaci a individualizaci voliče, kterému jsou strany nuceny se v zájmu volebního úspěchu přizpůsobit.

4.4 Stranický systém v České republice

Nejvýznamnějšími výzkumníky, kteří se věnovali vývoji stranického systému a jeho podobám byli Giovanni Sartori, Jean Blondel a také Stein Rokkan a Seymour Martin Lipset s jejich klasickou teorií štěpení (cleavage). Významným autorem, který se zabýval stranickými systémy, byl také Peter Mair, jehož analýzy se jeví jako nejvhodnější pro analýzu současného stavu českého stranického systému (Hanáček 2010). Na začátku devadesátých let se vývoj stranických systémů v postkomunistických zemích východní a střední Evropy stal významným výzkumným tématem předních světových politologů. Autoři se v otázce budoucího vývoje stranických systémů v tomto regionu dosti liší. Hlavní z autorů s vůdčí a nejsystematičtější typologií již od sedmdesátých let je Giovanni Sartori (1976). Giovanni Sartori odlišil (1) systém predominantní strany, (2) dvoustranický systém (bipolární), (3) polarizovaný pluralismus a (4) umírněný pluralismus. Poslední dva typy jsou z pohledu české odborné literatury chápány jako relevantní z hlediska pokusů o zařazení do českého stranického systému. Můžeme říci, že mezi českými analytiky v tomto případě panuje vzácná shoda v tom, že vývoj českého stranického systému se pohybuje mezi oběma typy, kterými jsou polarizovaný pluralismus a umírněný pluralismus. Druhou nejčastěji používanou typologií je typologizace navržená Jeanem Blondelem, který definoval čtyři základní typy stranických systémů (Blondel et al. 2007): (1) bipartismus, (2) systém dvou a půl strany, (3) multipartismus s dominující stranou a (4) multipartismus bez dominující strany. Ovšem Blondelova typologie není k analýze stranického systému České republiky tuzemskými autory příliš často používána. Tento fakt může být způsoben díky konstrukci této teorie, která proběhla ještě dříve než zásadní typologie dle Giovanniho Sartoriho a také proto, že Blondelovu teorii lze považovat spíše za klasifikaci, která sleduje numerické kritérium počtu a síly jednotlivých aktérů více než vzorce mezi nimi (Hanáček 2010). Další velmi zajímavou a často používanou typologií

je typologie postavená na teorii politických štěpení (cleavages) norského politologa Steina Rokkana. Tento autor definoval „teorii štěpení v historické perspektivě a konstitutivní význam přisoudil dvěma významným společenským proměnám evropských společností v 19. století: národní a průmyslové revoluci, a samotnému časovému odstupu mezi nimi“. Každá z těchto proměn poté na dvou základních osách (funkční a teritoriální) zakládala dva typy štěpení: církve vs. stát a centrum vs. periferie, resp. vlastníci vs. pracující a město vs. venkov. Jako primární konstitutivní linie na území Česka je uváděno „štěpení“ na starý vs. nový režim nebo také komunismus vs. antikomunismus. Postupem času lze vypožorovat zárodky standardní hierarchie štěpení dle Maira, kdy se do popředí dostává socioekonomická konfliktní linie transformace. Tato linie tvoří základ „štěpení“ vlastníci vs. pracující, definovaného především jako spor o míru ekonomické redistribuce. Od této doby dochází také již k významnému „štěpení“ na pravice vs. levice. Teorie štěpení má velkou explanační sílu, pomocí níž lze vysvětlit mnohé skutečnosti související s vývojem českého stranického systému po roce 1989 (Hanáček 2010). Poslední zmíněnou typologií v této práci a zároveň celkově nejnovější (formulována v druhé polovině 90. let) je typologie irského politologa Petera Maira (Hanáček 2010). Výhodou této teorie je její poměrně pozdní formulace, kdy již měly stranické systémy v postkomunistických zemích za sebou několikaletou existenci. Tato typologie více zdůrazňuje systémové vazby a strukturu soutěže, oproti sociálním a strukturním determinantům.

4.4.1 Vývoj stranického systému na území České republiky od roku 1990

Jak již bylo řečeno výše, český stranický systém prošel od roku 1989 dynamickým vývojem a zásadními proměnami, které ovlivnily jeho současnou podobu. Jednotlivé etapy lze v závislosti na aplikované metodice definovat několika odlišnými způsoby. Česká republika se od ostatních transformujících se zemí odlišovala v tom, že zde výrazně převážily liberální politické postoje, na jejichž základě byly položeny základy nově vznikajících stran (Hanáček, 2010). Autoři, kteří se typologizací stranického systému v Česku (resp. v Československu, v období 1989 - 1992) věnovali nebo se stále věnují, se shodují v tom, že relevantní stranický systém vzniká až po volbách v roce 1996 (Hanáček 2010). Tento systém poté přetrvává na našem území až do voleb v roce 2010. Analýza stranického systému na území Česka (Československa) byla provedena na základě výzkumů nejznámějších autorů věnujících se tomuto tématu a použitím jejich metodik.

V období mezi roky 1990 a 1992 dominovalo politické scéně Občanské fórum, jehož hlavním politickým soupeřem byla Komunistická strana Československa. Občanské fórum však nelze považovat za politickou stranu, ale spíše pouze za platformu různých organizací, které měly společný odpor proti minulému režimu. Výraznějšího volebního úspěchu ovšem dosáhlo právě Občanské fórum, které z geografického hlediska zvítězilo na celém území republiky, kromě Brna, kde zvítězilo Hnutí za samosprávnou demokracii – Společnost pro Moravu a Slezsko (HSD-SMS). Z pohledu zmíněných typologizací uvedených v předchozí části textu bychom podobu stranického systému v tomto období mohli nejlépe vysvětlit pomocí k Rokkanovy teorie štěpení a linii komunismus vs. antikomunismus nebo ji popsat jako polarizovaný až umírněný pluralismus podle Giovanniho Sartoriho. V období mezi lety 1992 – 1996 dosahuje největšího úspěchu koalice ODS a KDS (Křesťanská demokratická strana), která získala ve volbách v roce 1992 více než 30 % všech hlasů. Na druhém místě se umístili komunisté se ziskem více než 14 % hlasů. Celkem v tomto období bylo v Poslanecké sněmovně zastoupeno 8 politických stran, patrné jsou jasné linie střetu mezi pravicí a levicí, vládnoucí stranou je právě pravicová ODS. Z tohoto pohledu můžeme mluvit o tzv. polarizovaném pluralismu (dle Sartoriho). Po volbách v roce 1996 se začíná objevovat jakýsi konsolidovaný stranický vzorec, který na našem území přetrvává až do roku 2010. Počet politických stran zastoupených v Poslanecké sněmovně se snížil na 6, hlavní roli hrají ČSSD a ODS, které ve volbách 1996 získaly 26,44 % a 29,62 % všech hlasů. Z pohledu Sartoriho typologizace se jedná o polarizovaný až umírněný pluralismus, kdy dominují dva póly v podání pravice a levice. Předčasné volby v roce 1998 pouze potvrdily dominanci ČSSD a ODS, jen si tyto strany vyměnily pořadí, pokud jde o % získaných voličských hlasů. ČSSD se i na základě těchto výsledků poté stává vládnoucí stranou až do roku 2006. Opět také dochází k redukci počtu stran v Poslanecké sněmovně, je jich celkem 5 – ČSSD, ODS, KSČM, KDU-ČSL, UD-DEU. Tyto faktory znamenají bližší posun stranického systému směrem k umírněnému pluralismu, který platí i pro následující období (2002 – 2006). Další navazující období je mezi lety 2002 – 2006, samotný stranický systém se příliš nemění, i přesto, že se úspěšných volebních stran, které získaly křesla v Poslanecké sněmovně, snížil na 4, zasedají zde všechny strany jako v minulém období (KDU-ČSL kandidovala v koalici s UD-DEU) a stále je patrná dominance dvou stranických pólů v podání levice a pravice. Stejně jako v předcházejících volbách vítězí ČSSD (30 % všech hlasů) před ODS (24,5 % hlasů), posílení je patrné u KSČM (18,5 %) a již zmíněná koalice

v podání KDU-ČSL a UD-DEU získává 14 % hlasů. Na základě těchto výsledků je vhodné opět připomenout typologizaci Jeana Blondela, který hovoří o nově etablovaném systému dominující strany (ČSSD dokázala obhájit svou pozici se ziskem více než 30 % všech hlasů). Následují volby v roce 2006, v nichž dvě dominující strany, opět potvrzují a spíše posilují svoji pozici, ČSSD získala znovu více než 30 % všech hlasů a ODS se stává vládnoucí stranou se ziskem více než 35 % všech hlasů. Postupně dochází k navázání bližší spolupráce mezi ČSSD a KSČM, na druhé straně pak ODS a KDU-ČSL. Samotný stranický systém se nemění a stále se nachází na pomezí polarizovaného a umírněného pluralismu. Důležitým „mezníkem“ ve vývoji stranického systému v Česku jsou volby v roce 2010, kdy poprvé od roku 1996 žádná strana nezískala více než 30 % z odevzdaných hlasů. Vítězná strana v podání ČSSD, získala 22 % voličských hlasů a druhá ODS 20 %. Stranou na třetím místě byla nově vzniklá TOP 09 se ziskem více než 16 % všech hlasů. Český stranický systém se díky tomu již zcela mění na umírněný pluralismus bez výrazně dominujících aktérů dle Sartoriho metodiky (Hanáček 2010). Můžeme říci, že český stranický systém je relativně stabilní a z pohledu jeho formátu i konsolidovaný. Nejčastěji se v období od roku 1990 pohybuje na pomezí polarizovaného a umírněného pluralismu (dle Sartoriho metodiky), s výjimkami do roku 1996, kdy byl spíše nestabilní a poté od roku 2010, kdy se „změnil“ již především na umírněný bez dominujících aktérů.

4.5 Jednotlivé celostátní politické strany v Česku, jejich historie a struktura

4.5.1 ČSSD

Česká strana sociálně demokratická (ČSSD) byla založena v roce 1878 jako součást rakouské sociální demokracie a v roce 1893 již jako samostatná strana. Parlamentní stranou se stala v roce 1897, kdy získalo křesla prvních 5 poslanců. Po roce 1907 již strana začíná upevňovat svoji pozici a dostávat se podvědomí občanů a získává ve volbách v tomto roce celkem 24 mandátů (38 % voličských hlasů). V období 1. světové války se strana „rozděluje“ na dvě části, kdy jedna zastává zachování Rakouska – Uherska a druhá požaduje samostatný stát. Druhá skupina nakonec získává převahu a také díky tomu v parlamentních volbách v roce 1920 celkově vítězí. V období po těchto volbách je patrný vliv komunistického křídla a opět dochází k rozkolům ve straně, k oddělení radikální levice (která založila KSČ), což stranu silně oslabí v očích

veřejnosti. Sociální demokracie byla mezi nejvýznamnějšími stranami první republiky, zastoupena ve velké většině koaličních vlád a mezi její stoupence byl často považován i prezident T. G. Masaryk. V období 2. světové války se strana vyskytuje jako součást nekomunistického odboje, snaží se rozvíjet program Za svobodu. Bohužel několik poslanců bylo v této době uvězněno, ostatní zahynuli nebo uprchli do exilu. Od roku 1945 je strana součástí Národní fronty, což vedlo ke konfliktu mezi zastánci spolupráce s komunisty a jejich odpůrci. Rok 1948 byl velmi negativně významný pro samostatnost strany, protože dochází ke spojení s KSČM a protiprávnímu ukončení činnosti této strany. Díky funkcionářům a členům strany, kteří byli v exilu, však strana nikdy nepřerušila svou činnost. Myšlenka sociálně demokratické strany nevyhasla ani v domácím prostředí, ovšem „působila“ v utajení. V době vrcholícího demokratizačního procesu na jaře 1968 se opět navazují kontakty mezi domácí a exilovou sociální demokracií. Dochází k posilování exilové Československé sociální demokracie, v roce 1973 je uskutečněno první setkání exilových sociálních demokratů. V létě 1978 byly uspořádány oslavy stého výročí založení české sociální demokracie v Curychu a zahájeno vydávání obnoveného tiskového orgánu strany, čtvrtletníku Právo lidu. Exilová strana udržovala kontinuitu Československé sociální demokracie na mezinárodním fóru, v domácím prostředí působila skupina „nezávislých socialistů“. Po pádu komunistického režimu v roce 1989 byla Sociální demokracie opět obnovena v roce 1990 na obnovovacím sjezdu v Praze. Současný název Česká strana sociálně demokratická byl odsouhlasen na sjezdu v Hradci Králové roku 1993, kde byl rovněž předsedou strany zvolen Miloš Zeman, pod jehož vedením se ČSSD záhy stala hlavní opoziční silou v zemi. Strana se v procesu hospodářské a politické transformace prosazovala jako oponent pravicové vládní koalice liberálního konceptu ekonomických a sociálních přeměn. Podporovala sociálně tržní ekonomiku, regulaci hospodářského života prostřednictvím státních zásahů a „sociální partnerství“ zaměstnanců a zaměstnavatelů. Zároveň velice radikálně odmítala spolupráci s KSČM. Od počátku svého působení po roce 1989 strana podporovala začlenění Česka do euroatlantických struktur. V prvních samostatných volbách v Česku se strana stala, druhou nejsilnější, v dalších dvou letech zůstala v opozici a podpořila menšinovou vládu koalice ODS-ODS-KDU/ČSL. Předseda strany Miloš Zeman stanul v čele poslanecké sněmovny a síla strany se stále umocňovala. V předčasných parlamentních volbách v červnu 1998 zvítězila a sestavila menšinovou vládu (Miloš Zeman stále v čele poslanecké sněmovny). Byla sestavena tzv. opoziční (stabilizační) smlouva, uzavřená mezi ČSSD a

ODS v červenci 1998. V parlamentních volbách v roce 2002 strana znovu přesvědčivě zvítězila a sestavila koalici s KDU/ČSL a Uníí svobody. Předsedou vlády se stal Vladimír Špidla, který zároveň vystřídal v roce 2001 Miloše Zemana v čele strany. Po letech velkých úspěchů strany přichází období krize, způsobené několika subjektivními i objektivními faktory. Rozdíly mezi volebním programem této strany před volbami a faktickou politikou strany ve vládě zapříčinil odklon části voličů a kritiku z řad vlastního členstva. Velkým neúspěchem byly volby do Evropského parlamentu v roce 2004, kdy strana utrpěla nečekanou porážku, podobně špatně dopadla také v krajských a senátních volbách téhož roku. Po rezignaci Vladimíra Špidly se novým předsedou strany, který opět také stanul v čele vlády, stává Stanislav Gross. Nejasnosti v minulosti tohoto nového předsedy vyvolaly velkou diskuzi a vládní krizi. Dochází proto k demisi této vlády a do čela je jmenován Jiří Paroubek. Paroubek poměrně rychle stranu konsolidoval, voličské preference se opět zlepšují ve prospěch ČSSD. V dalších letech se projevuje „boj“ mezi ČSSD a Topolánkovou ODS. Ve volbách v roce 2006 strana skončila i přes svůj historicky nejlepší volební výsledek druhá za ODS a stala se tak nejvýznamnější silou opozice. Na podzim roku 2008 strana vyhrála krajské volby a v nich získala všech 13 hejtmanů, rovněž ve volbách do Senátu Parlamentu ČR slavila úspěch, když získala 23 nových senátorů z 27 možných. V roce 2010 ČSSD vyhrála volby do Poslanecké sněmovny, ale počet získaných mandátů nestačil na vytvoření levicové vlády (s podporou KSČM). Na základě výsledků komunálních na podzim 2010, se ČSSD poprvé ve své historii stala nejsilnější komunální stranou. V senátních volbách v zásadě potvrdila svůj skvělý volební výsledek z roku 2008 a poprvé ve svých dlouhých dějinách získala v některé z parlamentních komor absolutní většinu. V roce 2012 dosáhla ČSSD v Senátu dokonce na ústavní většinu. Následují předčasné parlamentní volby v roce 2013, kdy ČSSD opět dosahuje velkého úspěchu. Se ziskem 20,45 % všech voličských hlasů strana vyhrává a získává celkem 50 sněmovních mandátů, lídrem strany pro tyto volby byl Bohuslav Sobotka. V zatím posledním volebním roce, tzn. v roce 2014, ČSSD uspěla také v komunálních volbách, kdy se umístila na druhém místě s počtem 3773 zastupitelů, a poté v navazujících senátních volbách, kdy získala celkem 10 mandátů. (ČSSD 2014, Volby v České republice 2015).

4.5.2 KSČM

Současná Komunistická stran Čech a Moravy (KSČM) vzniká v roce 1921 jako Komunistická strana Československa (KSČ) a po celou svou existenci se řadí mezi politické strany krajní levice. Strana již od svého vzniku měla velmi silné zastoupení mezi dělníky, nezaměstnanými, ale i mezi umělci... Naopak slabší podpora z řad majetného a venkovského obyvatelstva. V době svého vzniku byla KSČM jednou z nejsilnějších komunistických stran na světě. V roce 1925 v ní byl vyhlášen proces „bolševizace“, což znamenalo utužení programové závislosti na Komunistické internacionále. V období 2. světové války se strana stala významnou na poli domácího i zahraničního protinacistického odboje. Za „pomoc“ Sovětskému svazu získala strana rozhodující slovo v domácím i exilovém odboji a také prosadila poválečné obnovení Československa s pomocí Sovětského svazu. V roce 1945 vzniká Národní fronta Čechů a Slováků, v jejím programu byl zakotven princip národní jednoty a spolupráce všech demokratických a antifašistických sil v poválečném Československu. Posilování politické moci KSČ upevnilo vítězství v parlamentních volbách v roce 1946, kdy strana získala v celostátním měřítku 38 % hlasů. Smysl Národní fronty se po roce 1948 výrazně mění, předním úkolem se stává upevňování monopolního postavení komunistické strany ve společnosti, upadá úloha nekomunistických politických stran a zvyšuje se síla společenských organizací, které prošly po únoru výrazným procesem integrace řízeným komunistickou stranou. Národní fronta také zabezpečuje vedoucí úlohu KSČ ve společnosti. V únoru 1948 se KSČ podařilo převzít moc ve státě (tzv. Vítězný únor). V této době Prezident Edvard Beneš přijal veškeré komunistické požadavky a Národní shromáždění vyslovalo vládě Klementa Gottwalda důvěru všemi hlasy 230 přítomných poslanců. Jedním z výrazných kroků strany a vlády bylo znárodnění všech podniků nad 50 zaměstnanců koncem roku 1948 a poté všech podniků nad 20 zaměstnanců. Socialistický sektor v průmyslu činil 95 % a soukromé vlastnictví zůstalo jen v zemědělství, v maloobchodě a řemeslech. V průběhu dalších let byla situace značně ovlivněna vlivem Sovětského svazu a diktatury Stalina, po jeho smrti došlo k výraznému zmírnění. Reforma KSČ začala až v první polovině 60. let a vyvrcholila za Pražského jara v roce 1968. V roce 1968 byl do čela strany zvolen Alexandr Dubček, ovšem po zrušení cenzury lidé požadovali stále více změn a toužili i po politické změně. Brzy po vstupu vojsk v srpnu 1968 a následné okupaci Československa bylo na jaře 1969 reformistické vedení komunistické strany nahrazeno konzervativci v čele s Gustavem Husákem, kteří pod vlivem

neostalinských ideologií posílili dogmatickou orientaci strany. Vývoj v následujících dvaceti letech ukázal, že tato strategie nebyla udržitelná z hlediska politické moci. Sametová revoluce, která proběhla 17. listopadu 1989, učinila konečnou tečku za dobou, kdy vedení komunistické strany „mluvilo“ za všechny komunisty i za celou společnost. Koncem listopadu 1989 vypustili poslanci Federálního shromáždění z ústavy článek o vedoucí úloze komunistické strany. Do roku 1990 existovala v rámci KSČ jako její dílčí územní organizace pouze Komunistická strana Slovenska, zatímco v českých zemích takový protějšek nebyl, ač bylo jeho vytvoření v souvislosti se federalizací státu v roce 1968 zamýšleno. Na základě rozhodnutí z mimořádného sjezdu KSČ, který se konal 20. prosince 1989, došlo ke vzniku i českého protějšku, kdy poté s definitivní platností od 31. března 1990 vznikla na ustavujícím sjezdu samotná strana KSČM, která byla spolu s KSS v rámci stále existujícího Československa zastřešována federální Komunistickou stranou Československa (KSČ). Předsedou KSČM byl zvolen filmový režisér Jiří Svoboda. V té době působilo v ČSFR vedle KSČM dalších 16 levicových subjektů (mj. ČSSD, Levá alternativa, Československá strana socialistická, Kluby sociálních demokratů OF). Do voleb v roce 1992 nastoupila KSČM jako součást Levého bloku spolu s Demokratickou levicí a společně získali 14,1 % voličských hlasů jako druhé nejsilnější politické seskupení po ODS. V tomto období byla pozice strany v parlamentních politikách převážně pozitivní. V prvních komunálních volbách v roce 1994 si KSČM stále ještě udrželo svoji pozici a se ziskem 13,59 % hlasů se umístilo na druhém místě za ODS. V následujících volbách do poslanecké sněmovny a senátu v roce 1996 již strana ztrácí svoje postavení a končí na třetím, resp. na čtvrtém místě. Období s největším počtem voleb byl rok 1998, KSČM ve volbách do Poslanecké sněmovny, senátu, komunálních volbách nijak výsledky nepřekvapuje a drží se spíše na čtvrtém místě z pohledu voličské podpory. Částečný úspěch přichází ve volbách do evropského parlamentu v roce 2004, skončila strana na druhém místě a vyhrála celkem v 11 okresech. Od těchto voleb je strana spíše v pozadí politického dění a nejčastěji končí na třetím či čtvrtém místě, co do pohledu získaných voličských hlasů. Velký volební propad pro stranu přišel ještě ve sněmovních volbách v roce 2006, kdy velká část voličů přešla na stranu ČSSD. V komunálních volbách v roce 2010 skončila strana na čtvrtém místě se ziskem 3189 mandátů, v navazujících senátních volbách získala KSČM, pouze 1 mandát v Chomutově. Výraznější úspěch přichází až v krajských volbách v roce 2012, kdy KSČM vyhrála celkově v Ústeckém (strana také obsadila místo hejtmana Ústeckého

kraje) a Karlovarském kraji a dále například ve Středočeském a Plzeňském kraji, se strana umístila na druhém místě. V předčasných volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013, obsadila strana celkově třetí místo se ziskem 33 mandátů. V posledních komunálních volbách v roce 2014 se pozice strany oslabila a získala „pouze“ 2510 zastupitelů, což činilo 4,04 % všech voličských hlasů (KSČM 2015, interní zdroje strany KSČM, Volby v České republice 2015).

4.5.3 KDU-ČSL

Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (též lidovci) je česká křesťansko - demokratická politická strana. Tato strana vznikla v roce 1919 sloučením několika katolických stran a přejmenováním těchto dřívějších stran, jako byly například strany křesťanskosociální, katolicko - národně konzervativní. V roce 1919 došlo také k prvním ustavujícím zemským sněmům, které se konaly v Praze a v Brně. Ve svém prvním období do roku 1945 se strana soustředila na ukotvení na politické scéně, docházelo k mírným napětím mezi „slabším“ českým a „silnějším“ moravským křídlem této strany. V této době dosahovala strana vždy 8-10 % volební podpory a stala se nepostradatelnou součástí při sestavování vlády. V období 2. světové války ztrácela strana na své síle, stejně jako demokratické politické strany. Někteří z členů se pokusili během války emigrovat do zahraničí. Na druhé straně většina členů se snažila vytvořit protikomunistické křídlo a odtrhnout se od samotného vedení. Toto se podařilo na konci roku 1989, kdy se do čela dostal Josef Bartoníček a vrátil stranu ke své původní politice a ideologii. Volby v roce 1990 přinesly straně velké zklamání především kvůli malému volebnímu zisku, ale také díky neshodám uvnitř strany. Do čela strany je zvolen Josef Lux a s ním v roce 1992 přichází změna názvu strany na Křesťanská a demokratická unie – Československá strana lidová (KDU-ČSL). Od tohoto roku si strana vždy udržovala velký vliv na politickou situaci na našem území. Její volební preference se pohybovaly okolo 8 %, v roce 1997 se strana dostala do opozice a byla nejvýznamnější složkou tzv. Čtyřkoalice. Po volbách v roce 2002 se strana stává členem koalice s ČSSD, US - DEU a sestavuje vlády s premiéry Špidlou, Grossem a Paroubkem. Po volbách v roce 2006 došlo k přerušení spolupráce s ČSSD a strana vytvořila koalici se stranou Zelených a ODS. Účast v nepopulární vládě Mirka Topolánka stranu značně oslabila. Největší ztráta pro stranu přichází ve volbách do krajských zastupitelstev a do senátu v roce 2008, v nichž neuspěl žádný kandidát. Můžeme tedy říci, že v letech 2006 až 2010 se strana nacházela v krizi, díky změnám předsedů, vlád a vlivem dalších

faktorů. Květnové volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010 přinesly další velké zklamání pro stranu, její preference nepřekročily 5% hranici hlasů, a proto v Poslanecké sněmovně nebyla tato strana zastoupena až do předčasných voleb v roce 2013. Po těchto krizích přichází úspěch v komunálních volbách v roce 2010, kdy KDU-ČSL získala 3894 mandátů a zařadila se za ČSSD a ODS. Pozice této strany je obecně silnější na venkově, než ve městě, silná je však především na Moravě. Celkově byla činnost strany v minulosti dvakrát narušena: poprvé v letech 1938 – 1945, kdy vůbec neexistovala, podruhé v letech 1948 – 1989, kdy existovala ve formě tzv. „obrozené“ strany lidové začleněné v rámci Národní fronty. (KDU-ČSL 2014, KDU-ČSL 2015, Volby v České republice 2015).

4.5.4 ODS

Vznik ODS je spojen se vznikem Občanského fóra. Od počátku se ve fóru angažovalo několik budoucích představitelů ODS. V roce 1991 dochází k názorovému rozdělení vedoucích představitelů Občanského fóra. Ve stejném roce byl oficiálně ustaven přípravný výbor ODS, jehož předsedou byl zvolen Václav Klaus. Výbor intenzivně pracoval na konstituování strany, na přípravě ustavujícího kongresu, stanovách a organizační struktuře. ODS byla definována jako demokratická pravicová strana s konzervativním programem. Jedním z jejich prvotních úkolů bylo vybudování plnohodnotně fungující strany, s cílem vyhrát parlamentní volby v roce 1992. Ve stejném roce se ODS stává členem Evropské demokratické unie (EDU) - společné pravicové uskupení několika desítek politických stran liberálního a křesťansko-demokratického zaměření. V již zmíněných parlamentních volbách v roce 1992 slaví strana výrazný úspěch. Ve společné koalici s KDS (Křesťanskodemokratická strana) zvítězila ve Sněmovně národů FS (33,4 % hlasů), ve Sněmovně lidu FS (33,9 %), tak v České národní radě (29,7 %). Za ODS bylo do České národní rady zvoleno 66 poslanců a do Federálního shromáždění 76 poslanců. Po tomto výsledku prezident Václav Havel pověřil předsedu ODS Václava Klause sestavením koaliční vlády České republiky. Vláda, která vznikla ve složení ODS-KDS - ODA - KDU-ČSL, disponovala 105 mandáty z 200 možných a vládla až do roku 1996. Další úspěch pro stranu přichází v komunálních volbách v roce 1994 s největším ziskem voličských hlasů (29,5 %). ODS vyhrála v naprosté většině měst, počet hlasů a mandátů vzrůstal s velikostí sídel. Další volby do Poslanecké sněmovny v roce 1996 zakončila ODS se ziskem 29,6 % hlasů (68 křesel), prezident opět pověřil Václava Klause sestavením menšinové vlády ODS -

ODA - KDU-ČSL, disponující 99 křesly z 200. Díky úspěchu ČSSD se ovšem předsedou Poslanecké sněmovny stal Miloš Zeman. V historicky prvních senátních volbách v listopadu 1996 získala ODS celkem 32 mandátů (79 postupů z 1. kola z 80 kandidatur), což bylo nejvíce ze všech politických stran. Druhý kabinet Václava Klause vládl pouze v letech 1996 - 1997. Vnitřní spory menšinové vlády vedly k vystoupení KDU-ČSL a ODA z koalice a vláda vzápětí podala demisi. Na mimořádném kongresu v Poděbradech v prosinci téhož roku dal Václav Klaus svoji funkci k dispozici, postavení předsedy ODS však obhájil. Přetrvávající politický a mediální tlak přispěl k úbytku zhruba 20 % členů a přechodné ztrátě voličské podpory. V mimořádných volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1998 se opět pozice ODS zlepšuje a strana končí na druhém místě za ČSSD se ziskem 27,7 % voličských hlasů. Problémy se sestavením stabilní většinové vlády a případná dlouhotrvající politická krize vyústila v podpis "Smlouvy o vytvoření stabilního politického prostředí v ČR" mezi ODS a ČSSD - existenci menšinové vlády ČSSD včetně dohody o provedení ústavních změn a změny volebního zákona. Jako předseda Poslanecké sněmovny byl opět zvolen Václav Klaus. V následujících senátních a komunálních volbách v roce 1998 potvrdila ODS svoji silnou pozici a opět zvítězila, dalším úspěchem pro stranu jsou krajské a senátní volby v roce 2000, kde zvítězila celkem v 7 krajích ze 13 (bez Prahy) a následným ziskem 8 hejtmanů. Dne 2. prosince 2001 byla ODS jako první česká politická strana přijata do IDU (International Democrat Union), která je celosvětovou organizací pravicových politických stran, celkem sdružuje desítky konzervativních a liberálních stran ze všech světadílů. Lídr ODS Václav Klaus byl zvolen dne 10. června 2002 na konferenci ve Washingtonu jedním z místopředsedů této organizace. Po porážce v parlamentních volbách Václav Klaus rezignoval na svoji stranickou funkci, dne 28. února 2003 však byl zvolen prezidentem České republiky ve 3. kole voleb, když se mu podařilo získat 142 hlasů (znovu byl zvolen v roce 2008). Období úspěchů ODS nekončí ani v krajských volbách, poté ve volbách do Senátu PČR, dále ve volbách do evropského parlamentu v roce 2004, v nichž strana vždy zvítězila. V červnu 2006 dokázala Občanská demokratická strana znovu zvítězit v parlamentních volbách. Získala celkem 35,38 % hlasů (81 mandátů). Prezident pověřil sestavováním nové vlády předsedu ODS Mirka Topolánka. Vzhledem k patové situaci byla sestavena menšinová vláda ODS, která ovšem nezískala v Poslanecké sněmovně důvěru a do počátku roku 2007 vládla v demisi. V podzimních komunálních a senátních volbách v roce 2006 se ODS opět stala nejúspěšnější politickou stranou, dokázala zvítězit ve 14 senátních obvodech a

získat 7033 míst v zastupitelstvech obcí. V roce 2007 byla sestavena koaliční vláda ODS, KDU-ČSL a Zelených. Krajské a senátní volby v roce 2008 znamenají výsledkově druhé místo za ČSSD. Historicky druhé volby do evropského parlamentu znamenaly pro ODS opět vítězství a prohloubení spolupráce na mezinárodní úrovni. Spolu s britskou Konzervativní a unionistickou stranou, polskou stranou Právo a spravedlnost a dalšími vytvořila konzervativní a nefederalistickou frakci nesoucí název Evropsští konzervativci a reformisté (ECR). V dalších volbách do Poslanecké sněmovny skončila ODS na druhém místě s 20,22 % hlasů a počtem 53 mandátů. Po těchto výsledcích byl do čela strany zvolen Petr Nečas. V komunálních volbách, které se uskutečnily spolu se senátními volbami v roce 2010, ODS obhájila své prvenství co do počtu získaných obecních mandátů. V zastupitelstvech obcí, získala strana celkem 5112 mandátů a velmi výrazně zvítězila, z pohledu senátních voleb skončila na druhém místě, se ziskem 8 senátních mandátů za vítěznou ČSSD. V předčasných volbách do Poslanecké sněmovny České republiky v roce 2013 zaznamenala strana neúspěch a obsadila „až“ páté místo se ziskem 7,72 % všech voličských hlasů a 16 mandáty v Poslanecké sněmovně České republiky, lídrem strany byla pro tyto volby Miroslava Němcová. V posledních komunálních volbách v roce 2014 ODS nepotvrdila svou pozici z předchozích let a umístila se až na čtvrté pozici se ziskem 2214 mandátů. (ODS 2014, Volby v České republice 2015)

4.5.5 TOP 09

Tato politická strana je nejmladší ze všech politických stran, kterými se v této diplomové práci zabývám. Za datum založení strany je považován 11. červen 2009, oficiálně ovšem vznikla 26. listopadu 2009, kdy byla strana zaregistrována na Ministerstvu vnitra. Číslo 09 symbolizuje rok vzniku a písmena TOP jsou odvozena od motta Tradice, Odpovědnost, Prosperita. Již v roce 2009 byl do čela jednohlasně zvolen Karel Schwarzenberg, který je v čele této politické strany i dnes. Jedním z hlavních protagonistů zakládání této strany byl Miroslav Kalousek, který byl zvolen jako první místopředseda. TOP 09 můžeme zařadit mezi liberálně-konzervativní stranu, která se kladně staví vůči EU a evropské integraci naší republiky. TOP 09 hned od počátku spolupracovala s hnutím Starostové a nezávislí, což bylo potvrzeno 9. července 2009, kdy došlo k podepsání dohody o spolupráci mezi stranou TOP 09 a hnutím Starostů a nezávislých. Při volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2010 TOP 09 dosáhla nečekaného úspěchu se ziskem 16,7 % všech platných hlasů, což na mandáty

představovalo 41 křesel v dolní komoře, z toho dvacet osm bylo pro členy TOP 09, pět členů STAN (hnutí Starostové a nezávislí), jeden SLK (Starostové pro Liberecký kraj) a sedm bez politické příslušnosti. Nejvýraznějšího úspěchu dosáhla strana v Praze, kde celkově zvítězila. Dalším úspěchem strany byl zisk preferenčních hlasů pro předsedu strany Karla Schwarzenberga, který byl nejvyšší ze všech kandidátů. Pro sněmovní volby v roce 2010 přišla TOP 09 se speciálním volebním programem, kde si stanovila 5 základních priorit, jako například nastolení bezpodmínečného vládního práva v Česku, likvidování deficitu veřejných rozpočtů a snižování výdajů státu atd. V rámci strategie k dosažení ekonomické stability se strana také hlásí k reformě zdravotnictví, která je podle ní naprosto nezbytná pro zachování stávající kvalitní péče a dále k penzijní reformě. V těchto volbách TOP 09 společně v koalici se STAN získala 2 mandáty a skončila na děleném třetím místě. Ve stejném roce se konají také komunální volby, kde se tato politická strana umísťuje na pátém místě se ziskem 1509 zastupitelů. TOP 09 se začala aktivně podílet sestavování koaliční vlády s ODS a VV v čele s Petrem Nečasem. Jedním z prvních kroků bylo společné ustanovení vedení Poslanecké sněmovny, do jehož čela usedla Miroslava Němcová z ODS a jako jedna z místopředsedkyň Vlasta Parkanová právě za TOP 09. Dále pak strana získala celkem 5 ministerských pozic. Krajských voleb v roce 2012 se TOP 09 opět účastnila v koalici se STAN a získala celkem 44 mandátů. Senátní volby ve stejném roce byly pro stranu velice neúspěšné a žádný z jejich kandidátů nepostoupil do druhého kola. Velmi důležitým rokem pro TOP 09 byl rok prezidentských voleb 2013, kdy za stranu kandidoval její předseda Karel Schwarzenberg a skončil na druhém místě, když ho volilo přes 45 % občanů. Tohoto výsledku dosáhnul i přes pozici outsidera voleb, na počátku své kampaně jeho voličské preference dosahovaly 6 %. (Volím Karla 2015) V předčasných volbách do Poslanecké sněmovny v roce 2013, kdy strana opět ve spojení se STAN obhajovala celkem 41 mandátů, i přes značný počet voličských hlasů (11,9 %), dosáhla pouze počtu 26 získaných mandátů. 20 mandátů zůstalo členům TOP 09, tři křesla obsadili členové Starostů a nezávislých, a dále po jednom křesle SLK a HOPB a jeden poslanec bez politické příslušnosti. Stejně jako v posledních volbách strana dosáhla výrazného úspěchu v pražském volebním kraji, kde obhájila vítězství a také zaznamenala nejvyšší počet preferenčních hlasů pro předsedu strany Karla Schwarzenberga, který byl volebním lídrem právě v Praze. V roce 2014 se konaly celkem troje volby, které začaly volbami do evropského parlamentu. Tyto volby byly pro TOP 09 velice úspěšné, se ziskem 15,95 % všech hlasů a 4 mandátů se umístila ve své koalici se STAN na druhém

místě za politickým hnutím ANO. (Výsledky komunálních voleb 2014, Výsledky senátních voleb 2014). Následující senátní volby, byly pro TOP 09 stejně jako volby v roce 2012 velice neúspěšné, strana opět nezískala žádný mandát. Posledními volbami, které se konaly, byly komunální volby v roce 2014, které znamenaly pro stranu opět částečný neúspěch a pokles voličské podpory. TOP 09 obhájovala celkem 1509 mandátů, ale podařilo se jí získat pouze 726 mandátů (TOP 09 2014, TOP 09 2015, Volby v České republice 2015).

4.6 Vývoj počtu členů celostátních politických stran

Za dob První republiky (1918 – 1938) napomáhala struktura politických stran aktivní politické participaci obyvatel. V tomto období měly i politické strany na našem území nejpočetnější členské základny. Bohužel na základě událostí, které se staly v průběhu dalších desetiletí, se členské základny jednotlivých stran výrazně zmenšovaly. I samotné politické subjekty se velmi výrazně proměňovaly. Po roce 1989 jich velké množství vzniklo, ale některé naopak zanikly. Jednotlivé politické strany tedy přicházely o své členy a tím i jejich podporu. Stranou s největší členskou základnou vždy byla a stále je KSČM, která má přibližně 51 tis. členů (Počet členů stran včera a dnes 2014). Pro příklad: KSČM měla v roce 1948 přibližně 2,5 milionu členů a poté ještě v roce 1989 více než 1,5 milionu členů, od této doby se její členská základna výrazně zmenšuje (do roku 1992 počet členů klesl až na 350 tis.) Druhou nejpočetnější stranou, co do počtu členů, je KDU-ČSL, která měla v roce 2013 téměř 30 tis. členů. Stejně jako u KSČM, tak i KDU-ČSL bylo patrné snižování počtu členů strany po roce 1990 (v roce 1994 měla ještě 95 tis. členů). V současné době je stranou s nejstabilnější členskou základnou ČSSD, která měla v roce 2013 necelých 23. tis. členů. Počet členů ČSSD je již dlouhá léta mezi 20. a 30. tisíci. Občanská demokratická strana, která měla výrazný podíl na nutných ekonomických reformách v 90. letech, měla po dlouhou dobu podobná počet členů strany jako ČSSD. S rostoucí politickou silou strany nejprve rostla její členská základna, v roce 1991 to bylo více než 18,5 tis. členů, rok poté již téměř 22 tis. členů. Jediné období, kdy počet členů strany klesl pod 20 tis. členů, bylo mezi lety 1998 až 2001, kdy byla strana v opozici a její vliv se snižoval. Členská základna se opět začala navyšovat za předsednictví Mirka Topolánka od roku 2004. Nejvyšší počet straníků měla strana v roce 2010 a to více než 31 tis., od té doby se však počet stále snižuje (v roce 2013 – přibližně 20 tis. členů). Nejmladší a co do počtu členů nejmenší politickou stranou ze zkoumaných pěti je TOP 09, která vznikla teprve v roce 2009. V

době svého vzniku měla strana TOP 09 kolem 2,5 tisíce členů. S volebními úspěchy této strany se postupně také zvětšovala členská základna, v roce 2012 měla strana již 4,4 tis. členů, v roce 2013 více než 3,5 tis. členů (Počet členů stran včera a dnes 2014, Vývoj počtu členů politických stran v ČR 2011).

5 VOLEBNÍ CHOVÁNÍ A KOMUNÁLNÍ VOLBY V ČESKU

5.1 Výzkumy volebního chování v Česku

Jedny z prvních výzkumů o volebním chování na území Česka, začaly být realizovány už v roce 1990, rok po pádu komunistického režimu, v roce konání prvních svobodných voleb. Od tohoto roku se zvyšují počty provedených výzkumů i jejich tematický záběr. Dochází k používání nových metodologických přístupů a analytických nástrojů. S tímto trendem souvisí i skutečnost, že každé nové volby jsou podrobeny hlubším a komplexnějším analýzám s širším záběrem. Výsledky jednoho z prvních výzkumů publikovali ve svém článku Jehlička a Sýkora (1991), kteří ukázali, že prostorové vzorce volební podpory prvorepublikových československých stran se podobaly prostorovým vzorcům volební podpory stran ve svobodných volbách v roce 1990. Ukázalo se, že právě kulturní a historické faktory determinovaly tento výsledek, a že prostorový kontext, ve kterém se utváří politické smýšlení jedinců, hraje významnou roli, a to navzdory času i měnícím se společenskoekonomickým podmínkám (Kostecký, 2009). Kostecký k tomu dodává:

„Politická socializace, jak se ukázalo, je regionálně specifická – lidé žijící v určitém regionu se mohou svoje budoucí volební chování „učit“ od ostatních zde žijících obyvatel, a to dokonce i tehdy, když se během doby jejich politické socializace žádné svobodné volby nekonají“ (Kostecký, 2009).

Další volby od roku 1990 a jejich analýzy ukázaly zvyšující se význam ekonomických ukazatelů jako činitelů, které rozhodují o výsledku voleb. Naopak význam historicko-kulturních faktorů v tomto ohledu postupně klesal (Kostecký 1994). Tento trend odráží především dynamicky se transformující české společnosti. V souvislosti obnovou soukromého vlastnictví a soukromého podnikání se postupně vytvářela nová významná skupina obyvatelstva, kterou tvořili podnikatelé a živnostníci. Odvrácenou stranou rozvoje tržního hospodářství byl ovšem nárůst počtu obyvatel bez zaměstnání. Obě tyto skupiny obyvatel se postupně stávaly důležitou a hybnou silou ve volebních výsledcích. Tyto změny byly poté i patrné na geografické rovině a v jednotlivých výzkumech provedených právě geograficky orientovanými autory. Hlavním faktorem byl nárůst rozdílů v ekonomické výkonnosti regionů a rostoucí sociální rozdíly. Za zmínku stojí například práce autorů, jako byl Kyloušek a Pink (2009) nebo Maškarinec (2011). Tyto

práce jsou ovšem zaměřeny především na analýzu regionálních rozdílů a sledování změn v prostorových vzorcích podpory jednotlivých stran. Tyto změny se však nesnaží vysvětlit pomocí společenskoekonomických a kontextuální charakteristik regionů. V geograficky orientovaných pracích, věnujícím se volebnímu chování české společnosti, autoři používají často kontextuální výzkumný přístup, protože vědí, že pouze strukturální odlišnosti populace k úplnému vysvětlení meziregionálních rozdílů ve volebním chování nestačí. Postupně se zvyšuje počet autorů, kteří se snaží uplatnit nově se rozvíjející metody ve svých výzkumech. Tyto metody také usilují o překonání rozdílů mezi kompozitními a kontextuálním pojetím výzkumů prostorových jevů. Z geograficky zaměřených prací je asi nejdůležitější studie Karla Kouby (2007), jako jednoho z prvních textů využívajících metody prostorové analýzy dat při studiu voličského chování v České republice. Kouba 2007 ve své práci analyzuje institucionalizaci a prostorové režimy českého stranického systému v letech 1990 – 2006. V rámci svého výzkumu našel poměrně vysokou míru prostorového shlukování voličské podpory, a to nejen mezi jednotlivými politickými stranami, ale zároveň mezi výsledky stran v jednotlivých volbách. Jednou z dalších významných prací, je studie Maškarince (2013), který studoval první prezidentské volby v České republice, a to na příkladu čtyř nejúspěšnějších kandidátů prvního kola.

Samotný prostorový kontext je již od 80 let velmi důležitým prvkem výzkumu společenských jevů, avšak zatím neproběhlo mnoho výzkumů, které by prostorový charakter dat zohledňovaly (Ward–O’Loughlin, 2002). Jednou z hlavních vědních disciplín, ve kterých se výrazně prosazuje trend postupného etablování prostorového kontextu, je právě výzkum volebního chování. Prostorovou diferenciaci volebních výsledků a s tím souvisejícího volebního chování lze rozdělit na základě dvou hlavních teoretických přístupů, kterými jsou pojetí kompozitní (compositional) a kontextuální (contextual).

Kompozitní přístup se soustředí především na analýzu statistických dat a pohlíží na variabilitu ve volebním chování jako na důsledek stratifikace společnosti do určitých sociálních skupin. Přičemž příslušníci těchto sociálních skupin se vyznačují podobným sociálním kapitálem, který dále determinuje jejich postoje nejen ve volbách, ale i v ostatních aktivitách jejich života v rámci společnosti. Dále se jedná především o pozici jedince v systému dělby práce, společenských strukturách a také například v konfliktních liniích, které mohou vycházet od Lipsetových či Rokkanových

konfliktních teorií. (Johnston, 1987). Můžeme tedy říci, že na základě postoje jedince v určité společenské skupině lze také předpovědět jeho chování ve volbách. Avšak nelze říci, že existují pouze kompoziční vlastnosti společnosti a díky tomu se jedná spíše o extrémní výzkumnou pozici. Kompozitní přístup je přitom použitelný nejen pro volby na národní úrovni (volby prvního řádu), ale také na volby na dalších úrovních vládnutí (Maškarinec 2011). Druhým přístupem je kontextuální přístup, který hledá příčiny rozdílů ve volebních výsledcích především ve specifikách jednotlivých prostředí, ve kterých se volba odehrává a dále také v meziregionálních rozdílech politické socializace. Jedná se tedy o prostředí, ve kterém volič žije a snaží se vysvětlit hlasování (typicky rozhodování individuálních voličů) na základě prostorového kontextu.

Kontextuální přístup zkoumá především vztahy mezi jednotlivcem, skupinou a skupinami navzájem a jejich ovlivnění vnějším (okolním) prostředím, kontextem je v tomto případě míněno lokální prostředí (milieux). Autoři zastupující kontextuální přístup argumentují, že kompozitní přístup k výzkumu volebního chování předpokládá úplně bezprostorový kontext procesu rozhodování odehrávající se v jakémsi prostorovém vakuu. Podle zastánců kontextuálního přístupu se však většina členů společnosti se socializuje a formuje své postoje v rámci určitých formálních i neformálních společenských sítí, které jsou lokalizovány pouze v určitých specifických prostorových kontextech a jsou díky tomu nezaměnitelné a neopakovatelné (Johnston, Pattie, 2008). Prostorové a regionální rozdíly v politických postojích a volebním chováním obecně nejsou pouze výsledkem rozdílného složení regionálních populací, protože populace určitého regionu nejsou pouze samostatní jedinci, ale jedná se právě o specifický prostorový kontext, který výrazně ovlivňuje jak objektivní postavení jedince ve společnosti, tak také jeho subjektivní vnímání osobní situace i situace ve společnosti jako celku (Kostecký et al., 2002). Dřívější studie volebního chování prokázaly, že vliv kontextuálních faktorů není nevýznamný, a že váha kontextuální podmíněnosti v rámci politických postojů české populace může být značná (Kostecký, Čermák, 2004).

5.1.1 Faktory determinující volební chování

Samotné výzkumy volebního chování jsou spíše zaměřeny na analýzu vlivu socioekonomických faktorů na volební chování, jako jsou vzdělání voličů, jejich věk, pohlaví, příjem, zaměstnání a také náboženství či politické vyznání. Nejčastěji používanou výzkumnou metodou pro pochopení volebního chování je dotazníkové šetření na náhodně vybraném vzorku respondentů. Výsledky takových šetření jsou

ovšem velmi často špatně použitelné pro analýzu vlivu kontextuálních faktorů. Současným největším tématem výzkumu volebního chování je snaha najít a identifikovat mechanismy, jimiž ovlivňuje jednotlivé voliče prostorový kontext, v němž činí svá rozhodnutí, tedy prostředí, ve kterém voliči žijí a pohybují se. Bernard a Kostecký (2014) „představují“ kontext jako prostor utvořený různorodými prostředími, v nichž se lidé pohybují a jsou jejich součástí. Dále ho chápou také jako „systém vzájemně provázaných lokálních, regionálních a globálních faktorů, které ovlivňují chování voličů, ale i politických stran a dalších aktérů“. Volební chování jednotlivých občanů je na této úrovni (úroveň obcí) velice výrazně ovlivňováno lidmi žijícími v této obci a v bezprostředním sousedství bydliště jednotlivých voličů. Prostorový kontext proto můžeme chápat jako jeden z kauzálních faktorů ovlivňujících volební chování. Do této kategorie faktorů můžeme zařadit ekonomické příležitosti v regionu, vliv sociální skladby obyvatel regionu, dále také působení jednotlivých politických stran v regionu (např: volební kampaně). Velmi důležitou roli hraje také samotná reprezentace jednotlivých kandidátů a především jejich lídrů. Vliv na volební chování mohou mít i fyzicko - geografické prostředí (charakter terénu a vzdálenosti...) a sociodemo - grafické prostředí. V druhém případě se jedná o samotnou organizaci lidské společnosti. Obecně lze říci, že základní příčinou existence kontextových vlivů na volební chování je skutečnost, že samotný prostor je velmi nehomogenní, jeho obyvatelé mají různé potřeby, zvyky, zájmy a identity (Bernard, Kostecký 2014).

Jedním z dalších faktů, které je nutné brát v úvahu při úvahách o volebním chování, je vztah mezi sociální třídou a samotnou volbou. Tímto faktem se ve své práci zabývají Matějů a Řeháková (2000). Na území České republiky dochází ke krystalizaci politických postojů a posilování sociálně-třídní volby (Matějů, Řeháková 2000). Můžeme říci, že se dnes česká společnost chová podle teze:

„levicové strany volí častěji příslušníci nižších společenských vrstev a tříd, jejichž příslušníci trvale pocítují ekonomickou nejistotu a jejichž životní šance jsou značně ovlivňovány tím, zda vláda provádí či neprovádí redistributivní politiku směřující k větší ekonomické rovnosti.“ (Matějů, Řeháková 2000, s. 307)

Na jedné straně spektra politických postojů v Česku najdeme příklon k levici zdůrazňující státním přerozdělování, potřebu zaopatřit občany, který je typický především u příslušníků nižších sociálních tříd. Na druhé straně spektra je pak příklon k

pravici zdůrazňující univerzálnost tržních pravidel, který lze pozorovat především u příslušníků vyšší sociální třídy. Podmíněnost volebního chování však nelze vysvětlit pouze na základě příslušnosti občanů k různým sociálním třídám. Dalším důležitým faktorem je psychologický vliv pětiprocentní hranice nutný pro vstup do parlamentu v případě Česka. Obava z „propadnutí hlasu“ vede některé občany k tomu, aby nevolili stranu, která je reprezentuje, ale stranu, která se z větší pravděpodobnosti dostane do parlamentu a je pro ně přitom ještě přijatelná.

5.2 Obce v Česku a jejich zastupitelstva

Česká republika se člení na územní samosprávné celky. Toto členění je podloženo Ústavou, v níž je územní samosprávě věnována hlava sedmá. Základním územním samosprávným celkem je obec (Jurníková a kol. 2006). Celkem se v Česku nacházelo k 1.1.2013 6253 obcí (Počet obcí v ČR 2013). Tuto územní samosprávu obcím zaručuje právě samotná Ústava České republiky a patří mezi demokratické principy státu (Sládeček a kol. 2007). Česká republika je také vázána Chartou místní samosprávy, kterou je mezinárodní smlouva a dle čl. 10 Ústavy ČR součástí právního řádu České republiky. Pod pojem obec zahrnujeme všechna města, městyse, statutární města a obce s pověřeným obecním úřadem i obce s rozšířenou působností. Jednotlivé obce v Česku se výrazně liší svými geografickými charakteristikami, jako je populační velikost, vzdálenost od hlavních center osídlení, poloha..., dále pak složením populace – věková struktura, ekonomická aktivita obyvatel, vzdělanostní struktura... Dalším charakteristickým znakem jsou geografické indikátory, které charakterizují samotnou obec, a proto jsou společné pro všechny místní voliče. Sociálně-ekonomická struktura obyvatel je naopak agregátem individuálních charakteristik jednotlivých obyvatel obce. I struktura populace do jisté míry charakterizuje prostředí, ve kterém lidé žijí⁹. Nejzákladnějším orgánem obce je jeho zastupitelstvo, které poté obec spravuje. Zastupitelstvo je nejvyšším orgánem samotné obce a je voleno jednotlivými občany obce. Zastupitelstvo obce je kolegiální orgán, který se volí na základě všeobecného, rovného a přímého volebního práva a to na čtyřleté funkční období (Ústava ČR, 1993).

⁹ „Indikátory, které vznikly zprůměrováním individuálních dat, ovšem nemohou být zaměňovány s individuálními charakteristikami.“ (Kostecký 2012). „Jestliže se například analýzou agregátních dat zjistí, že podíl hlasů pro stranu A statisticky významně pozitivně souvisí s podílem imigrantů, neznamená to nutně, že hlasy pro danou stranu pocházejí právě od nich. V praxi to může být právě naopak – strana A může být stranou s xenofobním programem, která je podporována „místními lidmi“ a která má mezi nimi tím větší popularitu, čím více spoluobčanů zahraničního původu její voliči ve svém okolí potkávají. Díky tomuto je při interpretaci výsledků agregátních dat potřeba nutná opatrnost“ (Kostecký 2012).

Jiným způsobem než samotnou volbou nelze členy zastupitelstva ustanovit. Volit a být volen do zastupitelstva obce má právo každý občan ve své obci, který je starší 18 let a má občanství České republiky, případně je občanem jiného státu s přihlášeným trvalým pobytem v obci dle mezinárodní smlouvy¹⁰. Zastupitelstvo si poté na základě tajného přímého hlasování zvolí obecní radu, starostu/ku a místostarostu/ku. Rada je tak tvořena starostou, místostarostou a dalšími zvolenými zastupiteli. Počet členů zastupitelstva pro nové volební období se stanoví na základě zákona o obcích, přitom záleží na velikosti území a na počtu obyvatel. V zákoně není uvedeno, zda má být počet členů zastupitelstva lichý nebo sudý. Určený počet členů zastupitelstva ovlivňuje počet kandidátů na kandidátní listině pro každou volební stranu. Na kandidátní listinu může být zapsáno pouze tolik kandidátů, kolik je voleno členů do vybraného obecního zastupitelstva. Pro ustanovení počtu členů do zastupitelstva, se vychází z počtu obyvatel k prvnímu lednu toho roku, ve kterém se volby konají. Do počtu obyvatel v obci se počítají všichni obyvatelé, což znamená i obyvatelé mladší 18 let a cizinci s povoleným trvalým nebo přechodným pobytem nad devadesát dnů na území obce v Česku.

Dalším orgánem je obecní úřad v čele se starostou. Ve větších obcích je zastupitelstvem zvolen i místostarosta či místostarostové, samotný obecní úřad bývá veden tajemníkem a je tvořen zaměstnanci obecního úřadu. Na základě Ústavy mohou mít jednotlivé obce své vlastní vlajky a znaky, dále pak obce jako základní územní samosprávné celky mají své vlastní území a své občany. Jednotlivé obce hospodaří se svými financemi a majetkem. Obce mají také potřebnou pravomoc k vlastní tvorbě a výkonu veřejné mocenských aktů. Územní společenství tvoří občané obce, což jsou fyzické osoby se státním občanstvím České republiky a trvalým bydlištěm v obci. Jednotlivé obce jsou poté součástí některého ze 14 vyšších územně samosprávných celků (krajů) a 76 okresů. Obec má zachovanou samostatnost ve věcech samosprávy a v tomto směru není kraji podřízena, i když vyhlášky a nařízení kraje jsou na území obce závazné. Při výkonu státní správy je kraj ve správním, daňovém nebo jiném řízení nadřízeným správním orgánem obce, dále také přezkoumává rozhodnutí, které vydal orgán obce. Jde-li ale o rozhodnutí orgánu obce v samostatné působnosti, nemůže toto rozhodnutí kraj jako odvolací správní orgán měnit, protože by tím zasahoval do této působnosti obce. Zákon

¹⁰ Smlouva o založení Evropského společenství, čl. 19 odst. 1 uvádí: Každý občan Unie mající bydliště v členském státě, jehož není státním příslušníkem, má právo volit a být volen v obecních volbách v členském státě, v němž má bydliště, za stejných podmínek jako státní příslušníci tohoto státu

také stanoví správní obvody pro obec, která má svěřený výkon státní správy¹¹. Obecní zřízení je upraveno zákonem č. 128/2000 Sb. ze dne 12. dubna 2000, který měl již několik desítek novel. Obec je základním územně správným celkem. Jeho společenství občanů má právo na samosprávu zakotvenou v Ústavě ČR, tzn., že občané, kteří žijí na území obce, si spravují své náležitosti. Obce se starají o rozvoj svého území a zajišťují potřeby svých občanů. Název hlavního města Prahy vychází jednak z tradic a také ze zákona o hlavním městě Praze. Obce mají vždy tradiční název, uvedený v českém jazyce. Pro případnou změnu názvu obce není potřebný souhlas Ministerstva vnitra.

5.3 Komunální volby – volby do zastupitelstev obcí

Nejdůležitějším dokumentem, který mluví o komunálních volbách je: Zákon 491/2001 Sb. ze dne 6. prosince 2001 o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů. V tomto zákoně došlo celkově k 5 změnám od roku 1992. Komunální volby, nebo také volby do zastupitelstev obcí, měst či městských obvodů se konají pravidelně každé čtyři roky. Může nastat i mimořádná situace, když počet členů obecního či městského zastupitelstva klesne pod předepsaný počet, díky tomu dojde k „předčasným“ volbám. Komunální volby představují uplatnění principu zastupitelské demokracie na nejnižší územně samosprávné úrovni. Komunální volby se konají ve všech obcích v Česku, přičemž u větších měst jako je Praha, Brno, Ostrava, Plzeň, Liberec, Pardubice, Ústí nad Labem, Opava i v jejich městských částech nebo obvodech (Komunální volby 2014). Volby do zastupitelstva obcí jsou vyhlašovány prezidentem republiky nejpozději 90 dnů před jejich zahájením. Vyhlášení voleb se uveřejňuje ve Sbírce zákonů. Za den vyhlášení voleb se považuje den, kdy byla rozeslána částka Sbírky zákonů, v níž bylo rozhodnutí o vyhlášení voleb uveřejněno. Stávající zastupitelstvo obce svým usnesením stanoví, počet členů zastupitelstva na následující volební období, a to nejpozději do 85 dnů před volbami, počet zastupitelů platí pro celé volební období. První svobodné komunální volby po sametové revoluci se konaly v roce 1990 a měly historicky nejvyšší účast 73,6 %. V následujících obdobích volební účast klesala, v prvních komunálních volbách v Česku v roce 1994, byla 62,3 % (Volební účast 2014), v tomto roce byla naposledy volební účast vyšší než 50 %. Volební účast v roce 2010 byla 47,3 % (Volební účast 2015). V posledních komunálních volbách

¹¹ Vyhláška Ministerstva vnitra č. 388/2002 Sb., o stanovení správních obvodů obcí s pověřeným obecním úřadem a správních obvodů obcí, část první a druhá

v roce 2014 dosáhla volební účast 44,5 % (Volební účast 2015). Zastupitelstvo obce je voleno na čtyřleté volební období, přičemž se volby konají nejdříve třicet dnů před koncem funkčního období stávajícího zastupitelstva. Komunální volby jsou všeobecné, rovné a přímé, zastupitelé jsou voleni tajným hlasováním, každý volič může dát hlas libovolnému kandidátovi¹². Každý hlas voliče má stejnou váhu, což znamená rovnost volby, nezáleží na věku, sociálním postavení či pohlaví voliče... Členové do zastupitelstva obce jsou voleni přímo občany. Řádné komunální volby se konají ve všech obcích ve stejnou dobu a to v pátek od 14:00 hodin do 22:00 hodin a v sobotu v době od 7:00 hodin do 14:00 hodin.

5.3.1 Volební systém pro komunální volby

Podle Lebedy (2009) je volební systém užívaný pro české komunální volby nejkomplikovanější, nejméně srozumitelný a také nejvíce zavádějící ve srovnání s ostatními pravidly, podle nichž se v Česku volí do jiných orgánů. Mezi základní parametry tohoto volebního systému patří pravidlo, že každý volič má tolik hlasů, kolik se volí členů do vybraného obecního zastupitelstva. Pokud je zastupitelstvo voleno ve více volebních obvodech, má volič vždy tolik hlasů, kolik zastupitelů se volí v jeho volebním obvodu. Příkladem města, které v minulosti dělilo své území pro účely komunálních voleb na více obvodů, byla Praha (s výjimkou voleb 2006) nebo Olomouc. (Lebeda 2009). V případě volebního systému pro komunální volby se i přesto, že volič disponuje více hlasy, které může poté rozdělovat mezi kandidáty, jedná o listinný poměrný systém. „Reprezentaci malých stran omezuje pětiprocentní uzavírací klauzule, která se nijak nenavýšuje pro koalice stran (na rozdíl od voleb do Poslanecké sněmovny). Naopak, klauzule je snižována stranám, které nominují méně kandidátů než je volený počet členů zastupitelstva. Procentuální hranice je menší úměrně k počtu nominovaných kandidátů. To proto, že strana může od jednoho voliče dostat maximálně tolik hlasů, kolik nominovala kandidátů. Pokud nominuje např. pouze polovinu kandidátů, znamená to, že volič může dát straně pouze polovinu svých hlasů. Při zachování stejné 5% klauzule pro všechny by pak taková strana měla dvakrát těžší tuto

¹² Usnesení nejvyššího správního soudu ze dne 13. 12. 2004, č. j. Vol 13/2004-91 Nejvyšší správní soud v usnesení uvádí: Tajnost hlasování je požadavkem, který není samoúčelný, ale který velmi úzce souvisí s principem svobodných voleb. Umožňuje každému voliči, aby mohl toliko v souladu se svým přesvědčením dát hlas tomu kandidátovi, kterého skutečně volit chce, a aby se z této volby nemusel nikomu – krom sebe samého – zpovídat.

hranici překročit. Proto je např. v takovémto případě snížena na 2,5 %. Mezi tři hlavní problémy, které s sebou tento volební systém přináší, se řadí:

- (1) malá srozumitelnost volebního systému pro voliče;
- (2) možné excesy při alokaci mandátů;
- (3) irelevantní celostátní výsledky;

Komunální politika je politikou na nejnižší územně samosprávné úrovni a i díky tomu by měla být nejméně ideologickou politikou, proto by i volební pravidla měla umožnit kromě výběru politických stran i možnost volby jednotlivých osobností. Volební lístky pro komunální volby jsou především ve velkých městech velmi rozsáhlé, pouze takto rozsáhlé volební lístky mohou obsáhnout možnost označit kandidáty více politických stran. Každý volič má tři možnosti, jak své právo hlasovat využít. Zprv na svém lístku může označit jednu politickou stranu a tím všechny své hlasy odevzdá této straně. Druhou možností je rozdělení hlasů mezi kandidáty napříč stranami. Poslední možností je oba způsoby zkombinovat, tzn. vybrat osobnosti napříč kandidátními listinami a zbytek hlasů přidělit jedné z politických stran – hlasy získají nejvýše postavení kandidáti. Jak správně hlasovat by měl nastínit návod, který voliči dostávají do svých schránek spolu s hlasovacím lístkem. Tento návod ovšem nevysvětluje volební systém, ale pouze to, jak bychom měli správně hlasovat, nikoliv fakt, co se s našimi hlasy bude dít po odvolení a jak budou rozděleny jednotlivé mandáty. K rozdělování mandátů se používá klasický D'Hondtův volební dělitel¹³. Jednotlivé mandáty se rozdělují výhradně mezi strany, pokud má poté strana vypočteno, kolik zastupitelů jí připadá, přichází druhá fáze – obsazení mandátů konkrétními jmény. Zastupitelská křesla se pak přidělují podle pořadí kandidátů na stranické listině od shora směrem dolů.

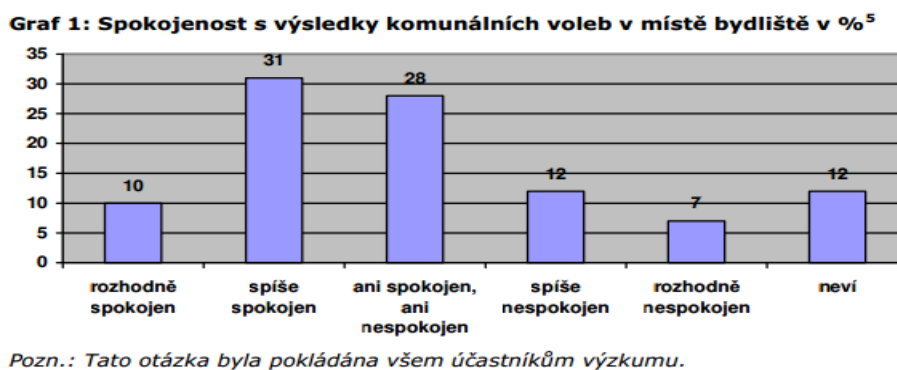
5.4 Komunální volby v roce 2010 pohledem respondentů sociologického výzkumu

Předtím, než představíme podrobnější analýzy výsledků, volebních preferencí a vzorců volebního chování v komunálních volbách 2010. Představíme si některé základní údaje o komunálních volbách, které byly zjištěny na základě provedeného dotazníkového šetření, realizovaným Centrem pro výzkum veřejného Sociologického ústavu AV ČR

¹³ Tato přepočítávací metoda je v současnosti v praxi nepoužívanější a má řadu modifikací. V ČR se používá od roku 1990 k výpočtu rozdělení mandátů v obecních zastupitelstvech, od roku 2000 ve volbách do zastupitelstev krajů, od roku 2002 ve volbách do Poslanecké sněmovny a od roku 2004 ve volbách do Evropského parlamentu. D'Hondtova metoda rozděluje všechny disponibilní mandáty v jednom skrutiniu (Metody pro přepočet hlasů na mandáty 2015).

(CVVM, 2010). Podle výzkumu CVVM (obr. 4, 5) deklarovali volební účast statisticky významněji obyvatelé starší 60 let, dále pak obyvatelé s vysokoškolským vzděláním a v neposlední řadě občané s dobrou životní úrovní. Naopak negativní odpověď patřila spíše mladším občanům (18 – 29 let), občanům s nízkou životní úrovní a pouze základní vzděláním. Z pohledu výsledku voleb do zastupitelstev měst a obcí s nimi byla rozhodně spokojena desetina dotázaných. Největší skupinu zastupovali „spíše“ spokojení respondenti (přibližně jedna třetina všech respondentů). Druhou nejčastější variantou byla „střední“ varianta – „ani spokojen“ x „ani nespokojen“, kterou zvolilo celkem 28 % respondentů. Z pohledu negativní spokojenosti s výsledky voleb se 12 % respondentů přidalo ke skupině nespokojeno a celkem 7 % respondentů bylo rozhodně nespokojeno. Celkově byli více spokojeni s výsledky voleb obyvatelé ve středním věku, naopak nespokojeni občané starší 60 let.

Obr. 4: Spokojenost s výsledky komunálních voleb v místě bydliště v %

Zdroj: CVVM 2010, s. 3 ¹⁴

Podobně jako v případě spokojenosti s výsledky voleb, tak také v případě spokojenosti se složením nového vedení města a obcí převládalo spíše pozitivní hodnocení oproti negativnímu. Z celkového počtu respondentů byla téměř desetina občanů s novým vedením ve své obci rozhodně spokojena. Nejpočetněji zastoupenou, byla kategorie spíše spokojena, do které se zařadila téměř třetina všech respondentů. Z pohledu negativních odpovědí bylo rozhodně nespokojeno 6 % respondentů a spíše nespokojeno 12 %. Velmi zastoupenou byla také střední varianta v podobě odpovědí „ani spokojen“ x „ani nespokojen“ kterou uvedla čtvrtina dotázaných. Překvapivě velké bylo zastoupení odpovědí „nevím“ může být důsledkem toho, že ne ve všech obcích bylo v době konání výzkumu nové vedení již ustaveno. Celkově však byli více spokojeni s

¹⁴ Znění otázky: „Jste spokojen s tím, jaký byl konečný výsledek komunálních voleb v místě Vašeho bydliště?“

povolebním uspořádáním statisticky významněji obyvatelé menších sídel (pod 5 tis. obyvatel), méně často pak lidé žijící ve středně velkých a velkých městech (CVVM 2010).

Obr. 5: Spokojenost se složením nového vedení obce v %

Pozn.: Tato otázka byla pokládána všem účastníkům výzkumu.

Zdroj: CVVM 2010, s. 4¹⁵

Často se hovořilo o oslabení tradičních (celostátních) stran (ČSSD, KDU-ČSL, ODS) s jedinou výjimkou v podání KSČM. Ve volbách obě hlavní strany ztratily významnou část voličů (ČSSD, ODS). Nové fenomény, jevy a procesy je nutno interpretovat v delším časovém horizontu a s dostatečnou mírou systematičnosti a náhledu (Linek 2012).

¹⁵ Znění otázky: „Jste spokojen se složením nového vedení obce (Radou zastupitelstva)?“

6 VÝSLEDKY KOMUNÁLNÍCH VOLEB V ROCE 2010

6.1 Celkové výsledky voleb dle počtu získaných mandátů

Největšího úspěchu v komunálních volbách v roce 2010 (tab. 4) na základě zisku jednotlivých mandátů v obcích v Česku dosáhla strana ODS, která získala celkem 5 112 mandátů (téměř 8,37 % z celkového počtu mandátů v Česku. ODS v těchto volbách zvítězila v šesti krajích (Středočeský, Liberecký, Praha, Jihočeský, Plzeňský, Královéhradecký), s největším procentuálním úspěchem v kraji Praha (32,62 %). Druhou nejúspěšnější stranou byla ČSSD (zisk 4 584 mandátů, tj. více než 7,5 % z celkového počtu mandátů). Politická strana ČSSD byla vítězná ve třech krajích (Ústecký, Karlovarský, Moravskoslezský), s největším ziskem voličských hlasů v Moravskoslezském kraji (14,46 %). Výrazným úspěchem skončily komunální volby v roce 2010 pro politickou stranu KDU-ČSL, která po předchozích letech oslabení voličské základny získala 3 738 mandátů (více než 6 % všech mandátů, vítězství v pěti krajích – Jihomoravský, Vysočina, Pardubický, Olomoucký a Zlínský) a skončila tak dle celkového počtu hlasů na třetím místě. Hranici 3 000 mandátů překonala taktéž strana KSČM (zisk 3 189 mandátů, přes 5 % všech mandátů), KSČM nezvítězila v žádném z krajů, nejčastěji obsadila v konkurenci ostatních politických stran dle počtu voličských hlasů třetí a čtvrté místo. Poslední a nejmladší z politických stran (TOP 09) dosáhla výrazného úspěchu pouze v kraji Praha, kde se ziskem 232 mandátů obsadila druhé místo za ODS. Celkový zisk pro TOP 09 činil 1 509 mandátů, které znamenaly přibližně 2,47 % z celkového počtu mandátů pro komunální obce v Česku.

Tab. 4: Počet mandátů získaných stranami v komunálních volbách v roce 2010

	ODS	ČSSD	KDU-ČSL	KSČM	TOP 09
Počet zastupitelů celkem pro celou ČR	5 112	4 584	3 738	3 189	1 509
% získaných mandátů z celkového počtu v ČR	8,37	7,50	6,12	5,22	2,47

Zdroj: ČSÚ, vlastní zpracování výpočtů

6.2 Kandidatura jednotlivých stran v komunálních volbách v roce 2010

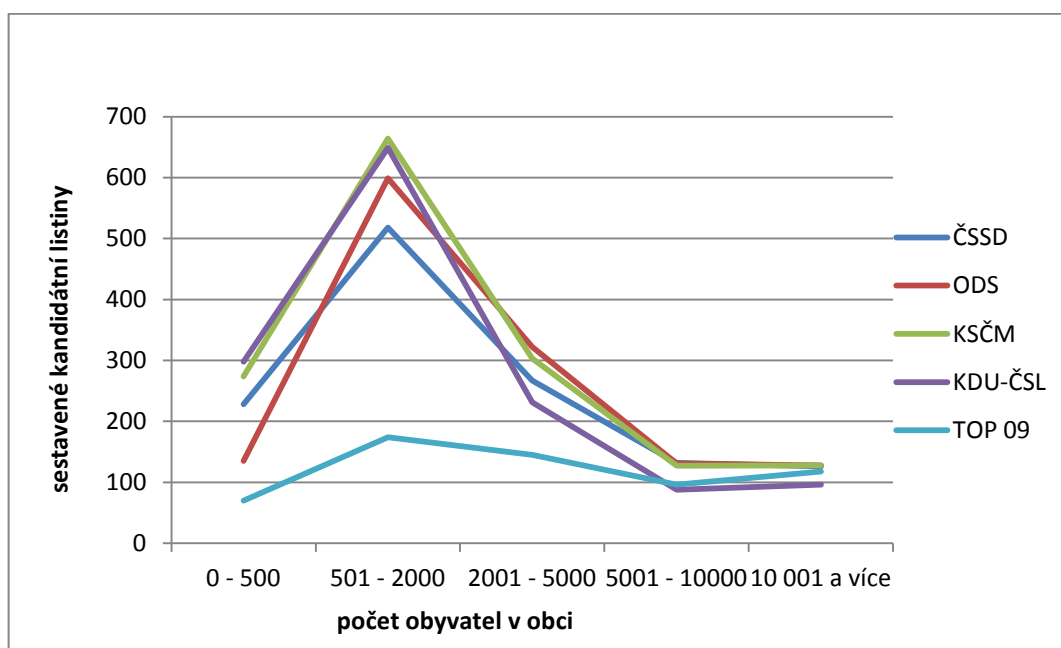
Tato část práce bude věnována zhodnocení úspěšnosti stran při sestavování kandidátních listin pro volby do zastupitelstev obcí. Jak můžeme vidět z příložených mapových výstupů (obr. 6, 7, 8, 9, 10), pro všechny strany platí, že byly schopny sestavit kandidátní listiny v méně než polovině obcí. U každé ze sledovaných stran

uvedeme, v kolika obcích celkem strany postavily kandidáty, kde strany kandidovaly samostatně a kde v koalici, ať už s nezávislými kandidáty nebo s ostatními politickými stranami. Na základě výsledků analýz si dále přiblížíme územní rozložení kandidatury jednotlivých celostátních politických stran v komunálních volbách v roce 2010. Z grafu můžeme vidět (graf. 1), že všechny vybrané celostátní politické strany sestavily svoje kandidátní listiny v obcích všech velikostních kategorií, v nejmenších obcích však jen v relativně málo případech. Zajímavé je srovnání mezi jednotlivými stranami. Velmi „podobné“ územní rozložení kandidátních listin vidíme v případě stran ČSSD a KSČM, kdy jsou sestavené kandidátní listiny nejvíce koncentrovány na území Moravskoslezského, Jihomoravského, Karlovarského a Ústeckého a v okolí krajských měst těchto krajů. V obcích s méně než 500 ti obyvateli (celkem 3 510 obcí na území Česka), sestavila nejvíce kandidátních listin strana KDU-ČSL (298 kandidátních listin). Druhá v pořadí byla KSČM s 274 listinami, následována ČSSD, ODS a poté TOP 09, která sestavila však pouze 70 kandidátních listin v obcích této velikostní kategorie. Pokud se podíváme na procentuální úspěšnost, strany byly schopny sestavit kandidátní listiny pouze ve 2 až 8,26 % obcích, kde žije méně než 500 obyvatel. Tyto ukazatele vypovídají o poměrně malém vlivu celostátních stran na lokální politiku v nejmenších obcích na území Česka. V obcích s více než 500 ti obyvateli, ale zároveň méně než 2 000 obyvateli, lze pozorovat výrazně vyšší participaci celostátních politických stran v komunálních volbách. Sledované strany byly schopny sestavit listiny zhruba v 25 až 32,5 % obcí, s výjimkou TOP 09, která sestavila pouze 174 kandidátních listin (tedy jen v 8,5 % obcí této velikostní kategorie). Nejvyššího počtu sestavených kandidátních listin dosáhla KSČM (664), poté KDU-ČSL (649), ODS (599) a ČSSD (518). Následuje kategorie obcí, kde žije více než 2 000 obyvatel, ale zároveň méně než 5 000 obyvatel (celkově 402 obcí na území Česka). V obcích této velikostní kategorie už byly strany dosti úspěšné: byly schopny sestavit své kandidátní listiny v 36,1 až 82,6 % všech obcí v této kategorii. Nejúspěšnější byly strany ODS, KSČM a naopak nejslabší KDU-ČSL a především TOP 09. V obcích s více než 5 000 obyvateli, ale méně než 10 000 obyvateli (na území Česka je celkem takových 136 obcí) byly nejsilnější strany přítomny už prakticky všude. ČSSD sestavila kandidátky v přibližně 97 % obcí (132 kandidátních listin z celkového počtu 136 obcí) a ODS v 96 % obcí (131 kandidátních listin). Následuje strana KSČM s 93,4 %, TOP 09 s 70,6 % a poslední je strana KDU-ČSL se 64,7 %. Ve městech s více než 10 000 obyvateli (celkem 130 obcí). Byla přítomnost stran v lokální politice největší, všechny strany s výjimkou KDU-ČSL sestavily svoje

kandidátní listiny ve více než 90 % obcí v této kategorii (v případě KDU-ČSL to bylo v 74 % obcí).

S postupným zvyšováním počtu obyvatel v obci se pravděpodobnost, že voliči budou moci v komunálních volbách vybírat z kandidátní listiny sestavené některou z celostátně nejvýznamnějších politických stran, zvyšuje. Tyto hodnoty nám tedy jasně ukazují zvyšující se sílu stran v lokální politice právě v obcích s vyšším počtem obyvatel. V tomto případě je odlišná strana KDU-ČSL, která je z pohledu sestavení kandidátních listin oproti ostatním stranám relativně úspěšnější v obcích s nižším počtem obyvatel. Nejvýraznější souvislost mezi počtem obyvatel v obci a schopností sestavit kandidátky vidíme u strany TOP 09, která díky své řidší síti lokálních aktivit nemá zatím velký vliv v obcích s nižším počtem obyvatel, a proto její difúze do lokální politiky probíhá právě skrz středně velká a velká města na území Česka.

Graf. 1: Počet kandidátních listin sestavených stranami v jednotlivých obcích v Česku

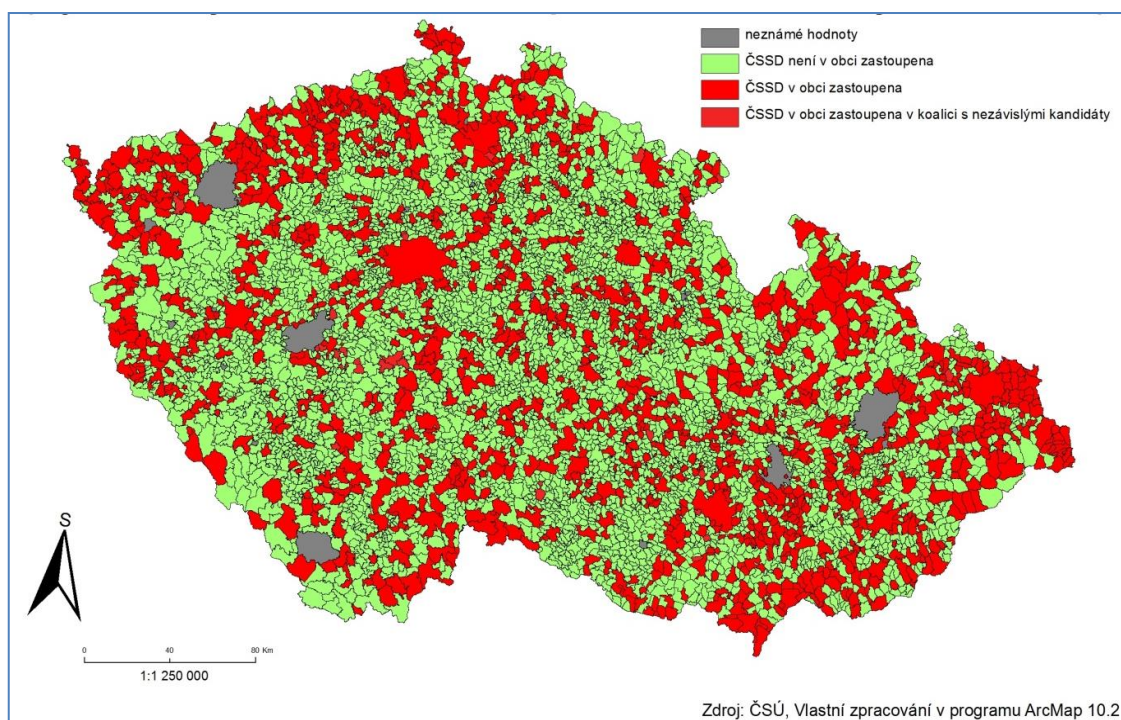
Zdroj: ČSÚ, Vlastní zpracování výpočtů programu MS Excel

6.2.1 Účast ČSSD v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

Celostátní politická strana ČSSD v roce 2010 kandidovala v 1 271 obcích (obr. 6), v 1 242 případech samostatně a v 29 případech v koalici s nezávislými kandidáty. Téměř v 5 000 obcích strana ČSSD kandidátní listiny nesestavila. Z pohledu územního rozložení kandidátních listin je patrné následující rozmístění – kandidatura byla nejsilnější v příhraničních oblastech (Ústecký, Karlovarský, Liberecký, Jihomoravský a Moravskoslezský kraj), lze ale mluvit o rovnoměrném

rozmístění ve všech českých krajích. Největší koncentrace kandidátních listin ČSSD byla zaznamenána v okolí Ostravy, Brna, Sokolova, Karlových Varů. Jak již bylo uvedeno výše, největší úspěch při sestavování kandidátních listin měla strana ČSSD v obcích s více než 5 000 obyvateli, kandidatura ve více než 97 % z nich. V obcích s nižším počtem obyvatel (obce do 500 obyvatel a mezi 2 000 a 5 000 obyvateli) byla strana dle získaných mandátů třetí nebo čtvrtou nejúspěšnější (v pořadí za KSČM, KDU-ČSL a ODS).

Obr. 6: Účast strany ČSSD v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

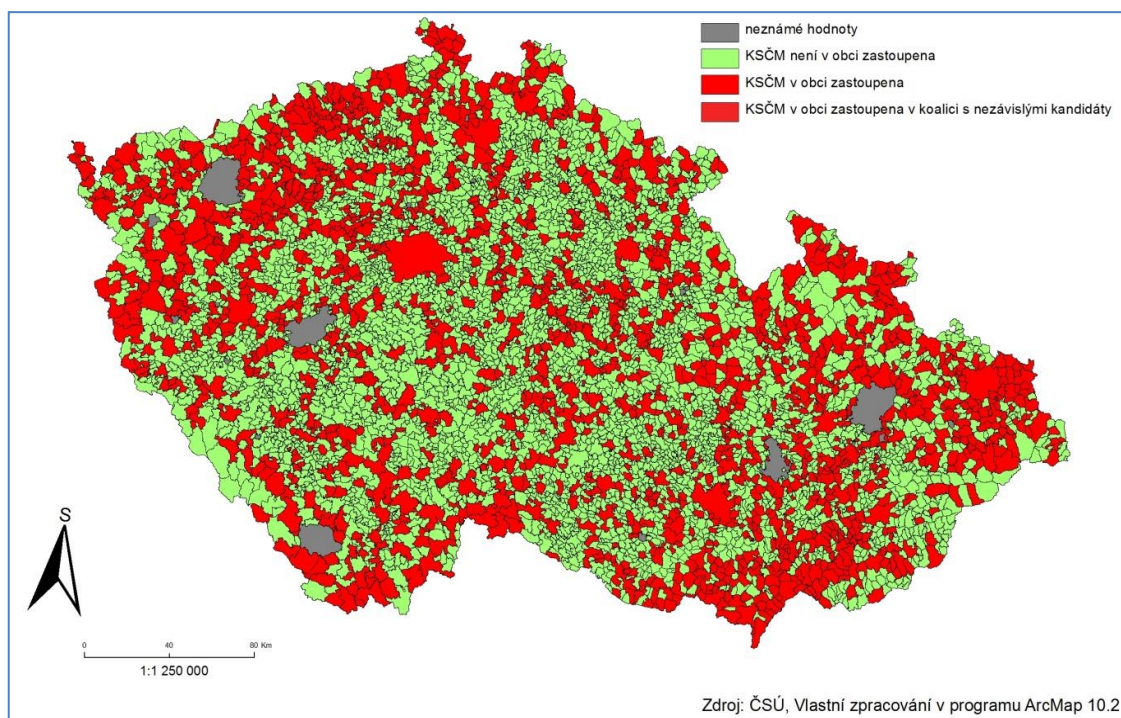

6.2.2 Účast KSČM v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

Z pohledu sestavení kandidátních listin na území jednotlivých obcí (viz obr. 7) a v porovnání s ostatními sledovanými politickými stranami byla ve volbách v roce 2010 KSČM nejúspěšnější stranou (dle celkového počtu obcí, v nichž KSČM kandidovala). KSČM svoje kandidátní listiny sestavila v 1 496 obcích (samostatně v 1 467 z nich, ve zbývajících obcích v koalici s nezávislými kandidáty). Vysoký počet oblastí kandidatury svědčí o přetrvávajícím významu této dlouhodobě fungující české politické strany (nejstarší politická strana na území Česka). Nejvyššího procentuálního zisku v sestavení kandidátek KSČM dosáhla v obcích s více než 10 000 obyvateli (98,5 %). Nejmenší vliv strany KSČM byl ve sledovaném období na území malých českých obcí (méně než 500 obyvatel). Největší územní koncentrace byla podobně jako v případě ČSSD na území Moravskoslezského, Jihomoravského, Karlovarského a Ústeckého

kraje, přesněji v oblastech Ostravska, Frýdeckomístecka, Břeclavska, Chomutovska, Sokolovska a Šluknovského výběžku (tzn. v příhraničních a především sociálně slabých regionech).

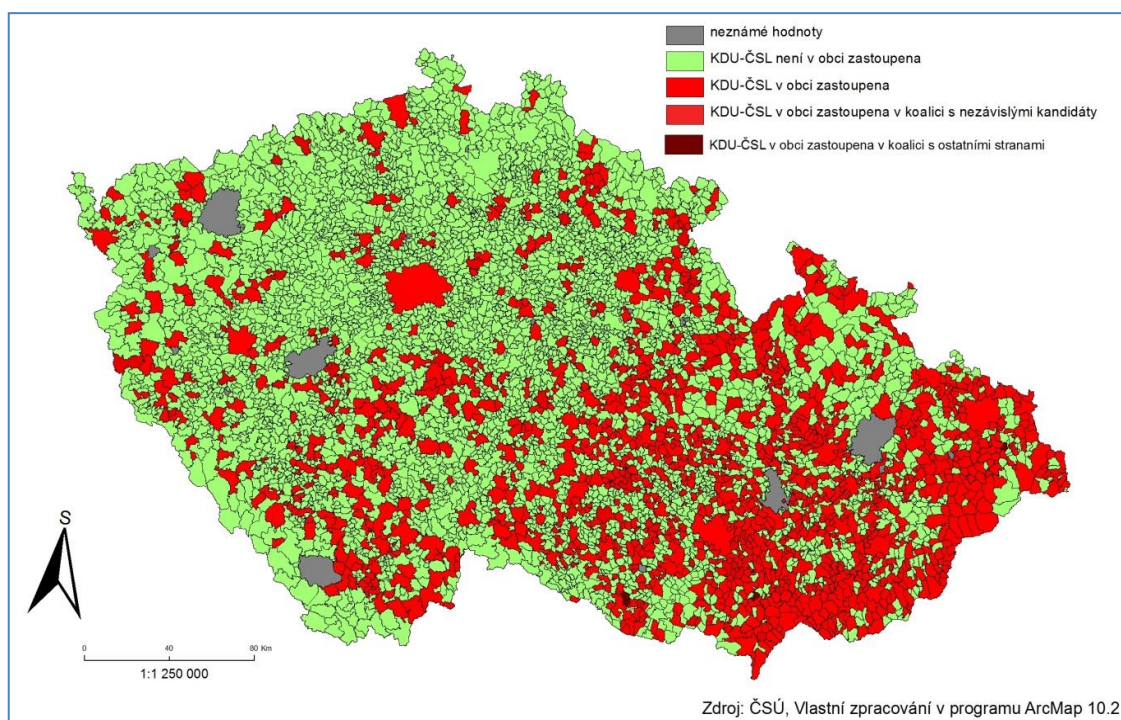
Obr. 7: Účast strany KSČM v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

6.2.3 Účast strany KDU-ČSL v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

Z mapového výstupu kandidatury celostátní politické strany KDU-ČSL (obr. 8) je jednoznačně patrný rozdíl mezi preferencemi voličů v Čechách a na Moravě. KDU-ČSL sestavila své kandidátní listiny především na Moravě (nejvíce jižní a východní oblast – tedy kraj Moravskoslezský, Jihomoravský, Zlínský) a výrazněji také v kraji Vysočina. V Čechách (zejména západních, jižních a severních) je kandidatura strany velice řídká (zájem KDU-ČSL se zaměřil zejména na obce s vyšším počtem obyvatel). Dle celkového počtu obcí, v nichž byla strana schopna sestavit kandidátní listinu, byla KDU-ČSL v porovnání s ostatními analyzovanými stranami poměrně úspěšná (druhý nejvyšší počet). Samostatně KDU-ČSL kandidovala v 1 302 obcích, v koalici s nezávislými kandidáty v dalších 57 obcích a s ostatními stranami ve 4 obcích. Kandidátní listina ovšem nebyla sestavena ve více než 4 800 sledovaných obcích. Nejsilnější v počtu sestavených kandidátních listin byla strana v obcích s méně než 500 obyvateli a následně v obcích do 2 000 obyvatel. S rostoucím počtem obyvatel se počet kandidatur KDU-ČSL snižuje, dochází taktéž k oslabení pozice strany v lokální politice.

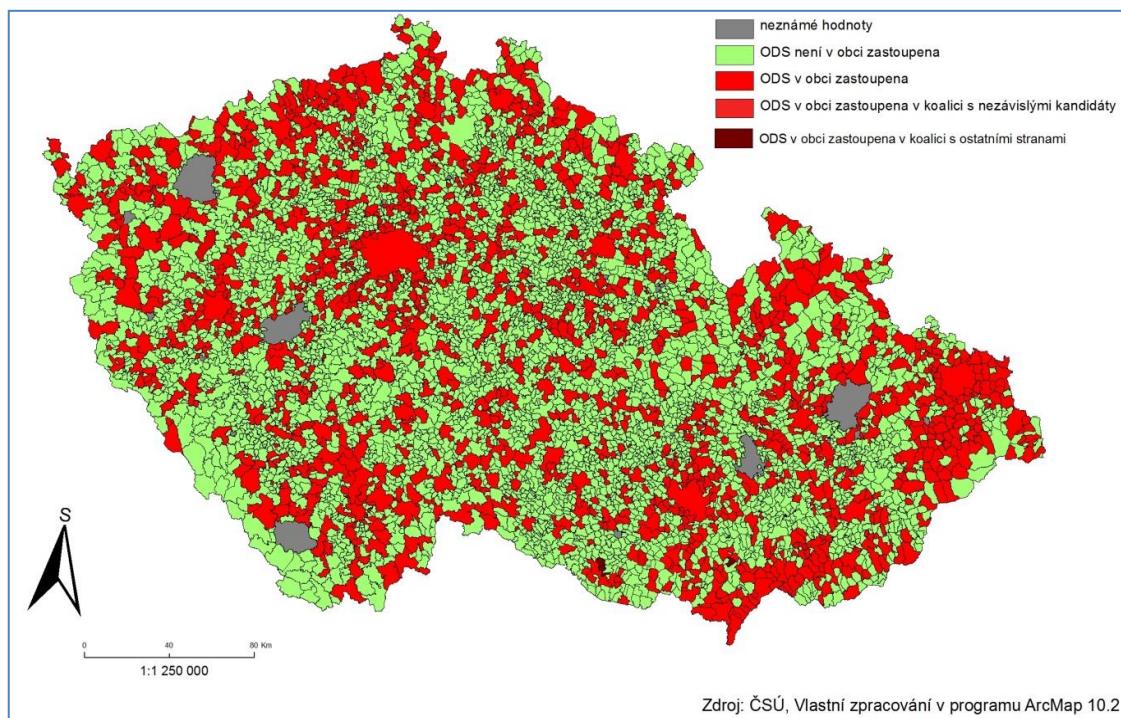
Obr. 8: Účast strany KDU-ČSL v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

6.2.4 Účast strany ODS v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

Územní koncentrace sestavení kandidátních listin strany ODS (obr. 9) je velmi podobná rozložení kandidatur stran ČSSD a KSČM. Lze konstatovat, že koncentrace sestavení kandidátních listin ODS je v rámci republiky rovnoměrná. Strana postavila svou kandidátní listinu především v okolí středně velkých a největších měst (obce s 2 000 až 5 000 obyvatel a více než 10 000 obyvatel). Ve srovnání s výše uvedenými stranami má ODS poměrně silnou pozici ve středních Čechách a na území Libereckého a Královéhradeckého kraje, opět však také na území Moravskoslezského, Jihomoravského a Ústeckého kraje. ODS samostatně kandidovala v 1 289 obcích, v koalici s nezávislými kandidáty v 21 a s ostatními politickými stranami ve 4 obcích. Kandidátní listina nebyla sestavena téměř v 5 000 obcích. S rostoucím počtem obyvatel se zvyšuje procentuální úspěšnost v sestavování kandidátních listin této politické strany, ODS byla nejúspěšnější v obcích s více než 5 000 obyvateli (kandidátní listiny v 96 % obcí). Nejslabší pozici měla strana ODS v malých obcích, v nichž obecně převažuje příklon voličů k stranám levicového zaměření.

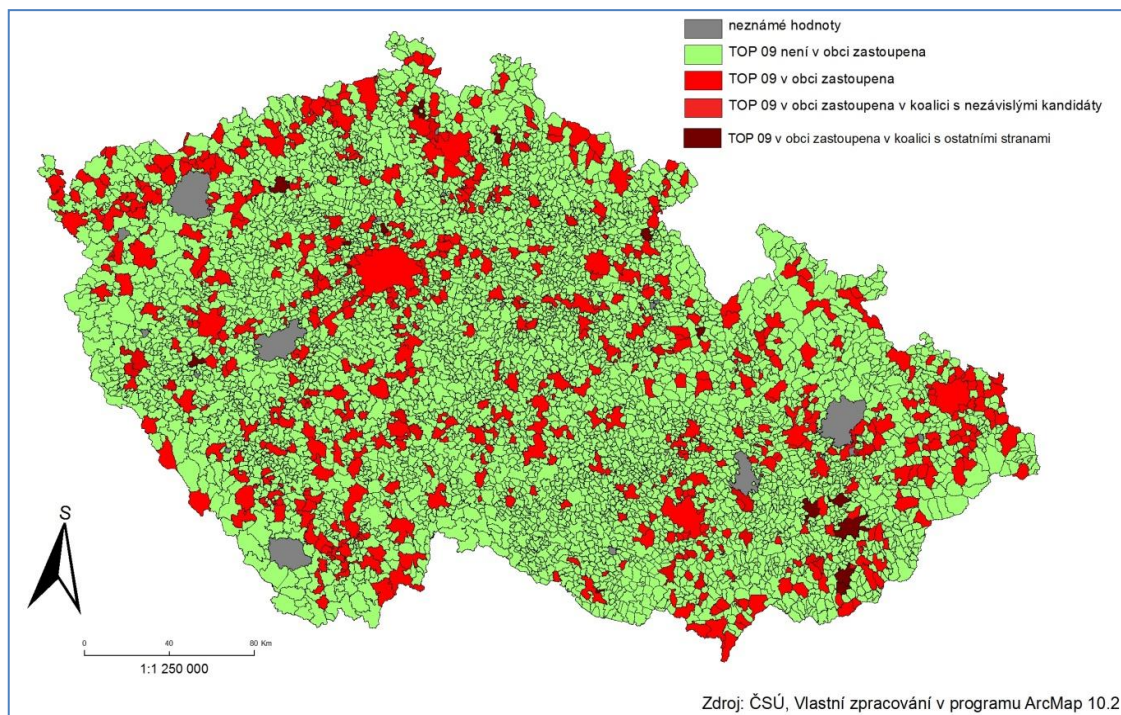
Obr. 9: Účast strany ODS v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

6.2.5 Účast strany TOP 09 v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

Nejméně úspěšnou celostátní politickou stranou v sestavování kandidátních listin byla ve volbách v roce 2010 TOP 09 (viz obr. 10). Tento fakt souvisí s tím, že strana TOP 09 má nejřidší síť lokálních aktivit. Samostatné kandidátní listiny byly sestaveny pouze v 550 analyzovaných obcích, v dalších 34 obcích kandidovala TOP 09 společně s nezávislými subjekty a v 16 obcích s ostatními politickými stranami. TOP 09 se nepodařilo sestavit kandidátní listinu pro komunální volby ve více než 90 % obcí na území České republiky – celkem 5 625 obcí). Z pohledu územní koncentrace nelze mluvit o preferenci některých oblastí, obecně nejvíce kandidátních listin bylo sestaveno v největších a středně velkých městech (dle celkového počtu obyvatel) – největší počet kandidátních listin strana TOP 09 sestavila v Libereckém a Moravskoslezském kraji.

Obr. 10: Účast strany TOP 09 v komunálních volbách 2010 v jednotlivých obcích v Česku

6.3 Vícenásobná regresní analýza

6.3.1 Vícenásobná regresní analýza se všemi obcemi

V další fázi výzkumu vlivu aktivity celostátních politických stran na lokální politiku v Česku byla provedena vícenásobná regresní analýza. Vícenásobná regresní analýza byla realizována s daty z 6 225 obcí (jak již bylo zmíněno dříve, do souboru analyzovaných obcí nebyly zařazeny vojenské újezdy a některé obce, které samostatně vznikly až po komunálních volbách v roce 2010). Díky tomu je v prvotní vícenásobné regresní analýze velké množství nulových hodnot. Pro zlepšení a porovnání výsledků bude v další fázi výzkumu provedena ještě vícenásobná regresní analýza pouze s obcemi, v nichž strany kandidovaly, resp. byly schopny sestavit kandidátní listinu. Závisle proměnnou je v regresní analýze podíl mandátů získaných danou politickou stranou v komunálních volbách v roce 2010 (vyjádřený v procentech z celkového počtu zastupitelů v obci). Nezávisle proměnné zde reprezentovaly (1) podíl vysokoškolsky vzdělaných v obci v roce 2011, (2) podíl obyvatel starších 60 let z celkového počtu obyvatel starších 18 let, (3) podíl obyvatel hlásících se k víře v obci v roce 2011, (4) procento hlasů získaných danou stranou v parlamentních volbách v roce 2010, (5) logaritmovaný počet obyvatel. Výsledky regresní analýzy pro všechny obce jsou zobrazeny v tabulkách 5, 6 a 7, které znázorňují hodnoty standardizovaných a

regresních koeficientů a údaje o hladině významnosti dané nezávisle proměnné v modelu.

V první fázi vícenásobné regresní analýzy byla provedena analýza se závisle proměnnou v podobě procent získaných mandátů konkrétní stranou v komunálních volbách a nezávisle proměnnou – logaritmovaný počet obyvatel. Z výsledků analýzy prováděné pouze s jednou nezávisle proměnnou je patrné, že tato proměnná byla ve všech případech signifikantní a má tedy vliv na úspěšnost stran v komunálních volbách. Čím vyšší je počet obyvatel v obci, tím větší je úspěšnost strany z hlediska procenta získaných mandátů. Tyto výsledky taktéž potvrzují jednu z hypotéz, kdy autor předpokládal zvyšující se úspěšnost stran v lokální politice s rostoucím počtem obyvatel v obci. Nejvyšší vliv má tato proměnná u strany ODS, i v ostatních analýzách je z pohledu explanační schopnosti nejsilnější proměnnou. Uvedená proměnná je významná také u ČSSD a KSČM (tento fakt je závislý především na struktuře těchto stran na lokální úrovni a také na dlouhodobém fungování), nejmenší vliv má proměnná logaritmovaný počet obyvatel na úspěšnost KDU-ČSL (v tomto případě tato proměnná vysvětluje nejmenší variabilitu modelu). Naopak nejvíce je variabilita pomocí této proměnné vysvětlena u strany ODS (17 %) – viz naměřené hodnoty Adjusted R square.

Tab. 5: Závislost úspěšnosti stran v komunálních volbách na velikosti obce (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – všechny obce

	ODS		ČSSD		KSČM		KDU-ČSL		TOP 09	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
logaritmovaný počet obyvatel	,412	,000	,337	,000	,293	,000	,162	,000	,244	,000
Adjusted R Square	,170		,114		,086		,026		,060	
počet obcí	6 225		6 225		6 225		6 225		6 225	

Zdroj: ČSÚ, Vlastní výpočty v programu SPSS

V druhém kroku vícenásobné regresní analýzy byly přiloženy další nezávisle proměnné – podíl obyvatel starších 60 let z celkového počtu obyvatel starších 18 let, podíl vysokoškolsky vzdělaných v obci, podíl obyvatel hlásících se k víře a opět logaritmovaný počet obyvatel. Po provedení analýzy s dalšími proměnnými lze konstatovat, že tyto proměnné ve všech případech pomohly lépe vysvětlit variabilitu modelů. Největší posun nastal v případě strany KDU-ČSL (z 2,6 % na 10,3 %), u zbývajících stran bylo vysvětlení modelu zvýšeno velmi nepatrně. Nejvíce je model

vysvětlen opět u ODS. Nejdůležitější proměnnou z hlediska explanační schopnosti je u všech analyzovaných stran s výjimkou KDU-ČSL opět logaritmovaný počet obyvatel, který je signifikantní – jak již bylo zmíněno v předchozím odstavci, tato proměnná má vliv na úspěšnost stran ve volbách na lokální úrovni. V průběhu analýzy dochází k zmenšení vlivu proměnné logaritmovaný počet obyvatel, a to z důvodu dalších proměnných, které se analýzy účastní a oslabují vliv uvedené proměnné. Druhou nejvýznamnější proměnnou pro strany ODS, KSČM a TOP 09 je podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v obci, lze tedy potvrdit, že čím je vyšší počet vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v obci, tím vyšší pravděpodobnost úspěchu mají tyto strany v komunálních volbách. V případě strany ČSSD není tato proměnná signifikantní, tzn., že na úspěšnost této strany v komunálních volbách nemá vliv (pro ČSSD je druhou nejvýznamnější proměnnou podíl obyvatel starších 60 let, čím více je tedy v obci starších obyvatel, tím je vyšší úspěšnost této strany). Pokud v obci žije vyšší počet věřících jedinců, pak dochází k poklesu úspěšnosti stran ODS a TOP 09 v komunálních volbách – mezi voliči pravice převažují ateističtí jedinci. Podíl starších obyvatel v obci má také svůj význam – zvyšuje, i když velmi málo, úspěšnost stran ODS, ČSSD, KSČM a TOP 09 na lokální úrovni.

Velmi zajímavé jsou celkové hodnoty analýzy pro stranu KDU-ČSL, které jsou velmi odlišné od výsledků ostatních analyzovaných stran. Nejsilnější proměnnou z hlediska explanační schopnosti je podíl obyvatel hlásících se k víře (tento výsledek lze považovat za potvrzení teze, že velká část voličské základny KDU-ČSL je věřící). Čím více věřících obyvatel daná obec má, tím vyšší je úspěšnost politické strany KDU-ČSL v komunálních volbách. Druhou nejvýznamnější proměnnou je logaritmovaný počet obyvatel. Z přiložených výsledků analýzy je zřejmé, že čím více obyvatel starších 60 let v obci žije, tím je pravděpodobnost úspěchu KDU-ČSL v komunálních volbách nižší. Podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva nemá na úspěšnost KDU-ČSL významný vliv.

Tab. 6: Závislost úspěšnosti stran v komunálních volbách na velikosti obce a struktuře obyvatel (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – všechny obce

	ODS		ČSSD		KSČM		KDU- ČSL		TOP 09	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
logaritmovaný počet obyvatel	,402	,000	,353	,000	,056	,000	,189	,000	,213	,000
podíl obyv. starších 60 ti let z celkového počtu obyv. starších 18 ti let	,060	,000	,050	,000	,012	,000	-,025	,046	,032	,013
VŠ vzdělání (%)	,075	,000	-,014	,249	,020	,000	-,012	,350	,118	,000
hlásící se k víře (%)	-,044	,000	-,015	,217	,005	,000	,281	,000	-,051	,000
Adjusted R square	,178		,116		,099		,103			,074
počet obcí	6225		6225		6225		6225		6225	

Zdroj: ČSÚ, Vlastní výpočty v programu SPSS.

Do závěrečného kroku vícenásobné regresní analýzy pro všechny obce byla přidána ještě proměnná procento hlasů získaných stranou v parlamentních volbách. Přidání této proměnné opět pomohlo zvýšit vysvětlení variability jednotlivých modelů u všech stran. Nejvyšší posun byl opět u strany KDU-ČSL, z 10,3 % na 16,5 %. Nejvíce vysvětlené variability bylo opět naměřeno v případě strany ODS a to 18,8 %, naopak nejméně je celkově vysvětlena variabilita modelu pro stranu TOP 09 – 7,7 %. Avšak spolehlivost modelu z hlediska úspěšnosti vysvětlení variability závisle proměnné pomocí nezávisle proměnných se napříč jednotlivými stranami výrazně neodlišuje. Modely ostatních celostátních politických stran se pohybují v rozmezí mezi 13 až 16,5 % (přesněji model KSČM vysvětlil z 13,1 % variability, v případě ČSSD to bylo 14,6 % a KDU-ČSL 16,5 %). Tento výsledek velmi úzce souvisí s celkově nízkými hodnotami standardizovaných koeficientů beta. Zatímco přibližný směr a síla závislosti většiny proměnných, byly do značné míry predikovatelné na základě výsledků dřívějších prací (např. Pink et al, 2012; Kostecký, 2009; Linek et al, 2012; Kouba, 2007 a další), vliv proměnné procento získaných hlasů v parlamentních volbách vůči ostatním proměnným byl v této souvislosti nejasný.

Prvotním zjištěním z výsledků regresní analýzy se všemi proměnnými je jednoznačně fakt, že v případě všech sledovaných stran byla zaznamenána pozitivní závislost výsledků komunálních voleb, na procento hlasů získaných stranou v parlamentních volbách. Můžeme tedy říci, že čím lepší výsledek zaznamenaly sledované strany v obcích v parlamentních volbách, tím lepšího výsledku dosáhly i ve volbách

komunálních, přičemž to platí i po kontrole vlivu dalších proměnných. Na základě těchto výsledků můžeme říci, že čím úspěšnější vybrané celostátní politické strany v obcích během parlamentních voleb, tím lepšího výsledku poté strany dosahují i ve volbách komunálních. Z tabulky 7 můžeme rozpoznat, že vliv organizace strany na centrální úrovni na výsledky stran ve volbách komunálních je silnější u pravicových stran, výrazněji však pouze v podání strany TOP 09. V případě TOP 09 a ODS se jedná z hlediska explanační síly o třetí, resp. čtvrtou nejvýznamnější proměnnou. Z pohledu explanační schopnosti proměnné procento hlasů získaných v parlamentních volbách se u stran levicových jedná o méně významnou proměnnou, proto můžeme říci, že u stran levicových hraje vliv úspěšnosti strany na centrální úrovni menší roli v ovlivnění úspěšnosti strany ve volbách komunálních. Za zmínku stojí nepochybně také fakt, že pro všechny celostátní politické strany je centrální působnost strany relativně méně významný prediktor schopnosti sestavit kandidátku do komunálních voleb než je jednoznačně nejvýznamnější nezávisle proměnná, kterou je ve všech případech velikost obce (stejně jako tomu bylo v případě předchozích analýz, kdy ještě nebylo uvažováno procento hlasů získaných v parlamentních volbách). Především v případě strany TOP 09, se jedná o proměnnou, která velmi výrazně převyšuje ostatní proměnné. Jinými slovy, se zvyšujícím se počtem obyvatel v jednotlivých obcích v Česku roste procento získaných mandátů vybranou celostátní politickou stranou v komunálních volbách. Další proměnnou je podíl obyvatel starších 60 let z celkového počtu obyvatel starších 18 let ¹⁶. Z hlediska explanační schopnosti se jedná u levicových stran o čtvrtou nejvýznamnější proměnnou, z pohledu její významnosti na úspěšnost strany v komunálních volbách. „Síla vysvětlení“ této proměnné se přidáním procenta hlasů získaných v parlamentních volbách ve všech případech zvýšila. V případě stran pravicových ODS a TOP 09 se jedná o pátou nejvýznamnější proměnnou. Stále se však ve všech případech jedná o pozitivní závislost tohoto vztahu.

Výrazné explanační schopnosti si udržuje také podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva. U pravicových stran (ODS, TOP 09) a poté také u levicové strany ČSSD se jedná o druhou nejvýznamnější proměnnou, která se oproti provedené analýze bez

¹⁶ Zákon 491/2001 Sb. ze dne 6. prosince 2001 o volbách do zastupitelstev obcí a o změně některých zákonů. Právo volit do zastupitelstva obce, města nebo hlavního města Prahy má občan obce za předpokladu, že jde o státního občana České republiky, který alespoň v den voleb, a konají-li se volby ve dvou dnech, druhý den voleb, dosáhl věku nejméně 18 let, je v den voleb v této obci, městě nebo v hlavním městě Praze přihlášen k trvalému pobytu. § 16 zákona č. 128/2000 Sb. § 6 zákona č. 131/2000 Sb.

proměnné procento hlasů získaných v parlamentních volbách v případě ODS a TOP 09 snížila, u ČSSD naopak zvýšila a u zbylých stran v podání KSČM a KDU-ČSL nebyla tato proměnná signifikantní. Můžeme tedy říci, že pokud je vliv proměnné podíl vysokoškolsky vzdělaných modelem odhadován společně s vlivem procenta hlasů získaných v parlamentních volbách, dochází k velkému snížení jeho významu. Z hlediska závislosti výsledků komunálních voleb na podílu počtu obyvatel hlásících se k víře v obci bylo dosaženo vcelku predikovatelných výsledků, jež jsou v zásadě konzistentní s dřívějšími zjištěními. Pouze v případě stran TOP 09 a ČSSD se jedná o statisticky signifikantní proměnnou, která má však u obou stran negativní závislost. Čím více je v obci obyvatel hlásících se k víře, tím nižší je úspěšnost těchto dvou stran v komunálních volbách. U zbývajících politických stran není proměnná podíl obyvatel hlásících se k víře statisticky signifikantní. Toto zjištění je velice zajímavé, protože se výrazně mění vliv této proměnné na úspěšnost politické strany KDU-ČSL, kdy oproti předchozím analýzám není tato proměnná poprvé signifikantní ¹⁷.

Tab. 7: Výsledky regresní analýzy se všemi proměnnými (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – všechny obce

	ODS		ČSSD		KSČM		KDU- ČSL		TOP 09	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
hlasy v parlamentních volbách (%)	,013	,000	,011	,000	,011	,000	,014	,000	,069	,000
logaritmovaný počet obyvatel	,067	,000	,068	,000	,055	,000	,052	,000	,222	,000
podíl obyv. starších 60 ti let z celkového počtu obyv. starších 18 ti let	,014	,000	,016	,208	,012	,000	,011	,186	,039	,003
VŠ vzdělání (%)	,028	,014	,027	,009	,023	,358	,021	,835	,101	,000
hlásící se k víře (%)	,006	,251	-,027	,021	,005	,096	,007	,257	-,040	,002
Adjusted R square	,188		,146		,131		,165		,077	
počet obcí	622 5		6225		6 225		6 225		6 225	

Zdroj: ČSÚ, Vlastní výpočty v programu SPSS.

¹⁷ Prudký pokles významu podílu věřících v obci na vysvětlení schopnosti KDU-ČSL postavit v obci v komunálních volbách svoji kandidátku, je samozřejmě způsobem vysokou vzájemnou korelací mezi touto charakteristikou a procentem získaných hlasů, který KDU-ČSL získala v parlamentních volbách. Problém kolinearit se však nedá jednoduše vyřešit vyřazením jedné ze dvou zmíněných proměnných z modelu, protože tím by došlo ke ztrátě komparovatelnosti modelů pro různé strany. Při vědomí problémů s multikolinearitou je třeba výsledky modelu interpretovat s opatrností.

6.3.1.1 Shrnutí výsledků vícenásobné regresní analýzy pro všechny obce

Klasická vícenásobná regresní analýza pro všechny obce na území Česka přinesla velké množství zajímavých výsledků. Postupné přidávání proměnných způsobilo zvýšení vysvětlení variability modelů a změnu explanačních schopností jednotlivých nezávisle proměnných. Především zjištění, že vybrané nezávisle proměnné přispívají relativně málo k vysvětlení meziobecní variability pokud jde o úspěšnost celostátních politických stran na lokální úrovni, bylo poměrně očekávatelné. Pokud strany nejsou schopny ve většině obcí postavit kandidátky pro komunální volby, tak se pomocí strukturálních charakteristik obcí nedá mnoho vysvětlit (v tomto případě by nám ovšem výrazněji nepomohla ani změna proměnných). Primární pozornost byla věnována vlivu stran na centrální úrovni na výsledky voleb do zastupitelstev obcí. Ukázalo se, že účast strany v centrální politice má jednoznačně pozitivní vliv na výsledky voleb komunálních. Největší vliv této proměnné vidíme u strany TOP 09. Je to především proto, že jde o stranu s nejřidší sítí lokálních politických aktivit. Můžeme tedy říci, že čím je strana méně přítomná v lokální politice, tím je zřejmě silnější závislost mezi úspěchy strany na národní a lokální úrovni. Z pohledu strany TOP 09 může vést úspěch v parlamentních volbách k povzbuzení její aktivity na úrovni lokální.

6.3.2 Vícenásobná regresní analýza omezená na soubor obcí, v nichž strana kandidovala

Pro další fázi výzkumu v této práci a zohlednění jejích výsledků byla provedena vícenásobná regresní analýza pouze pro obce, v nichž dané strany byly schopny sestavit kandidátní listiny. Výsledky těchto analýz jsou zobrazeny v tabulkách 8, 9 a 10. Znovu budou provedeny tři kroky vícenásobné regresní analýzy, se stejnou závisle proměnnou - podíl mandátů získaných danou politickou stranou v komunálních volbách v roce 2010 (vyjádřený v procentech z celkového počtu zastupitelů v obci) a nezávisle proměnnými. V prvním kroku vstoupí do analýzy pouze jedna nezávisle proměnná v podání logaritmovaného počtu obyvatel, v druhém kroku bude přidán podíl obyvatel starších 60 let z celkového počtu obyvatel starších 18 let, podíl vysokoškolsky vzdělaných v obci, podíl obyvatel hlásících se k víře a opět logaritmovaný počet obyvatel. Poslední analýza bude pracovat se všemi zvolenými nezávisle proměnnými, tzn., do analýzy vstoupí také procento hlasů získaných v parlamentních volbách. Pro všechny celostátní politické strany bude tedy počet obcí vstupujících do vícenásobné regresní analýzy odlišný. Nejvíce kandidátních listin byla schopna sestavit strana KSČM a to celkově 1 496, poté

KDU-ČSL s 1 362 kandidátními listinami, ODS s 1 315 listinami, následována ČSSD s 1 271 kandidátkami, nejméně kandidátních listin byla schopna sestavit strana TOP 09, celkově v pouze 603 obcích.

V případě prvního kroku vícenásobné regresní analýzy pouze pro obce, v nichž strany byly schopné sestavit kandidátní listinu, vysvětluje proměnná logaritmovaný počet obyvatel výrazně nižší variabilitu hodnot závisle proměnné v porovnání s předchozími modely, do níž vstupovaly všechny obce. Nejvíce je vysvětlen model pro KSČM a to z 13,1 %, naopak nejméně pro TOP 09, pouze z 0,3 %. Při vícenásobné regresní analýze s jednou nezávisle proměnnou pouze pro obce, ve kterých byly strany schopny sestavit kandidátní listinu, můžeme vidět, že oproti analýze se všemi obcemi není již proměnná logaritmovaný počet obyvatel ve všech případech signifikantní (pro TOP 09 není signifikantní) a nemá tedy vliv na úspěšnost této strany v komunálních volbách z pohledu jejich volebních výsledků. Velmi zajímavý je výsledek pro KDU-ČSL, kdy vidíme, že je hodnota koeficientu beta této proměnné záporná, což znamená, že čím méně je obyvatel v obci, tím vyšší je úspěšnost této strany v komunálních volbách. Tento fakt podporuje počet kandidátních listin sestavených stranou KDU-ČSL v obcích s méně než 500 obyvateli.

Tab. 8: Závislost úspěšnosti stran v komunálních volbách na velikosti obce (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – pouze obce, v nichž strany kandidovaly

	ODS		ČSSD		KSČM		KDU- ČSL		TOP 09	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
logaritmovaný počet obyvatel	,233	,000	,168	,000	,039	,001	-,101	,000	,071	,082
Adjusted R Square	,054		,028		,001		,009		,003	
počet obcí	1315		1271		1496		1362		603	

Zdroj: ČSÚ, Vlastní výpočty v programu SPSS.

Postupným přidáním dalších proměnných vidíme, že dochází ke zvýšení vysvětlení procenta vysvětlené variability u jednotlivých modelů. Nejvíce se toto procento zvýšilo v případě KDU-ČSL a to o 5,7 %. Proměnná logaritmovaný počet obyvatel ztrácí na významu pro KDU-ČSL a TOP 09, kdy pro tyto strany není signifikantní a nemá v tomto případě vliv na jejich úspěšnost v komunálních volbách. Výrazně se explanační schopnost této proměnné zvýšila i ČSSD, kdy má opravdu dominantní pozici. Velmi překvapivým je výsledek u proměnné podíl obyvatel starších 60 let z celkového počtu obyvatel starších 18 let. Jak můžeme vidět, tato proměnná není ve všech případech

signifikantní. Díky odečtení vlivu ostatních proměnných se stala tato proměnná nevýznamná z pohledu svého vlivu na úspěšnost jednotlivých stran v komunálních volbách. Vůči vícenásobné regresní analýze pro všechny obce, ztrácí další proměnná svůj vliv na úspěšnost stran v komunálních volbách. Jedná se o podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci, kdy pro ODS, ČSSD a KDU-ČSL není signifikantní a v případě KSČM má záporný vliv, tzn., čím více je v obci vysokoškolsky vzdělaných, tím nižší je úspěšnost této strany ve volbách. Pouze v případě strany TOP 09 má tato proměnná pozitivní závislost. Poslední proměnnou je podíl obyvatel hlásících se k víře, u stran ODS a ČSSD nedošlo ke změně ve srovnání s analýzou pro všechny obce, tzn., u ODS platí, že čím více je v obci obyvatel hlásících se k víře, tím je její úspěšnost nižší, pro ČSSD není tato proměnná signifikantní. U ostatních stran došlo k výrazným změnám, v podání KSČM se stává tato proměnná nesignifikantní a u TOP 09 dochází k otočení z negativní závislosti na závislost pozitivní.

Tab. 9: Závislost úspěšnosti stran v komunálních volbách na velikosti obce a struktuře obyvatel (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – pouze obce, v nichž strany kandidovaly

	ODS		ČSSD		KSČM		KDU- ČSL		TOP 09	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
logaritmovaný počet obyvatel	,206	,000	,265	,000	,074	,014	-,031	,329	,141	,843
podíl obyv. starších 60 ti let z celkového počtu obyv. starších 18 ti let	-,007	,930	,086	,595	,044	,091	-,012	,638	,056	,530
VŠ vzdělání (%)	,156	,055	,106	,883	-,067	,027	,029	,337	,056	,000
hlásící se k víře (%)	-,099	,000	,027	,117	-,025	,350	,253	,000	,021	,030
Adjusted R square	,063		,030		,005		,066		,031	
počet obcí	1315		1271		1 496		1 362		603	

Zdroj: ČSÚ, Vlastní výpočty v programu SPSS.

Po přidání poslední proměnné v podání procenta získaných hlasů stranou v parlamentních volbách vidíme, že opět dochází k vyššímu procentuálnímu vysvětlení variability modelů. Nejvyšší nárůst byl zaznamenán v případě ČSSD a KSČM (z 2,7 % na 14,8 % u ČSSD a z 6,6 % na 14,2 % v případě KSČM). Dále je opět oslabena síla závislosti proměnné logaritmovaný počet obyvatel. Nejsilnější explanační schopnost má u všech stran kromě ODS, právě nová proměnná procento hlasů získaných v parlamentních volbách. Ve všech případech se jedná o zcela dominantní pozici z hlediska explanační schopnosti. Můžeme zde tedy vidět souvislost s centrálními a lokálními volbami, jinak řečeno, pokud je strana úspěšná v parlamentních volbách, tak

se také zvyšuje její úspěch ve volbách komunálních. V rámci obcí, v nichž strany byly schopny sestavit kandidátní listiny, to platí ve výraznější míře. Toto je poměrně odlišný výsledek v porovnání s výsledky analýzy pro všechny obce, kde byla tato proměnná vždy až na druhém místě a její explanační schopnost byla celkově nízká. Proměnná logaritmovaný počet obyvatel je u všech stran, s výjimkou TOP 09 druhou nejsilnější proměnnou z pohledu explanační schopnosti. Pro stranu TOP 09 není již počet obyvatel v obci signifikantní a nemá v obcích, kde strana kandiduje, vliv. I po provedení analýzy s proměnnou procento hlasů získaných v parlamentních volbách zůstává podíl obyvatel starších 60 let z celkového počtu obyvatel starších 18 let nevýznamný, není signifikantní. Můžeme tedy říci, že podíl starších obyvatel nemá na úspěšnost stran v komunálních volbách vliv. Na základě výsledků vidíme, že u strany ČSSD úspěch v parlamentních volbách znamená také vyšší pravděpodobnost voličské podpory u vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci. Čím více bude v obci vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, tím bude vyšší pravděpodobnost úspěchu ČSSD. Naopak velmi zajímavý je přesun vlivu této proměnné u strany ODS, kdy se z nesignifikantní proměnné stává signifikantní, ale s negativní závislostí, což znamená, že čím více je v obci vysokoškolsky vzdělaných, tím klesá úspěšnost strany v komunálních volbách. Můžeme tedy říci, že pokud je strana ODS úspěšná v parlamentních volbách, podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v obci se pro ni ve volební podpoře pro komunální volby stává nedůležitý. U ostatních stran není tato proměnná signifikantní a nemá tedy na jejich úspěšnost vliv. Poslední proměnnou je podíl obyvatel hlásících se k víře, pouze v případě strany ČSSD je tato proměnná signifikantní, ovšem s negativní závislostí, znamená tedy, že čím více je v obci obyvatel hlásících se k víře, tím menší je pravděpodobnost úspěchu ČSSD v komunálních volbách.

Tab. 10: Výsledky regresní analýzy se všemi proměnnými (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti) – pouze obce, v nichž strany kandidovaly

	ODS		ČSSD		KSČM		KDU- ČSL		TOP 09	
	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.	Beta	Sig.
hlasy v parlamentních volbách (%)	,229	,000	,390	,000	,296	,000	,451	,000	,179	,000
logaritmovaný počet obyvatel	,251	,000	,193	,000	,179	,000	,084	,009	,055	,218
podíl obyv. starších 60 ti let z celkového počtu obyv. starších 18 ti let	,000	1,000	-,027	,302	,024	,337	-,021	,407	-,008	,841
VŠ vzdělání (%)	-,073	,028	,143	,000	,032	,308	,017	,551	,058	,257
hlásící se k víře (%)	-,048	,081	-,105	,000	,024	,374	-,051	,187	-,060	,151
Adjusted R square	,099		,148		,057		,142		,050	
počet obcí	1 315		1271		1496		1362		603	

Zdroj: ČSÚ, Vlastní výpočty v programu SPSS.

6.3.2.1 Shrnutí výsledků vícenásobné regresní analýzy pro obce, v nichž strany kandidovaly

Klasická vícenásobná regresní analýza pouze pro obce, ve kterých byly jednotlivé celostátní politické strany schopny sestavit kandidátní listiny, přinesla opět velké množství zajímavých výsledků. Postupné přidávání proměnných způsobilo zvýšení vysvětlení variability modelů a změnu explanačních schopností těchto proměnných. V první řadě vidíme, že s postupným přidáváním dalších proměnných se zvyšuje procento vysvětlení variability jednotlivých modelů a zároveň se snižuje explanační schopnost proměnné logaritmovaný počet obyvatel. Primární pozornost byla znovu věnována vlivu stran na centrální úrovni na výsledky voleb do zastupitelstev obcí. Ukázalo se, že účast strany v centrální politice má jednoznačně pozitivní vliv na výsledky voleb komunálních a ve srovnání s výsledky analýzy pro všechny obce je explanační schopnost této proměnné výrazně vyšší. Po odečtení vlivu proměnné procento hlasů získaných v komunálních volbách se všechny ostatní proměnné stávají nesignifikantní a nemají na úspěšnost stran v komunálních volbách vliv. Výjimkou je strana ČSSD, kde je podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v obci signifikantní a má pozitivní závislost, v případě ČSSD je také proměnná podíl obyvatel hlásících se k víře signifikantní, ovšem s negativním směrem závislosti.

6.3.3 Porovnání výsledků obou vícenásobných regresních analýz

Po provedení vícenásobné regresní analýzy pro všechny obce na území Česka a poté pouze pro obce, v nichž byly strany schopné sestavit kandidátní listiny, vidíme v obou

případech jasnou spojitost mezi volbami na centrální a lokální úrovni. Tento fakt je potvrzen na základě velmi silné explanační schopnosti proměnné procento hlasů získaných v parlamentních volbách, která je především v případě obcí, kde strany sestavily kandidátní listiny, výrazně dominantní. V obou případech je také proměnnou s výrazným vlivem na úspěšnost stran v komunálních volbách velikost obce z pohledu počtu obyvatel, tento faktor byl v analýzách zastoupen proměnnou logaritmovaný počet obyvatel (z důvodu zohlednění rozmanitosti obcí z pohledu počtu obyvatel byla provedena transformace jejich počtu a vznikla nová proměnná logaritmovaný počet obyvatel). Zajímavá je však, rozdílnost vlivu proměnných podíl počtu obyvatel starších 60 let z celkového počtu obyvatel starších 18 let a podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v obci. V případě analýzy se všemi obcemi, jsou tyto proměnné většinou signifikantní s pozitivním směrem závislosti. Naopak v případě regresní analýzy pouze obcí, ve kterých strany sestavily kandidátní listiny, se stávají postupně nesignifikantními a nemají na úspěšnost stran v komunálních volbách vliv. Poslední proměnná podíl obyvatel hlásících se k víře je v obou případech nesignifikantní. Výjimkou je pouze u strany TOP 09, ovšem s negativním směrem závislosti a v případě ČSSD opět s negativním směrem závislosti. Jinými slovy, obě provedené vícenásobné regresní analýzy přinesly mnoho zajímavých, očekávatelných, ale také překvapujících výsledků z pohledu vlivu celostátních politických stran na lokální politiku v Česku.

6.2 Analýza LISA a Moranovo I kritérium

6.2.1 Výpočet Moranova I kritéria

Hodnoty Moranova I kritéria (tab. 11) souvisejí s výsledky analýzy LISA, pomocí níž byly později vymezeny oblasti územní koncentrace vysokých a nízkých hodnot. Čím vyšší je hodnota Moranova I kritéria, a tedy míra shlukování v prostoru, tím je identifikováno více prostorových shluků ať nadprůměrných, nebo podprůměrných hodnot (Kouba 2007).

Výsledek v komunálních volbách pro všechny sledované politické strany se vyznačuje statisticky významnou prostorovou autokorelací. Nejvyšší naměřená míra shlukování byla u KDU-ČSL, a to konkrétně 0,087. Toto velice úzce souvisí s „extrémní“ koncentrací a shlukováním této politické strany na Moravě, proto výsledek této hodnoty není velkým překvapením. Naopak nejmenší mírou shlukování se vyznačuje „nově vzniklá“ politická strana TOP09 (konkrétně 0,014), neboť je znám fakt prostorové

roztříštěnosti jejích voličů. Jednotlivé hodnoty Moranova I kritéria dále implikují fakt, že levicové strany (v tomto případě ČSSD a KSČM) obecně vykazují větší míru shlukování v komunálních volbách než strany pravicové (myšleno ODS a TOP09), u kterých není míra shlukování tak významná. Ovšem celkově není rozdíl mezi levicovými a pravicovými stranami nijak vysoký.

Tab. 11: Hodnoty Moranova I kritéria

	Moranovo I kritérium	p - value	z - score
KDU-ČSL	0,087	0,000	38,724
ČSSD	0,050	0,000	22,217
KSČM	0,035	0,000	15,816
ODS	0,027	0,000	11,917
TOP09	0,014	0,000	6,320

Zdroj: ČSÚ, Vlastní zpracování v programu ArcMap 10.2

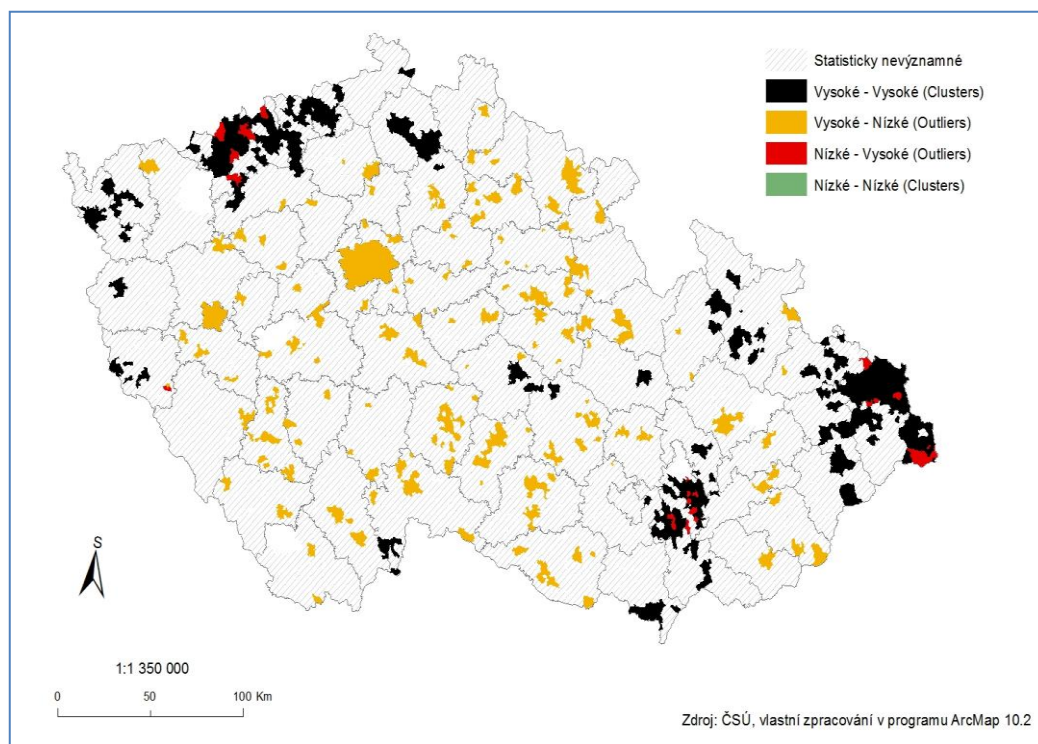
Abychom ukázali, kde se nacházejí statisticky významné prostorové shluky, bude provedena analýza LISA. Existence těchto prostorových shluků byla prokázána již na základě výpočtu Moranova I kritéria. Problémem však je, že Moranovo I kritérium poskytuje informace o celé sledované populaci vybraného území dohromady (v případě této práce celé Česko), proto musí být provedena analýza LISA, která je schopna promítnout výsledky až na lokální úroveň. Díky tomu zjistíme míru prostorového shlukování v jednotlivých obcích v Česku (Anselin 1995). Důležitým faktorem pro provedení analýz pro jednotlivé politické strany v rámci analýzy LISA, jsou také data, která jsou pro tuto analýzu použita. V případě této diplomové práce se jedná o data získaná z výsledků komunálních voleb v roce 2010. Jako vstupní data jsou použita procenta získaných mandátů vybranými celostátními politickými stranami v jednotlivých obcích v Česku (počet získaných mandátů z celkového počtu mandátů ve vybrané obci v %). Velice zajímavým faktem je téměř nulový výskyt prostorového shlukování podprůměrných hodnot proměnné procento získaných mandátů v komunálních volbách pro všechny celostátní politické strany. Tento fakt můžeme vysvětlit na základě toho, že ve velkém množství obcí vybrané celostátní politické strany vůbec nekandidovaly a pokud kandidovaly, získaly vyšší procento mandátů v komunálních volbách.

6.2.2 Analýza LISA – ČSSD

Jak můžeme vidět z mapového výstupu (obr. 11), prostorové shluky nadprůměrných hodnot se nacházejí především na Ostravsku, Frýdeckomístecku, Novojičínsku a Vsetínsku. Geografický vzorec územní koncentrace volební podpory ČSSD v této

oblasti není příliš překvapivý, vzhledem k tradičně silnému postavení této strany na Moravě (Pink 2010, Kyloušek a Pink 2009). Druhou oblastí s prostorovými shluky nadprůměrných hodnot je Vyškovsko, Brněnsko a Břeclavsko, kde se rovněž shlukují obce, ve kterých strana získala velké procento mandátů. Další oblastí se shluky nadprůměrných hodnot je Bruntálsko a Jesenicko, nadprůměrných hodnot dosáhla strana v Karlovarském, ale především Ústeckém kraji, kde má ČSSD standardně silnou pozici. Jedná se o sociálně slabé oblasti, s vysokou mírou nezaměstnanosti, které již tradičně tíhnou spíše k levicovým politickým stranám. Velmi zajímavá je „roztříštěnost“ potenciálních prostorových odchylek, v našem případě především těch, v nichž se v okolí nadprůměrných hodnot proměnné, vyskytují hodnoty podprůměrné. Díky tomu můžeme vidět skutečnost, že na území Česka a v jeho jednotlivých obcích dochází k „trendu“, kdy se vedle sebe nacházejí obce, ve kterých ČSSD výrazněji uspěla a obce, kde výrazněji neuspěla. Dalším zajímavým faktem je výskyt podprůměrných hodnot v blízkosti hodnot nadprůměrných, jedná se především o blízký vztah dvojice nízké-vysoké a vysoké-vysoké. Tento jev znamená, že v oblasti, kde byla strana ČSSD na lokální úrovni velmi úspěšná, se ovšem také vyskytují obce, v nichž politická strana ČSSD vůbec nekandidovala, a proto neuspěla. Zajímavé bude porovnání prostorového shlukování s další levicovou stranou KSČM v oblastech Ostravska a Ústecka.

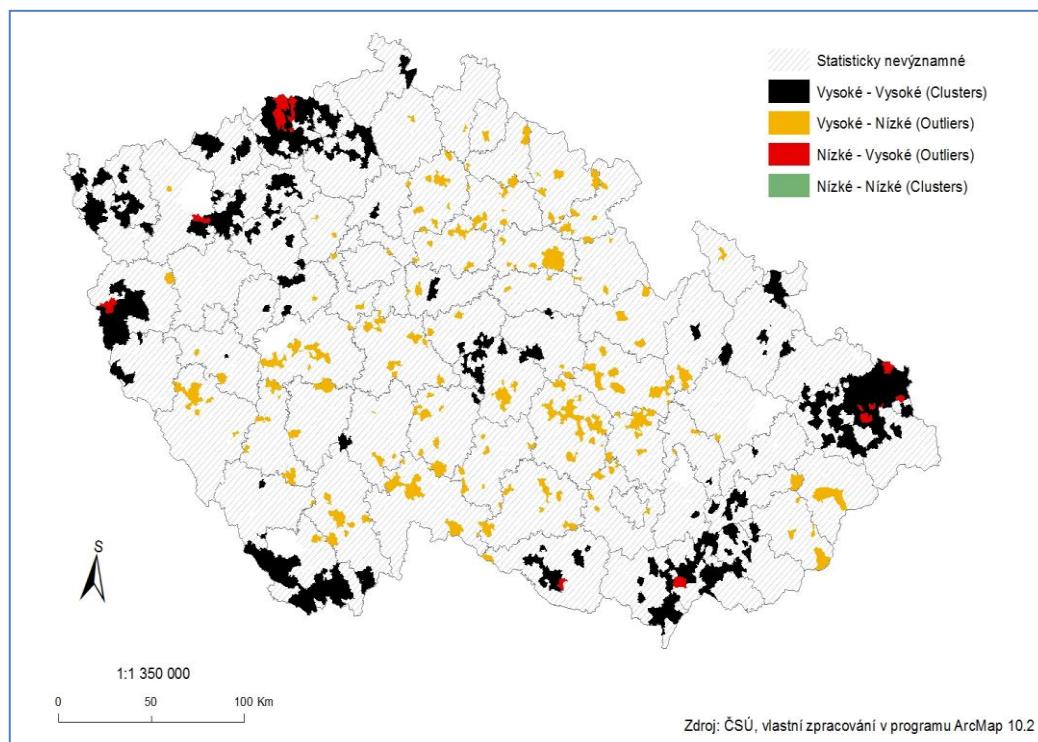
Obr. 11: Mapový výstup analýzy LISA volebních výsledků ČSSD

6.2.3 Analýza LISA – KSČM

Místa nadprůměrných shluků (obr. 12) této strany odpovídají také jejímu klíčovému elektorátu, KSČM má již tradičně silnou pozici v příhraničních regionech, sociálně slabých regionech a regionech s vysokou nezaměstnaností. Jádra těchto oblastí se nacházejí na Karvinsku, Ostravsku a také Frýdeckomístecku. Druhou nejvýznamnější oblastí s nadprůměrnými hodnotami je Teplicko, Ústecko a Mostecko (stejně jako v případě další levicové strany ČSSD, zde dochází k největší koncentraci těchto nadprůměrných hodnot). Oproti ČSSD však můžeme vidět „roztržštěnost“ těchto nadprůměrných hodnot do více oblastí. V Plzeňském a také Karlovarském kraji, se z pohledu prostorového shlukování nadprůměrných hodnot jedná o Tachovsko, resp. o Chebsko a Sokolovsko, kde se opět jedná o sociálně slabé regiony. Velmi zajímavá je oblast koncentrace nadprůměrných hodnot proměnné na Prachaticku a Českokrumlovsku, tento fakt je překvapivý, především proto, že strana nedosáhla výraznějšího úspěchu v komunálních volbách v této oblasti z pohledu zisku mandátů v jednotlivých obcích. Tento fakt může být způsoben dřívějšími historickými fakty v této oblasti. Pravděpodobně zde nedocházelo k významnému stěhování do této oblasti, jelikož se nalézá v pohraničí, díky tomu tedy nedošlo k výrazným změnám v myšlení a charakteristikách obyvatel. Můžeme si tedy myslet, že obyvatelé se „drží“ stále zavedených volebních standardů a řídí se spíše volbou osobnosti kandidáta, než tím, jaká strana zde kandiduje. Ještě patrnější je rozmístění potenciálních prostorových odchylek, v našem případě především těch, kde se v okolí nadprůměrných hodnot proměnné, vyskytují hodnoty podprůměrné. Téměř k žádnému shlukování nedochází v oblasti velkých měst, jako je Praha a Brno.

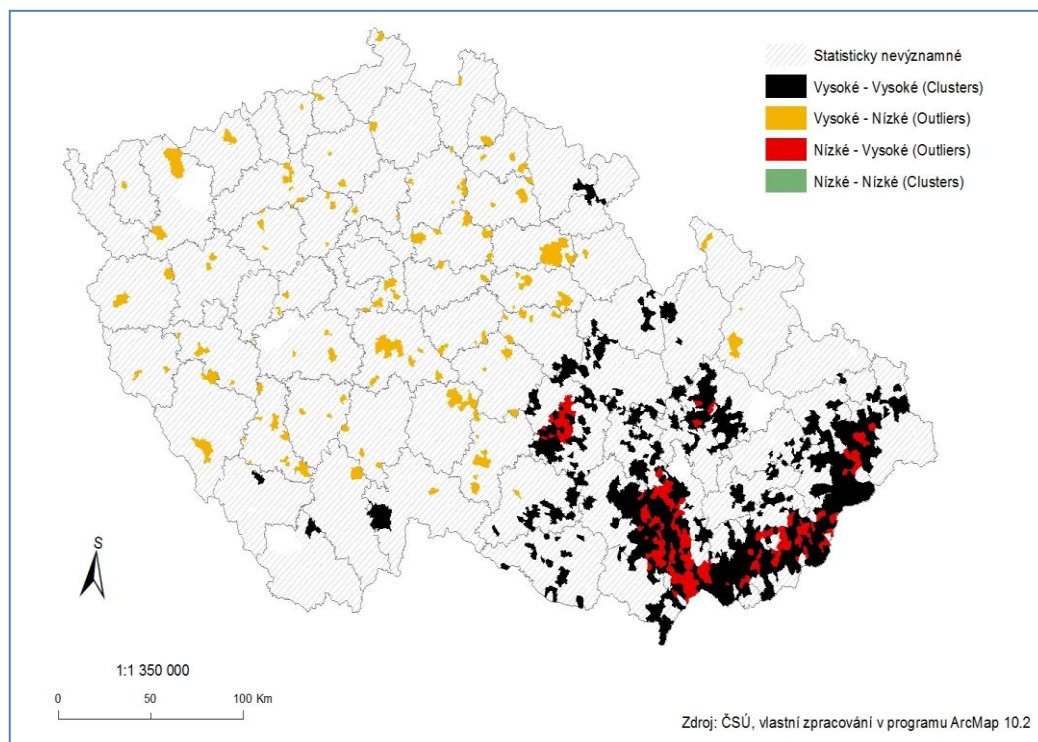
Obr. 12: Mapový výstup analýzy LISA volebních výsledků KSČM

6.2.4 Analýza LISA – KDU-ČSL

Z výsledků analýzy LISA pro politickou stranu KDU-ČSL (obr. 13) můžeme vidět, že k prostorovému shlukování dochází především na území Moravy, ať už jižní, jihovýchodní či východní. Na základě těchto výsledků, můžeme mapu KDU-ČSL rozdělit na dva územní celky, a to část moravskou, kde můžeme vidět, že strana dosáhla výrazného úspěchu a část českou, kde vidíme, že nedochází k téměř žádnému shlukování. Tento fakt může být podmíněn celkovým postojem KDU-ČSL a její voličské základny na území Česka. Nejvýznamnější oblastí prostorového shlukování nadprůměrných hodnot proměnné procento získaných mandátů z celkového počtu mandátů v obci pro KDU-ČSL je „pás“ táhnoucí se od Břeclavska, přes Hodonínsko, Vsetínsko až k Novojičínsku a Frýdeckomístecku. Podobně je tomu v oblasti okresů Blansko a Vyškov, kde je však patrnější výskyt případných prostorových odchylek, tím, že se v okolí podprůměrných hodnot vyskytují hodnoty nadprůměrné. Toto platí také velmi výrazně pro obce v okrese Žďár nad Sázavou a oblast Prostějovska. V ostatních oblastech na území Česka jsou ze statistického hlediska koncentrace volebních výsledků téměř nevýznamné.

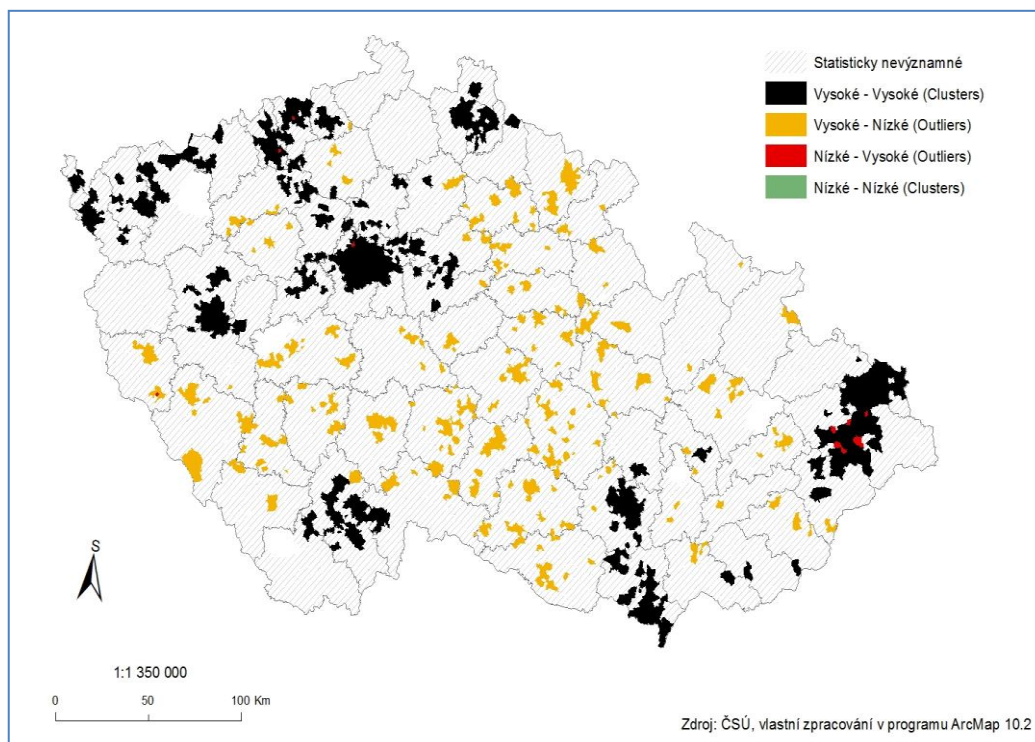
Obr. 13: Mapový výstup analýzy LISA volebních výsledků KDU-ČSL

6.2.5 Analýza LISA – ODS

Na základě mapy vytvořené pomocí analýzy LISA pro stranu ODS (obr. 14) můžeme vidět, že územní koncentrace nadprůměrných hodnot procenta zisků mandátů ODS je lokalizována zejména v oblastech našich největších měst (Praha, Brno, Plzeň). Územní koncentraci nadprůměrných hodnot můžeme vidět také v okolí těchto center. Stejného trendu dosahují i hodnoty v Ostravě a jejím okolí, kde však můžeme také nalézt výskyt prostorových odchylek v podání prostorového shlukování nízkých hodnot s hodnotami vysokými nacházejícími se v jejich okolí. Dále pak v oblasti severních Čech, a to konkrétně v okresech Liberec a Semily. Velmi překvapivé je prostorové shlukování nadprůměrných hodnot pro ODS v příhraničních okresech, jako jsou Teplice, Most a Louny, Cheb na severozápadě a okres Karviná na východě. Můžeme říci, že volba ODS v této oblasti může být jakousi alternativní volbou po „ěře“ volení komunistů a spíše levicových stran. Velmi výrazného prostorového shlukování dosahují zisky strany ODS na území Českobudějovicka. Z pohledu prostorových odchylek se jedná opět o výraznou „roztříštěnost“ nevelkých prostorových shluků nadprůměrných hodnot, obklopených hodnotami podprůměrnými. Za zmínku snad pouze stojí oblast kraje Vysočina, kde můžeme vidět prostorové shlukování nadprůměrných hodnot s podprůměrnými hodnotami v jejich okolí. V ostatních oblastech na území Česka jsou ze statistického hlediska koncentrace volebních výsledků téměř nevýznamné.

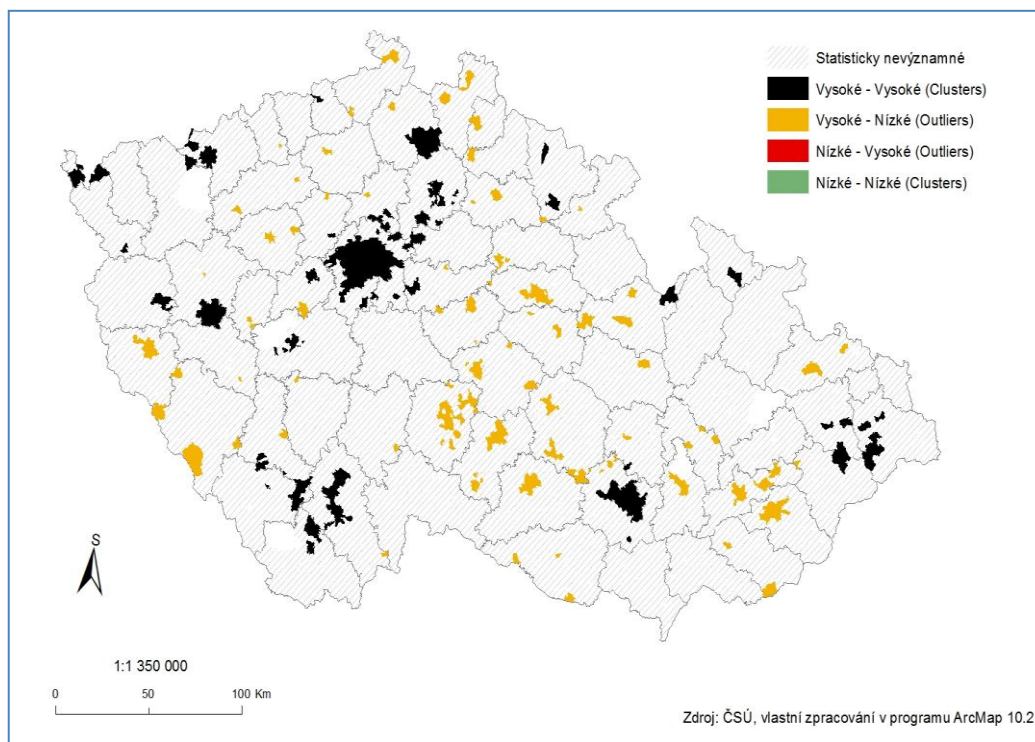
Obr. 14: Mapový výstup analýza LISA volebních výsledků ODS

6.2.6 Analýza LISA – TOP 09

Jak již bylo zmíněno dříve, politická strana TOP 09 je nejmladší stranou, zkoumanou v této práci ze stran zkoumaných v této práci, díky tomu je také její členská základna a voličská podpora celkově nejnižší. Na základě výsledků komunálních voleb tato strana také kandidovala a získala poté i mandáty v nejmenším počtu obcí. Po provedení analýzy LISA (obr. 15) a sestavení mapy pro TOP 09 vidíme nejvýraznější prostorové shlukování nadprůměrných hodnot v Praze a jejím okolí, dále pak v oblastech okolo měst Plzeň, České Budějovice, Brno, což představuje téměř totožnou územní koncentraci jako pro stranu ODS. V ostatních oblastech na území Česka jsou ze statistického hlediska koncentrace volebních výsledků TOP 09 téměř nevýznamné.

Obr. 15: Mapový výstup analýzy LISA volebních výsledků TOP 09

6.2.7 Shrnutí výsledků analýzy LISA

Po provedení analýzy LISA pro všechny sledované politické strany můžeme vidět, že nedochází k téměř žádné územní koncentraci podprůměrných hodnot s hodnotami opět podprůměrnými. Tento jev si můžeme vysvětlit procentuálním ziskem mandátů jednotlivými stranami v obcích, kdy pokud strana vůbec mandát získá a získá ho i v okolní obci, vždy se jedná o výraznější procentuální podíl. Obce, v nichž jednotlivé celostátní politické strany vůbec nekandidovaly, díky čemuž v nich také nezískaly žádné mandáty, vstoupily do analýzy LISA také, ale v rámci mapového výstupu jsou zobrazeny především bílou barvou a není s nimi ve výsledcích počítáno. Naopak dochází k nejčastějšímu prostorovému shlukování hodnot nadprůměrných, které jsou více u levicových stran, jako je ČSSD a KSČM, nejvíce lokalizovány do oblastí sociálně slabých regionů. Jedná se o území v okolí Ústecka, Ostravska a Frýdeckomístecka. Naopak strany příklánějící se spíše k pravici (ODS a TOP 09) vykazují prostorové shlukování nadprůměrných hodnot spíše v okolí velkých měst jako je Praha, Plzeň, Brno. Speciálním případem je strana KDU-ČSL, u níž lze hovořit o existenci dvou území; v jednom má strana podporu voličů (Morava), v této oblasti dochází ke shlukům obcí s nadprůměrnou volební podporou v komunálních volbách. Druhou oblastí jsou Čechy, kde se nevyskytují téměř žádné shluky nadprůměrných hodnot, pouze ve velmi malé míře shluky nadprůměrných hodnot, které jsou však

obklopeny podprůměrnými hodnotami. Můžeme říci, že zde nalezneme obce, v nichž byla strana úspěšná, v oblastech, kde je standardně neúspěšná.

6.3 Geograficky vážená regrese (GWR)

Poslední analytickou kapitolou této práce je metoda geograficky vážené regrese, která se věnuje prostorovému rozložení úspěšnosti celostátních politických stran v komunálních volbách v závislosti na vybraných proměnných (tato metoda byla již více popsána v kapitole číslo 3). Různí autoři se pomocí metody GWR snaží řešit problém výstupů z tzv. globálních statistických metod. V takovémto případě je celé území popsáno jedním vztahem, z něhož lze velmi těžko vyčíst jakékoliv prostorové diferenciace a vztahy na lokální úrovni, naopak GWR se naproti tomu snaží zdůraznit lokální specifika zkoumaného problému a zjistit geografickou variabilitu jednotlivých vztahů mezi proměnnými (Fotheringham a spol. 2002). Samotná GWR vychází z metody regrese pohyblivých oken, kdy pro každý regresní bod¹⁸ je vymezeno určité území a výsledný regresní model je počítán ze všech datových bodů¹⁹ v tomto území. GWR má obecně přednosti lokálních statistických metod, tj. možnost využití v GIS a s tím související zobrazení výsledků v mapě, nedávno byla již také metoda GWR integrována mezi ArcTools v programu ArcGIS, což výrazně zjednodušuje statistickou analýzu pomocí této metody a umožňuje její větší rozšíření. Jednou z hlavních vlastností GWR je také její schopnost analyzovat vztah na lokální úrovni, na lokální úrovni může být skutečný vztah opačný než vztah zjištěný na vyšší měřítkové úrovni (Kostecký 1993, Gregory et al. 2009).

GWR byla v předkládané práci provedena jako „rozšíření“ vícenásobné regresní analýzy, která ve výsledku představí výslednou hodnotu za celé zkoumané území a navíc bez prostorového rozmístění, z tohoto pohledu se jedná o globální analýzu. Metoda GWR právě jako metoda lokální analýzy vychází především z předpokladu, že výše uvedený výsledek neadekvátně reflektuje vztahy mezi proměnnými, které se proměňují v prostoru (Spurná 2008). Jedním z důvodů provedení metody GWR bylo potvrzení prostorové nestacionarity ve zkoumaných vztazích pomocí mnohonásobné regresní analýzy. Výsledek, kdy velká většina obcí bude mít kladný regresní koeficient, je jasný již z výsledků klasické regresní analýzy. Jak již bylo řečeno, ta však neobsahuje

¹⁸ Tj. bod, k němuž vztahujeme lokální výsledek regresní analýzy.

¹⁹ Tj. body, za které máme zaznamenaná data.

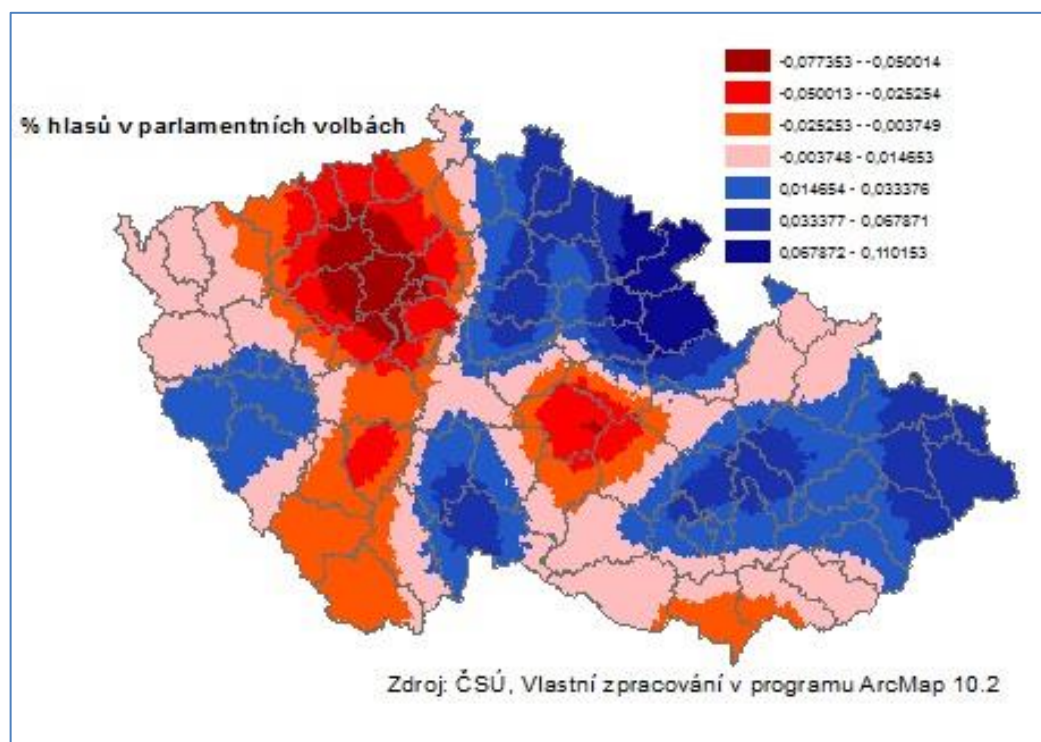
informaci o prostorovém umístění sledovaných jednotek. Na základě mapových výstupů může být výsledná struktura velice zajímavá a místy také překvapivá. Na jednotlivých mapových výstupech, je zobrazeno teritoriální rozložení regresních koeficientů pro jednotlivé nezávisle proměnné. Pozitivní směry závislosti a hodnoty regresních koeficientů jsou zobrazeny odstíny modré barvy a naopak negativní jsou zobrazeny odstíny červené a oranžové, přechod mezi pozitivním a negativním směrem závislosti je označen barvou růžovou. Jako závisle proměnná vstupuje opět procento získaných mandátů stranou v komunálních volbách v jednotlivých obcích a poté nezávisle proměnné: (1) podíl vysokoškolsky vzdělaných v obci v roce 2011, (2) podíl obyvatel starších 60 ti let z celkového počtu obyvatel starších 18 ti let (3) podíl obyvatel hlásících se k víře v obci v roce 2011 (4) procento hlasů získaných danou stranou v parlamentních volbách v roce 2010, (5) logaritmovaný počet obyvatel. Pro každou ze sledovaných politických stran vznikne pět mapových výstupů, ve kterých bude mít každá obec Česka svoji vlastní hodnotu regresního koeficientu.

6.3.1 Výsledky geograficky vážené regrese - ČSSD

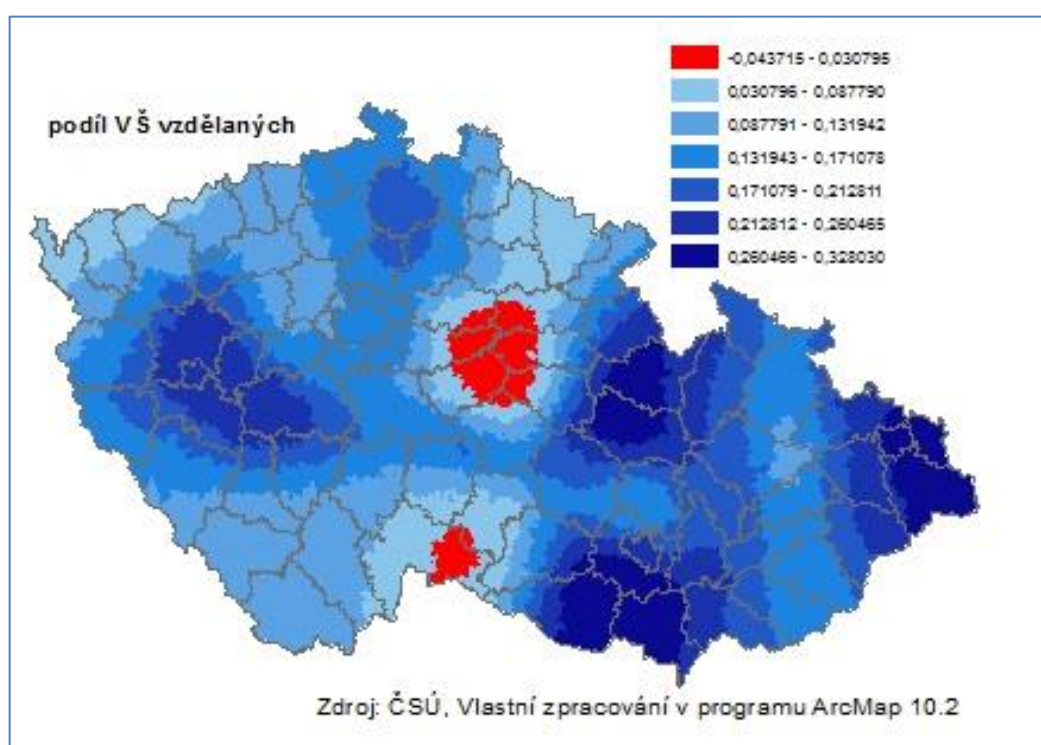
V celkovém srovnání s výsledky vícenásobné regresní analýzy, vidíme, velmi zajímavé prostorové rozložení vlivu jednotlivých proměnných (obr. 16, 17, 18, 19, 20). Z výsledků regresní analýzy pro celé území, kdy získáme jednu výslednou hodnotu, lze vyčíst, že postupně svou explanační schopnost, ztrácely proměnné podíl obyvatel starších 60 let, podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel a podíl obyvatel hlásících se k víře. Z výsledků GWR je však patrné, že nemůžeme tento fakt potvrdit pro všechny obce na území Česka. Je však potvrzena statisticky významná nestacionarita pro všechny proměnné. Hlavní nezávisle proměnnou pro tuto analýzu, bylo procento hlasů získaných stranou v parlamentních volbách, vidíme, že se nejedná o nejdůležitější proměnnou ovlivňující úspěšnost strany v komunálních volbách. Ovšem na základě výsledků vidíme jasnou souvislost mezi centrálními a lokálními volbami. Mapa území, v němž má centrální působnost strany nejvyšší vliv na výsledky strany ve volbách komunálních je velice zajímavá a místy překvapivá, kdy velmi slabá je souvislost ve velkých a středně velkých městech. „Nejsilnější“ oblasti nalezneme v obcích na Ostravsku, Náchodsku, Královéhradecku, Plzeňsku, Domažlicku..., kde úspěch v parlamentních volbách znamená vysokou šanci úspěchu v komunálních volbách, v těchto obcích je tedy nejpatrnější souvislost mezi centrálními a lokálními volbami. Negativní hodnoty regresních koeficientů, se nacházejí v obcích na území Litoměřicka,

Kladenska, Mělnicka, Ústecka, Havlíčkovobrodská a Písecka, kde úspěch v parlamentních volbách snižuje úspěch ve volbách komunálních. Nejdůležitější proměnnou pro úspěšnost strany ČSSD v komunálních volbách z pohledu prostorového rozložení je podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci, což je v zásadě velmi odlišný výsledek od mnohonásobné regresní analýzy, kde byl nejdůležitější proměnnou logaritmovaný počet obyvatel (hodnoty regresních koeficientů viz Tab. 7: Výsledky regresní analýzy (standardizované regresní koeficienty a údaj o statistické významnosti). Nejvyšší pozitivní hodnoty regresních koeficientů pro tuto proměnnou nalezneme v obcích na Ostravsku, Frýdeckomístecku, Břeclavsku, Znojmsku a Svitavsku, znamená to tedy, že pokud se v těchto obcích zvýší podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel, tak se také zvýší úspěch strany ČSSD v komunálních volbách. Naopak v obcích na území Jindřichohradecka, Pardubicka, Kutnohorska, Chrudimska, platí opačný směr, tudíž čím více vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v obci, tím nižší úspěch ČSSD. Pouze v obcích ve středních Čechách, v Praze, na Děčínsku a Plzeňsku má negativní směr závislosti proměnná logaritmovaný počet obyvatel, můžeme tedy říci, že čím více je v těchto obcích obyvatel, tím nižší je úspěch strany v komunálních volbách, v ostatních obcích má počet obyvatel výrazný podíl na úspěchu strany v komunálních volbách. Proměnnou s nejvíce zápornými regresními koeficienty a tím i nejjasněji potvrzenou prostorovou nestacionaritou je podíl obyvatel hlásících se k víře, kdy na většině území Česka vidíme negativní vliv této proměnné na výsledek strany ČSSD v komunálních volbách. Pouze v oblasti Libereckého kraje platí, že čím více je v obci věřících obyvatel, tím vyšší je úspěch ČSSD v komunálních volbách. Proměnná podíl obyvatel starších 60 let je víceméně rovnoměrně prostorově rozložená. Dominantní jádra s pozitivním vlivem nalezneme na území okresů Břeclav, Znojmo, Děčín, Litoměřice, Mělník, Mladá Boleslav, Praha – východ a hlavního města Praha. Jádra negativního vlivu na výsledek ČSSD v komunálních volbách nalezneme na území okresů Jindřichův Hradec, Bruntál, Jeseník, Šumperk, Trutnov, Jičín a Hradec Králové.

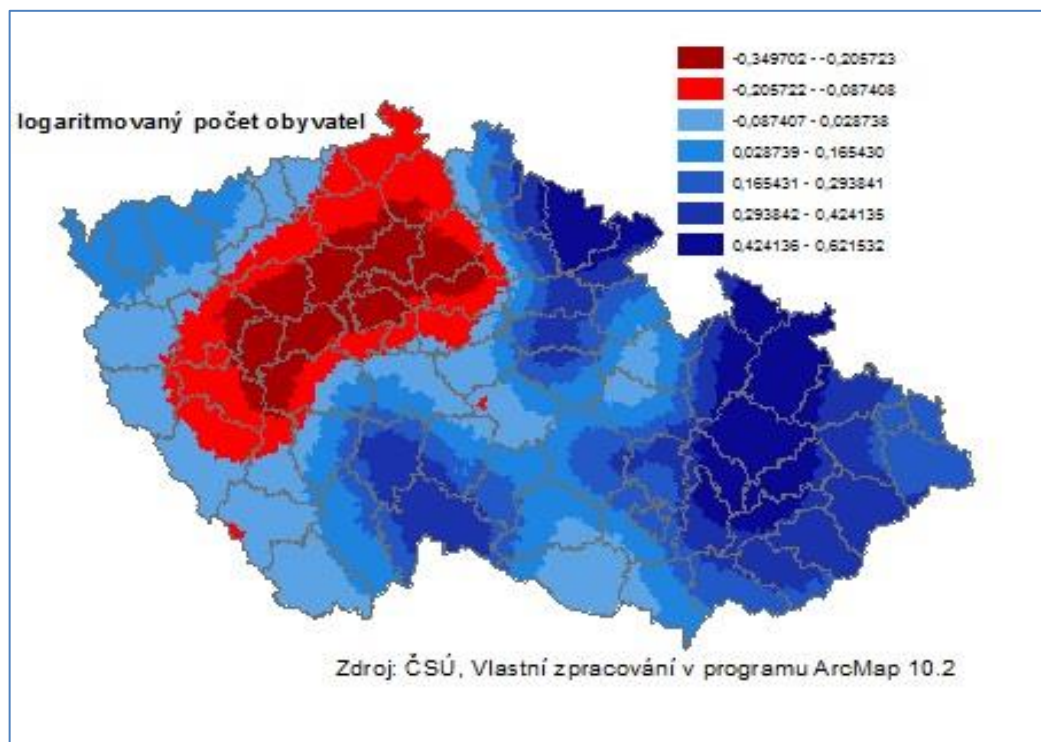
Obr. 16: Mapový výstup geograficky vážené regrese ČSSD - % hlasů v parlamentních volbách

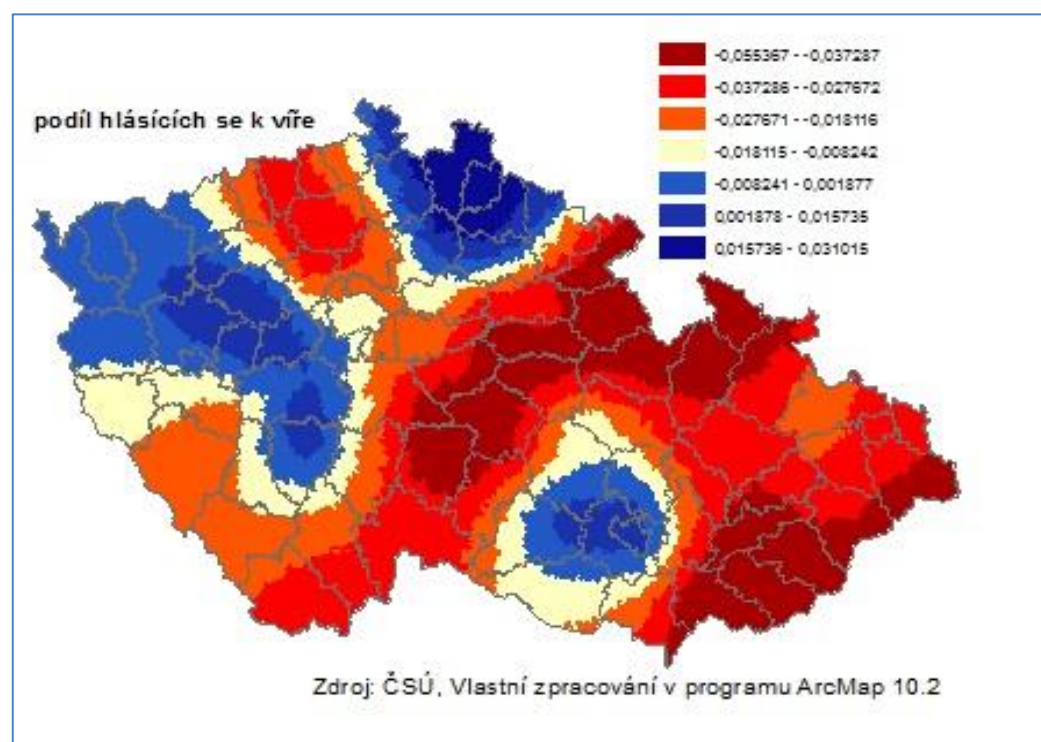
Obr. 17: Mapový výstup geograficky vážené regrese ČSSD – podíl VŠ vzdělaných

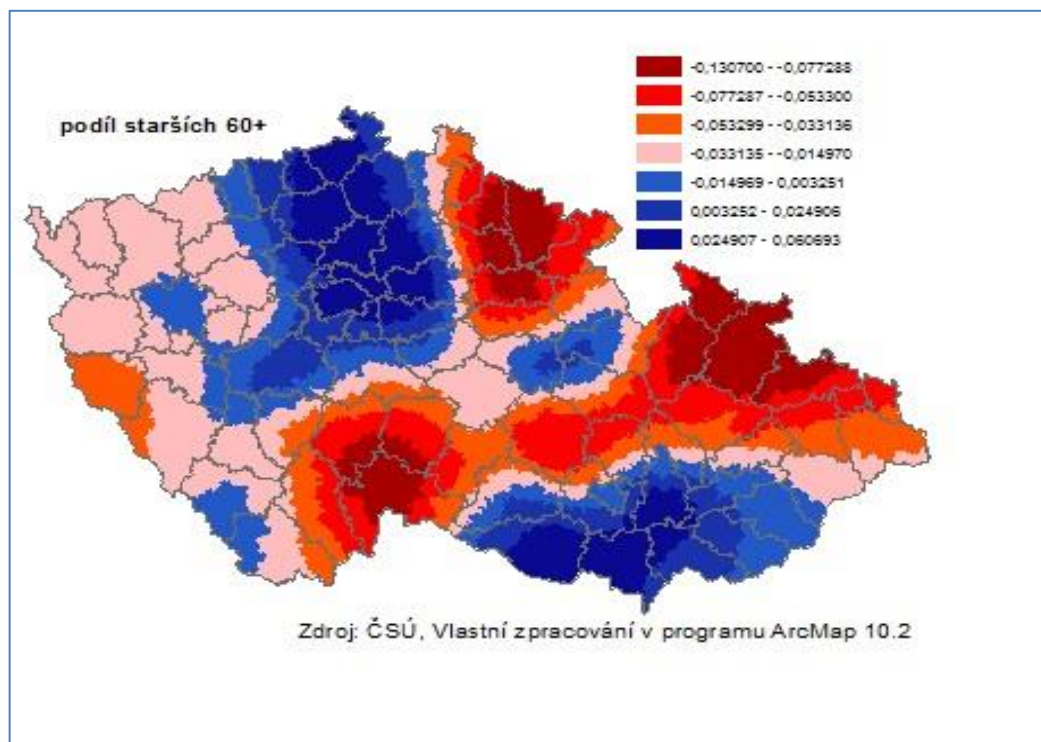
Obr. 18: Mapový výstup geograficky vážené regrese ČSSD – logaritmovaný počet obyvatel

Obr. 19: Mapový výstup geograficky vážené regrese ČSSD – podíl hlásících se k víře

Obr. 20: Mapový výstup geograficky vážené regrese ČSSD – podíl starších 60 let

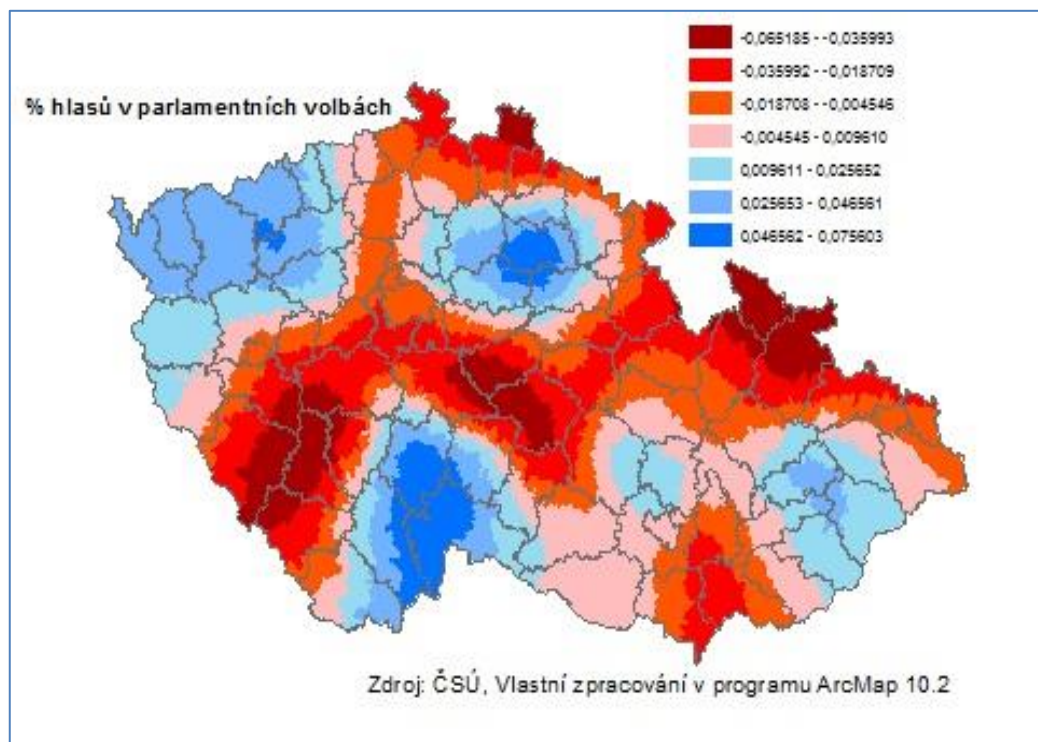

6.3.2 Výsledky geograficky vážené regrese - KSČM

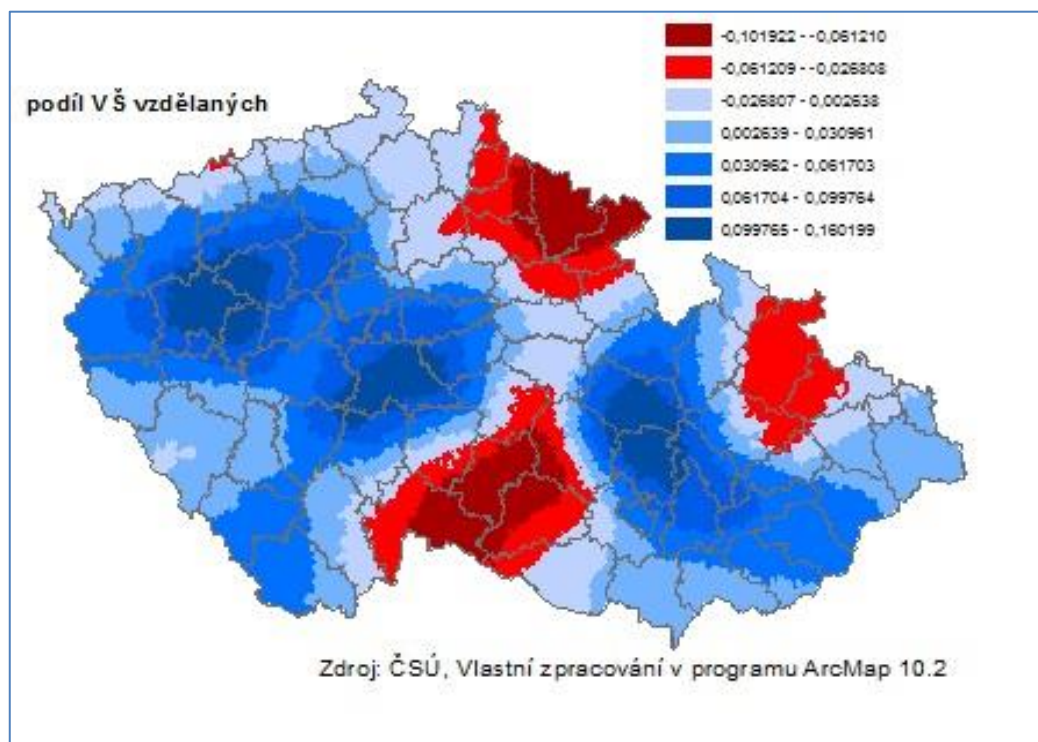
Z jednotlivých mapových výstupů pro stranu KSČM (obr. 21, 22, 23, 24, 25), vidíme, že opět dochází k velmi odlišnému teritoriálnímu rozložení regresních koeficientů pro jednotlivé nezávisle proměnné. Opět je potvrzena statisticky významná nestacionarita pro všechny proměnné. Hlavní nezávisle proměnnou pro analýzu GWR bylo procento hlasů získaných stranou v parlamentních volbách, pro určení souvislosti mezi centrálními a lokálními volbami. Lze identifikovat rozsáhlejší oblasti, jak s pozitivní, tak negativní územní souvislostí. Nelze vypořádat dominantní jádra pozitivních regresních koeficientů, avšak určitá pozitivní jádra nalézt můžeme, jedná se o oblasti Chomutovska a Loun, Českobudějovicka a Tábořska. V těchto oblastech a obcích tedy s rostoucím úspěchem strany v centrálních volbách, roste také úspěch ve volbách komunálních. V případě politické strany KSČM, existují spíše území, v nichž je tento vztah obrácený, tedy platí, že s rostoucím významem strany na centrální úrovni klesá úspěšnost strany v komunálních volbách, avšak i tato území mají značnou disperzitu. Hlavní oblastí je pás, táhnoucí se od Plzeňského a Jihočeského kraje, přes střední Čechy, Pardubický, Olomoucký kraj až na Ostravsko, druhou oblastí je Jihomoravský kraj. Nejvíce souvislých pásů s pozitivními regresními koeficienty vykazují proměnná podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel a logaritmovaný počet obyvatel, díky tomu můžeme říci, že tyto dva faktory nejvíce podmiňují volební podporu ČSSD v obci.

Z pohledu logaritmovaného počtu obyvatel byl tento fakt potvrzen i v mnohonásobné regresní analýze, kde naopak podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci nebyl statisticky signifikantní. Mimo oblasti Českokrumlovská, Českobudějovická, Královehradeckého a Pardubického kraje, se ve všech ostatních obcích jedná o pozitivní regresní koeficienty proměnné podíl vysokoškolsky vzdělaných. S rostoucím počtem obyvatel se snižuje úspěch strany v komunálních volbách v prostorovém pásu, táhnoucím se z Jihočeského kraje, přes Vysočinu do kraje Středočeského, druhou oblastí je příhraniční pás okresů Rychnov nad Kněžnou, Náchod, Trutnov, Semily, Jablonec nad Nisou a Liberec. Naopak ve zbylých obcích na území Česka, má zvyšující se počet obyvatel v obci, pozitivní vliv na úspěch strany v komunálních volbách. Podíl obyvatel starších 60 let, vykazuje pouze jedno dominantní jádro, kde s rostoucím počtem starších obyvatel roste také úspěch strany v komunálních volbách, jedná se o území Ústí nad Orlicí a Rychnova nad Kněžnou. Opačnou závislost nalezneme v oblasti Pelhřimova, Jihlavy, Havlíčkovobrodská a Bruntálska. Proměnnou s nejvyšším počtem záporných regresních koeficientů je podíl obyvatel hlásících se k víře. Pouze v případě obcí na území okresů Pelhřimov a Tábor se jedná o pozitivní vliv této proměnné, kdy vyšší počet věřících obyvatel v obci znamená vyšší úspěch strany v komunálních volbách. Dominantní pásy negativní závislosti této proměnné prochází přes území okresů Tachov, Cheb, Sokolov, Karlovy Vary, Chomutov, Most, Teplice a druhý přes území Olomouckého, Pardubického a Královéhradeckého kraje.

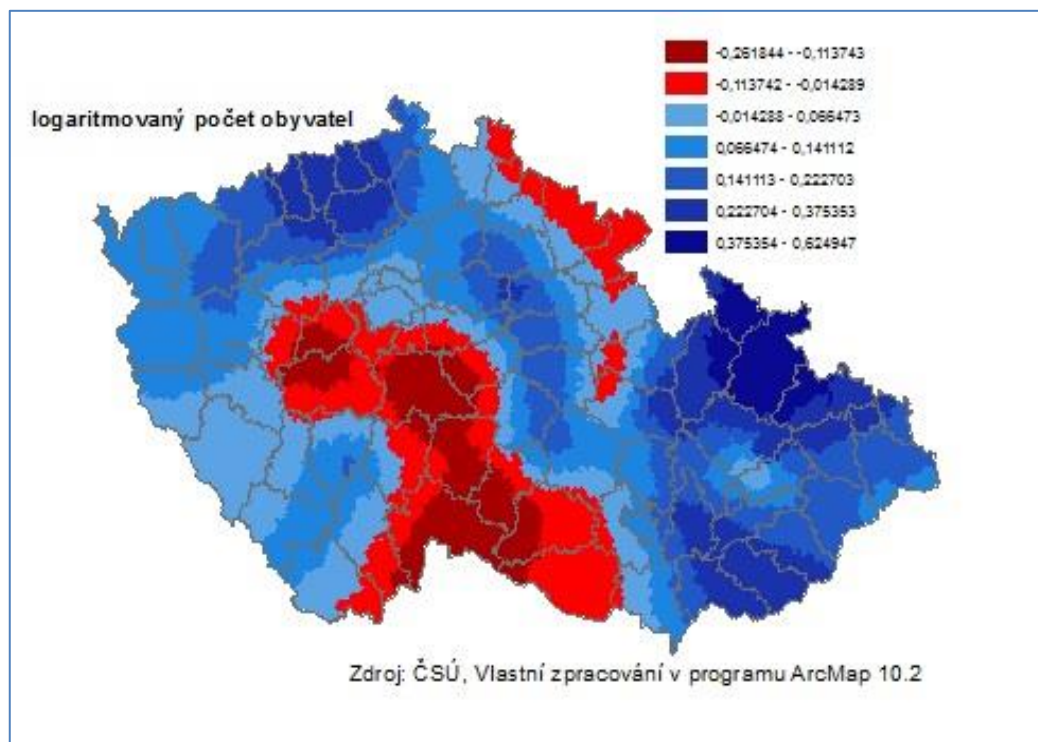
Obr. 21: Mapový výstup geograficky vážené regrese KSČM – % hlasů v parlamentních volbách

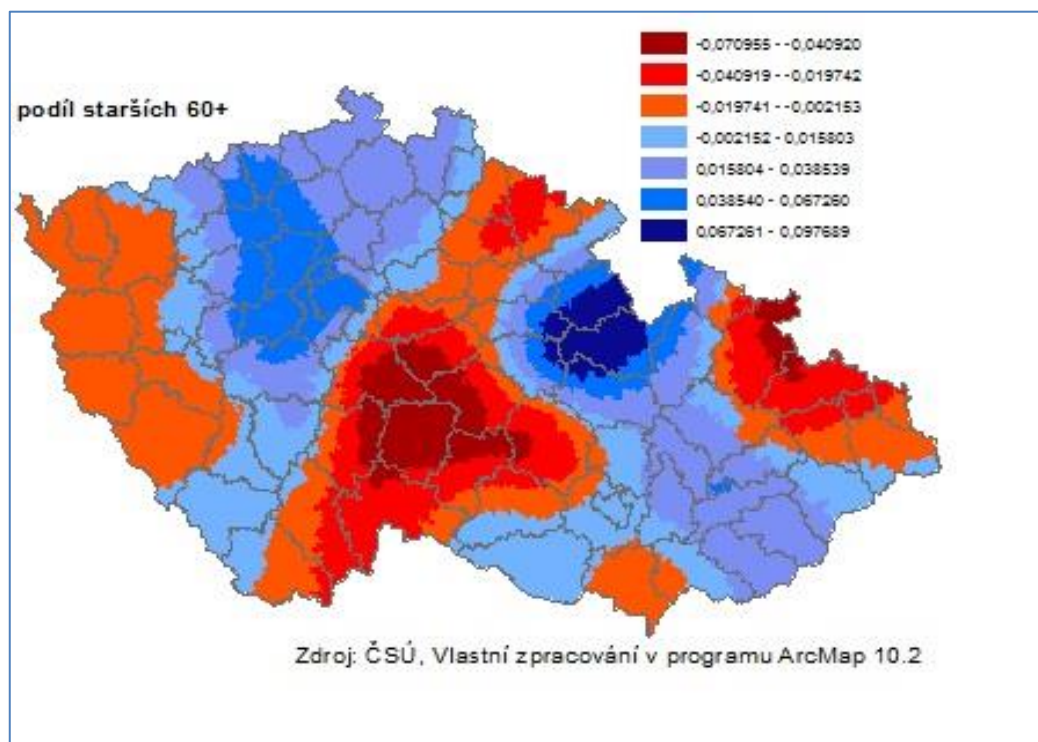
Obr. 22: Mapový výstup geograficky vážené regrese KSČM – podíl VŠ vzdělaných

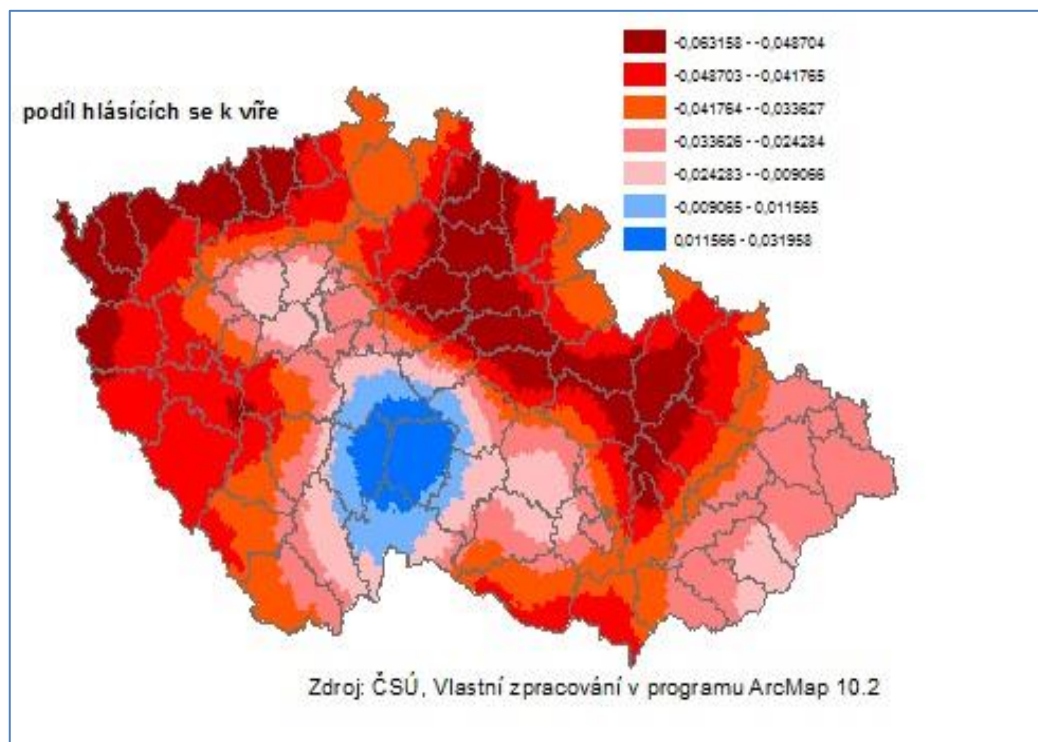
Obr. 23: Mapový výstup geograficky vážené regrese KSČM – logaritmovaný počet obyvatel

Obr. 24: Mapový výstup geograficky vážené regrese KSČM – podíl starších 60 let

Obr. 25: Mapový výstup geograficky vážené regrese KSČM – podíl hlásících se k víře

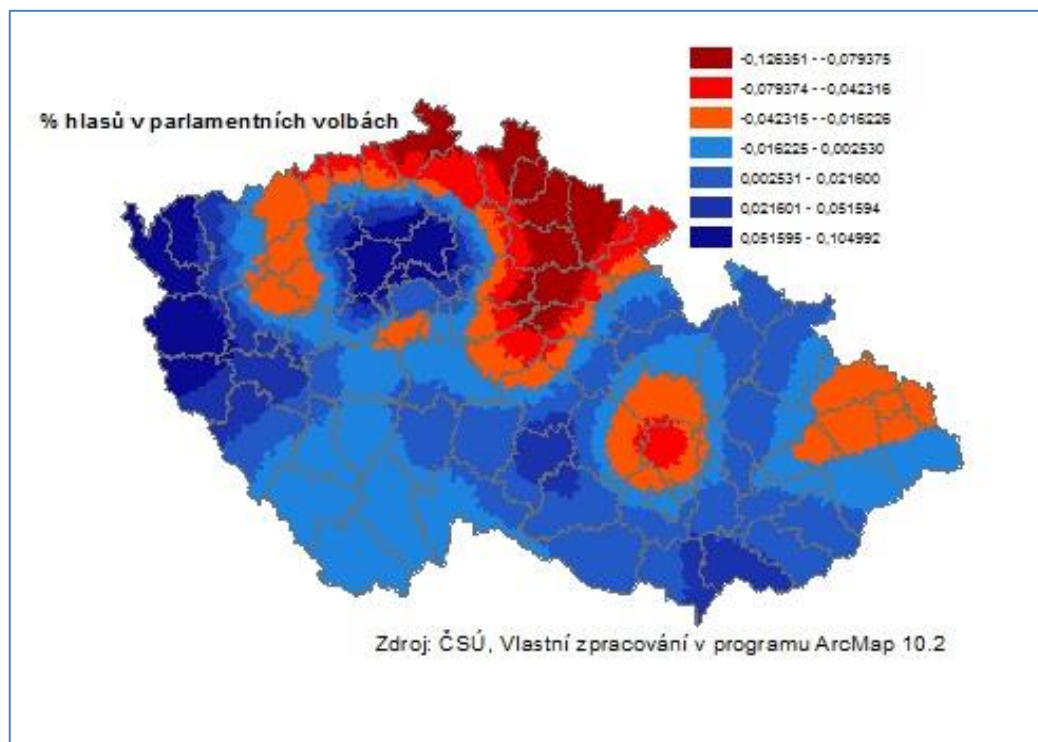

6.3.3 Výsledky geograficky vážené regrese – KDU-ČSL

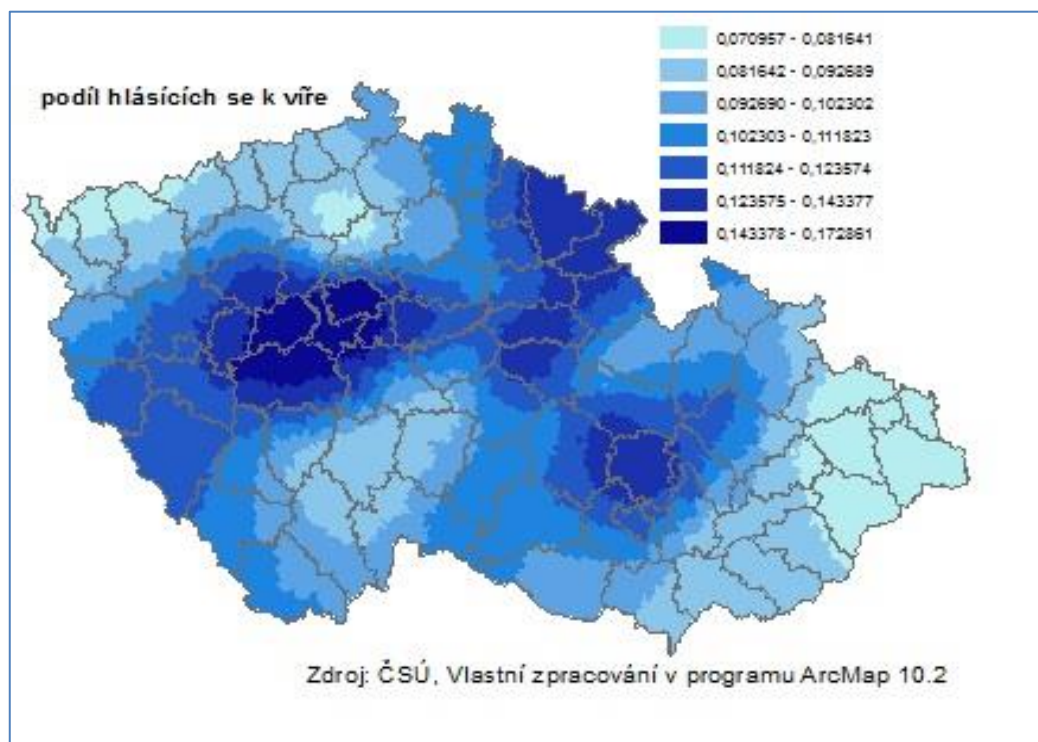
Pouze proměnná podíl obyvatel hlásících se k víře nevykazuje statisticky významnou prostorovou nestacionaritu a nalezené hodnoty jejich regresních koeficientů jsou relativně neměnné (obr. 26, 27, 28, 29, 30). Tento fakt je velice překvapivý, protože při výsledcích mnohonásobné regresní analýzy byla tato proměnná shledána jako statisticky nesignifikantní po odečtení vlivu dalších proměnných vstupujících do analýzy. Nejvýznamnější proměnnou byl logaritmovaný počet obyvatel v obci, který ovšem v analýze metodou GWR vykazuje na poměrně velkém území negativní vliv na výsledek KDU-ČSL v komunálních volbách. Pro určení vztahu mezi centrálními a lokálními volbami pro politickou stranu KDU-ČSL, bylo opět nejdůležitější proměnnou procento hlasů získaných stranou v parlamentních volbách, můžeme identifikovat rozsáhlejší oblasti s negativní, ale také oblasti s pozitivní územní souvislostí. Zajímavé, jsou především severní části Libereckého, Královehradeckého a částečně také Ústeckého kraje, kde je patrný negativní vliv úspěchu strany v centrálních volbách na úspěch strany ve volbách komunálních. Druhé a velice překvapivé jádro leží na území okresu Blansko, Brno-město a Brno-venkov, kde na základě dřívějších výzkumů a prací je tradičně silná voličská základna této strany v okolí velkých měst. Dominantní jádra s pozitivním vlivem této proměnné leží na území okresů Hodonín, Břeclav, Jihlava, Tachov, Cheb, Sokolov, Litoměřice, Mělník a Kladno, v těchto okresech je tedy patrná

souvislost výsledků centrálních voleb s výsledky voleb komunálních. Podíl obyvatel hlásících se k víře pro politickou stranu KDU-ČSL, vykazuje na celém území Česka pozitivní hodnoty, proto se jedná o nejdůležitější proměnnou z hlediska vlivu úspěšnosti strany v komunálních volbách, zároveň můžeme říci, že je to faktor, který nejvíce determinuje výši volební podpory strany KDU-ČSL v obci. Dominantní oblast nalezneme na území okresů Beroun, Příbram, Náchod, Trutnov a Blansko. Třetí nejsilnější proměnnou je podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v obci, kdy dominantní jádra negativního vlivu leží na území téměř celého Královehradeckého kraje, dále v okresech Semily, Pardubice, Chrudim, Kutná Hora a Kolín. Druhé dominantní jádro s negativním vlivem leží na území okresu Český Krumlov a České Budějovice. Ve srovnání s ostatními analyzovanými politickými stranami, je velmi zajímavé teritoriální rozložení regresních koeficientů proměnné logaritmovaný počet obyvatel pro stranu KDU-ČSL. Lze pozorovat tři prostorová pásma tohoto rozložení, z pohledu pozitivního vlivu se jedná o souvislý pás táhnoucí se od Libereckého, přes Královehradecký, Středočeský kraj až ke kraji Českobudějovickému, se západním rozšířením na území Plzeňského kraje a východním rozšířením na území Jihomoravského kraje a kraje Vysočina. Dominantní jádro s negativním vlivem na výsledek KDU-ČSL se nachází v příhraničních okresech východních, severovýchodních a jihovýchodních Čech (Ostrava, Frýdek-Místek, Jeseník, Bruntál, Opava, Vsetín, Uherské Hradiště, Hodonín a Kroměříž). Druhé jádro pak na území okresů Praha-západ, Příbram, Kladno, Praha, Mladá Boleslav, Cheb, Karlovy Vary a částečně ve všech okresech kraje Ústeckého. Velmi překvapivé je také teritoriální rozložení regresních koeficientů pro proměnnou podíl obyvatel starších 60 let, kdy lze pozorovat téměř na celém území Česka, kromě obcí v Moravskoslezském kraji a obcích v okresech Jeseník a Šumperk, negativní vliv starších obyvatel na úspěšnost strany v komunálních volbách. V případě mnohonásobné regresní analýzy nebyla tato proměnná shledána jako statisticky významná, a proto z „globálního“ hlediska nemá na úspěch strany v komunálních volbách vliv.

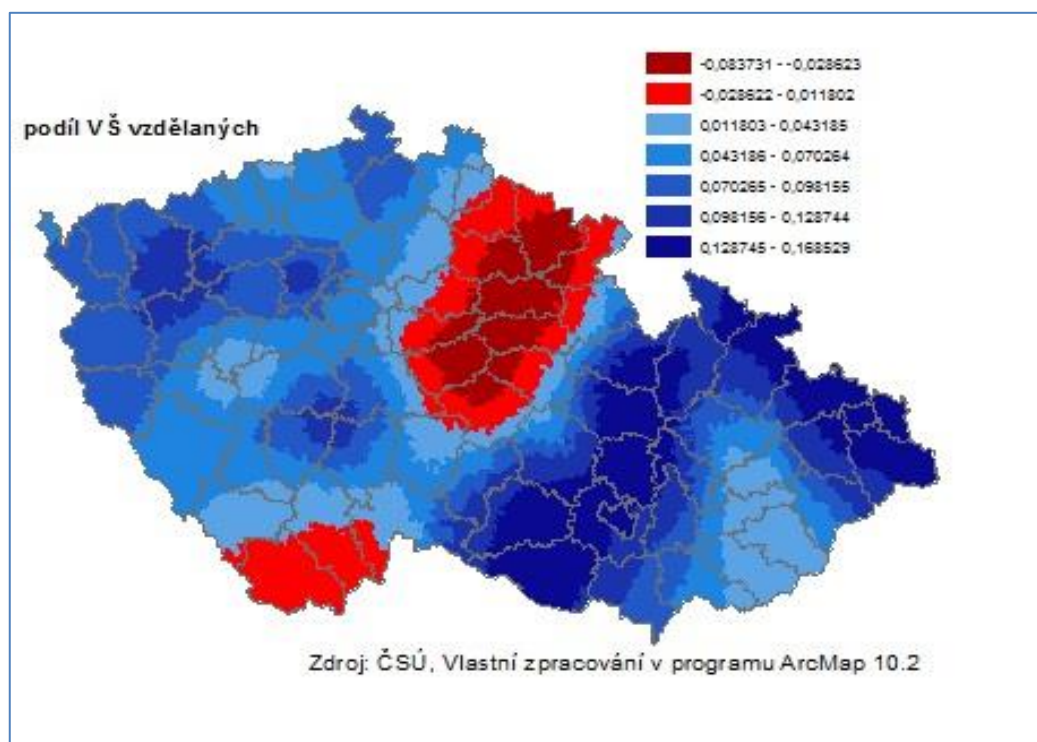
Obr. 26: Mapový výstup geograficky vážené regrese KDU-ČSL – % hlasů v parlamentních volbách

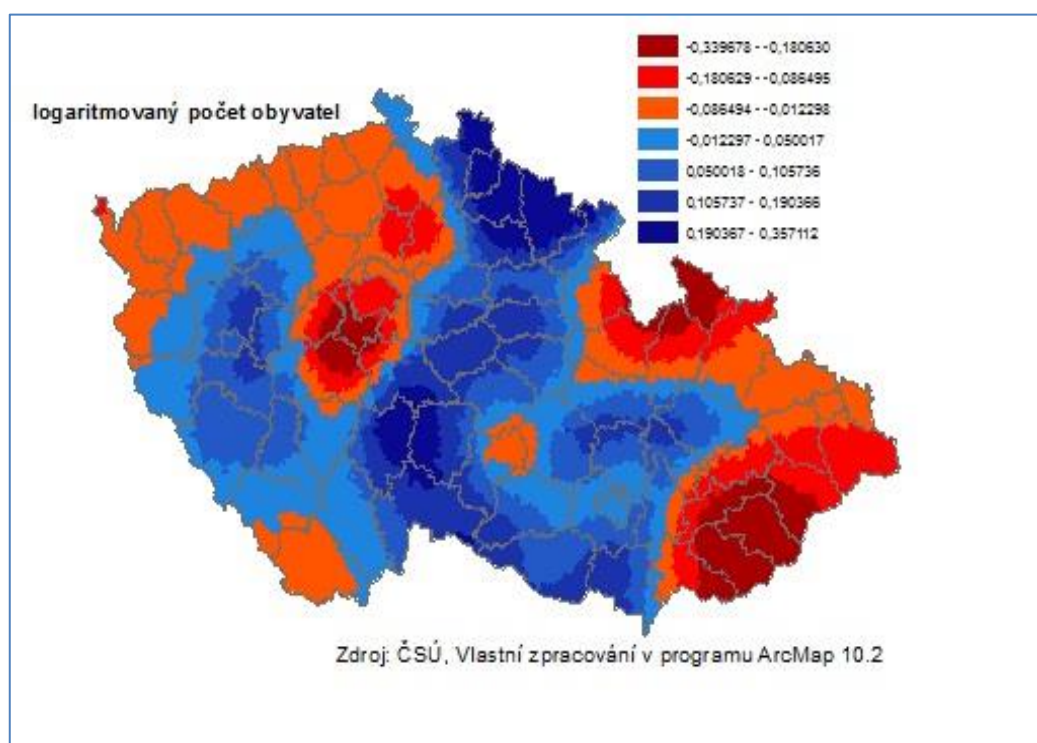
Obr. 27: Mapový výstup geograficky vážené regrese KDU-ČSL – podíl hlásících se k víře

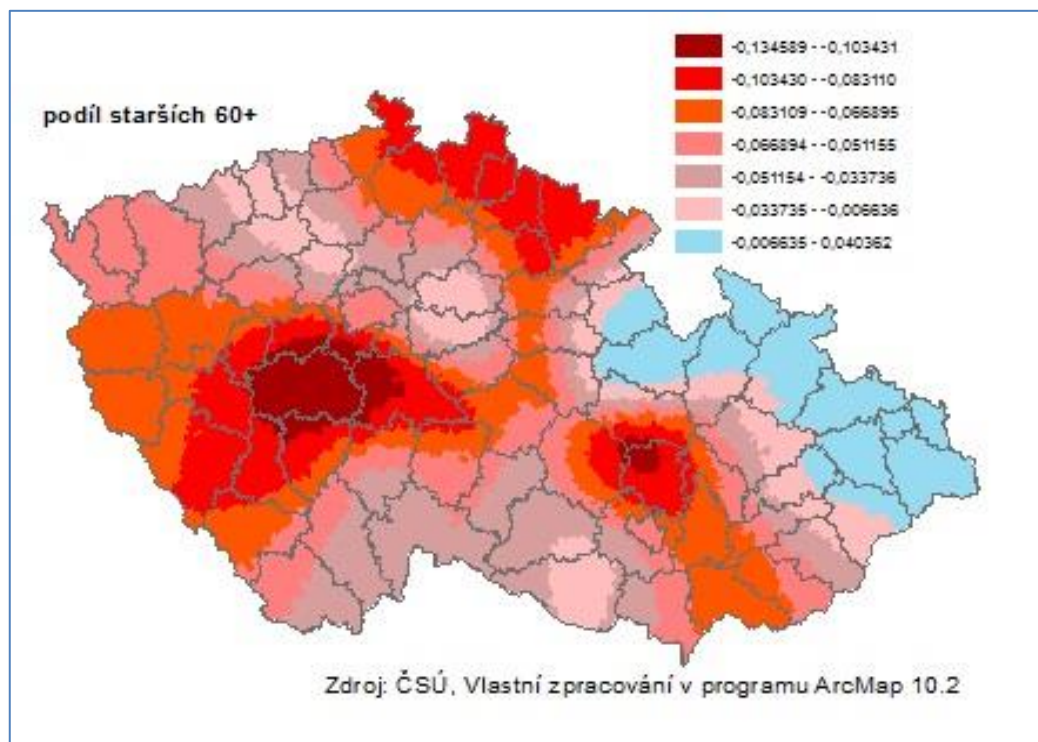
Obr. 28: Mapový výstup geograficky vážené regrese KDU-ČSL – podíl VŠ vzdělaných

Obr. 29: Mapový výstup geograficky vážené regrese KDU-ČSL – logaritmovaný počet obyvatel

Obr. 30: Mapový výstup geograficky vážené regrese KDU-ČSL – podíl starších 60 let

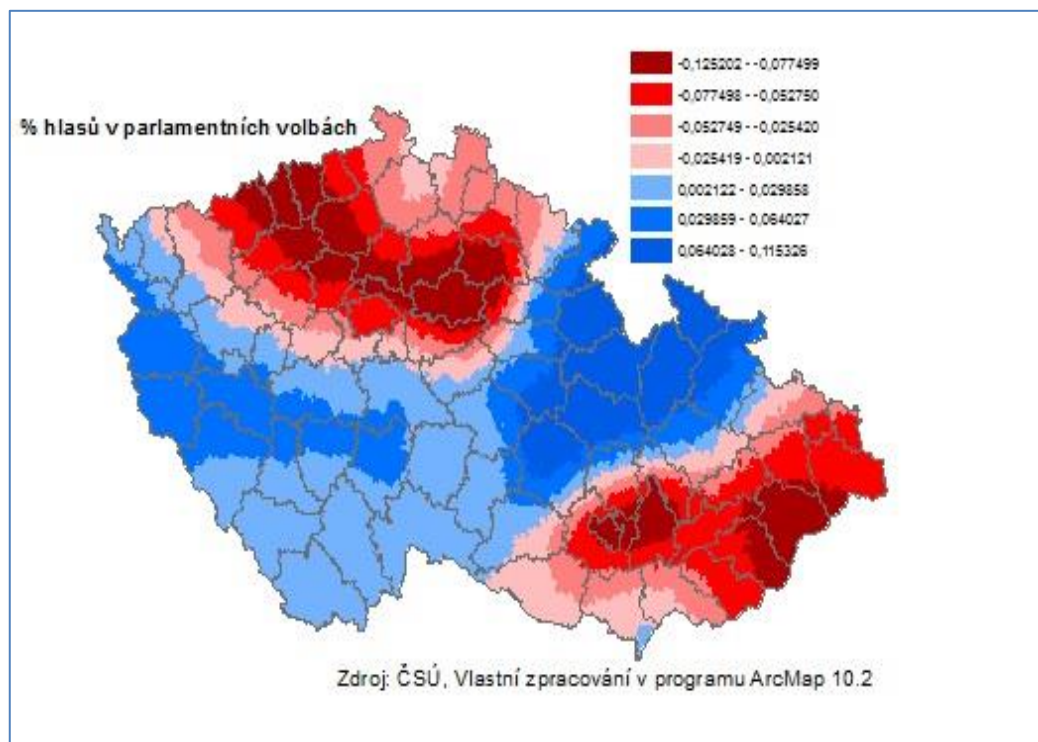

6.3.4 Výsledky geograficky vážené regrese – ODS

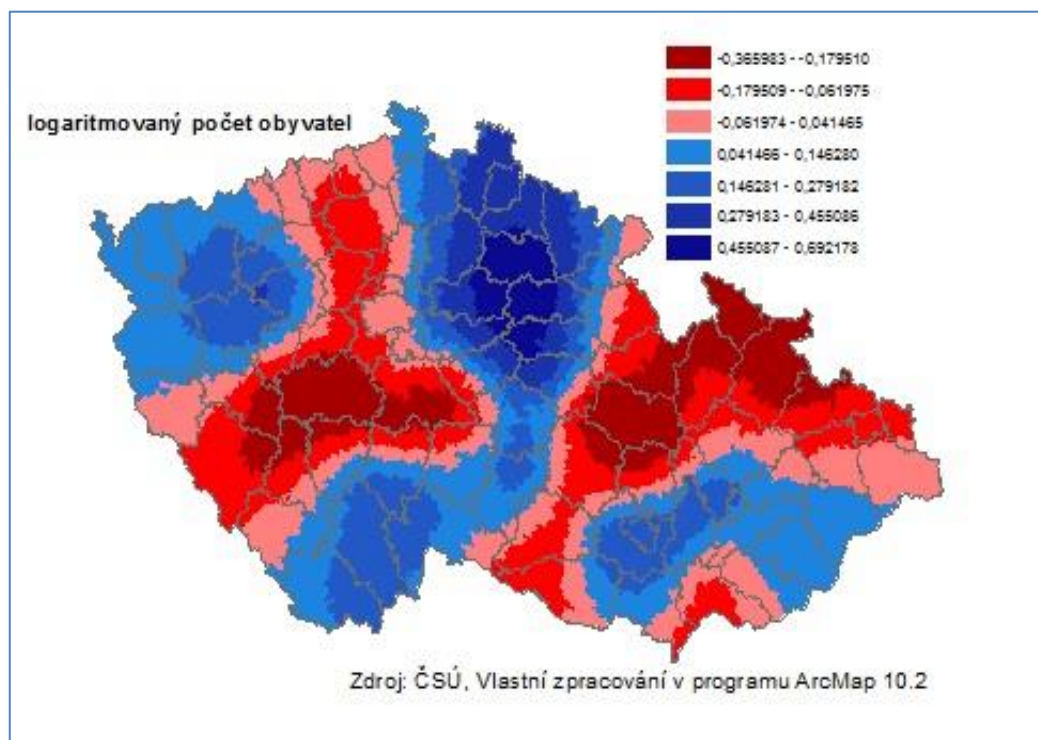
V případě strany ODS taktéž pouze jedna proměnná nevykazuje statisticky významnou prostorovou nestacionaritu (obr. 31, 32, 33, 34, 35), jedná se o podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci. Získané hodnoty regresních koeficientů, jsou tedy relativně neměnné. Pro ostatní proměnné je opět potvrzena statisticky významná prostorová nestacionarita. V případě proměnné procento hlasů získaných stranou v parlamentních volbách, lze pozorovat prostorové rozložení regresních koeficientů do tří hlavních oblastí, převládají ovšem spíše obce s pozitivním vlivem této proměnné na výsledky ODS v komunálních volbách, (tento fakt byl opět potvrzen při provedení vícenásobné regresní analýzy). Postupně, od Moravy a Slezska, kde se jedná o negativní vliv na výsledek strany v komunálních volbách, dochází k přechodu na pozitivní vliv do oblastí severovýchodních Čech, Pardubického kraje, Vysočiny, jižních a západních Čech. Zbylá část území Česka, především severní a severozápadní Čechy, vykazuje opět negativní hodnoty regresních koeficientů, můžeme tedy říci, že z pohledu této proměnné je naše území rozděleno na téměř dvě velikostně podobné oblasti, v jedné z nich úspěch v centrálních volbách pro stranu ODS bude také znamenat úspěch ve volbách komunálních a v druhé tomu bude opačně, kdy úspěch v centrálních volbách, naopak ovlivní neúspěch ve volbách komunálních. Proměnná logaritmovaný počet obyvatel je opět rozdělena do několika souvislých územních pásů s negativním a

pozitivním vlivem. Dominantní oblastí, v níž se s rostoucím počtem obyvatel také zvyšuje úspěšnost strany v komunálních volbách, je Královehradecký, Liberecký kraj a západní část kraje Středočeského. Nejsilnější oblasti s negativním vlivem nalezneme na území okresů Jeseník, Bruntál, Šumperk, Svitavy, Hodonín, Příbram a Benešov. Pouze v případě ODS vykazuje proměnná podíl obyvatel hlásících se k víře na téměř celém území (kromě minimální pozitivní hodnoty na území okresu Třebíč, Ústí nad Orlicí a Kutná Hora) negativní hodnoty regresních koeficientů (tento fakt odpovídá také výsledkům provedené mnohonásobné regresní analýzy). Nejdominantnější jádra negativního vlivu leží na území okresů Děčín, Ústí nad Labem, Teplice, Most a Chomutov. Naopak proměnnou s pozitivním vlivem na celém území je podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci, tuto proměnnou můžeme tedy považovat za nejdůležitější faktor determinující výši volební podpory strany v obci. Tento výsledek je velice zajímavý ve srovnání s výsledkem mnohonásobné regresní analýzy, kde nejvýznamnější charakteristikou vysvětlující variabilitu volebního výsledku byl shledán logaritmovaný počet obyvatel v obci. Největší vliv hraje tato proměnná na území okresů Frýdek-Místek, Karviná, Opava, Most, Louny a Rakovník. Můžeme tedy říci, že ve všech obcích, ve kterých žije vysokoškolsky vzdělané obyvatelstvo je vyšší šance úspěšnosti strany ODS v komunálních volbách, s rostoucím počtem vysokoškolsky vzdělaných obyvatel se ještě tento fakt zvyšuje. Podíl obyvatel starších 60 let dosahuje také spíše negativních hodnot regresních koeficientů, především na území okresů Šumperk, Bruntál, Olomouc, Ústí nad Orlicí, Chrudim, Havlíčkův Brod a Rakovník. Pouze v okresech Trutnov, Náchod a Hradec Králové má starší obyvatelstvo výraznější pozitivní vliv na úspěšnost strany ODS v komunálních volbách.

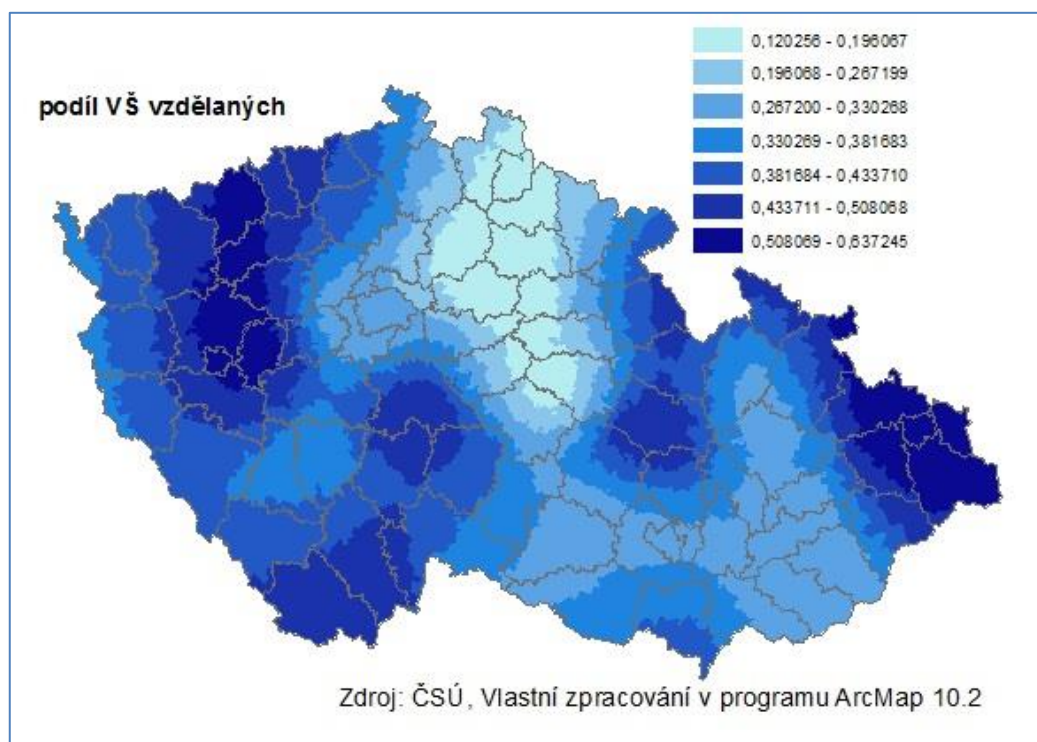
Obr. 31: Mapový výstup geograficky vážené regrese ODS – % hlasů v parlamentních volbách

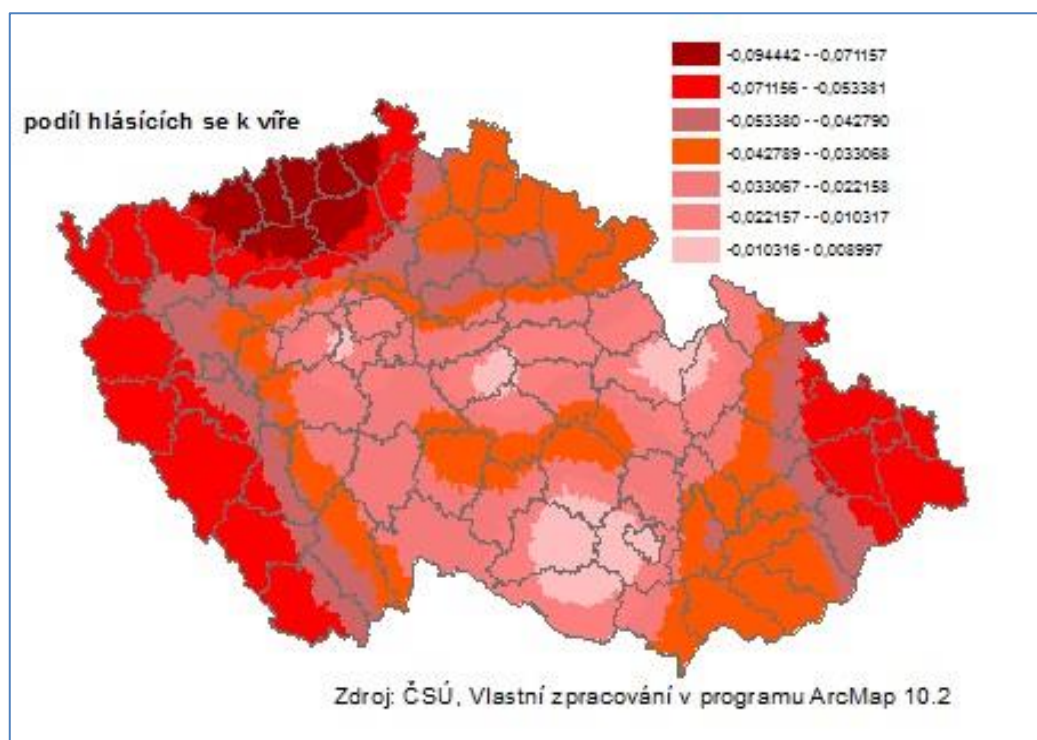
Obr. 32: Mapový výstup geograficky vážené regrese ODS – logaritmovaný počet obyvatel

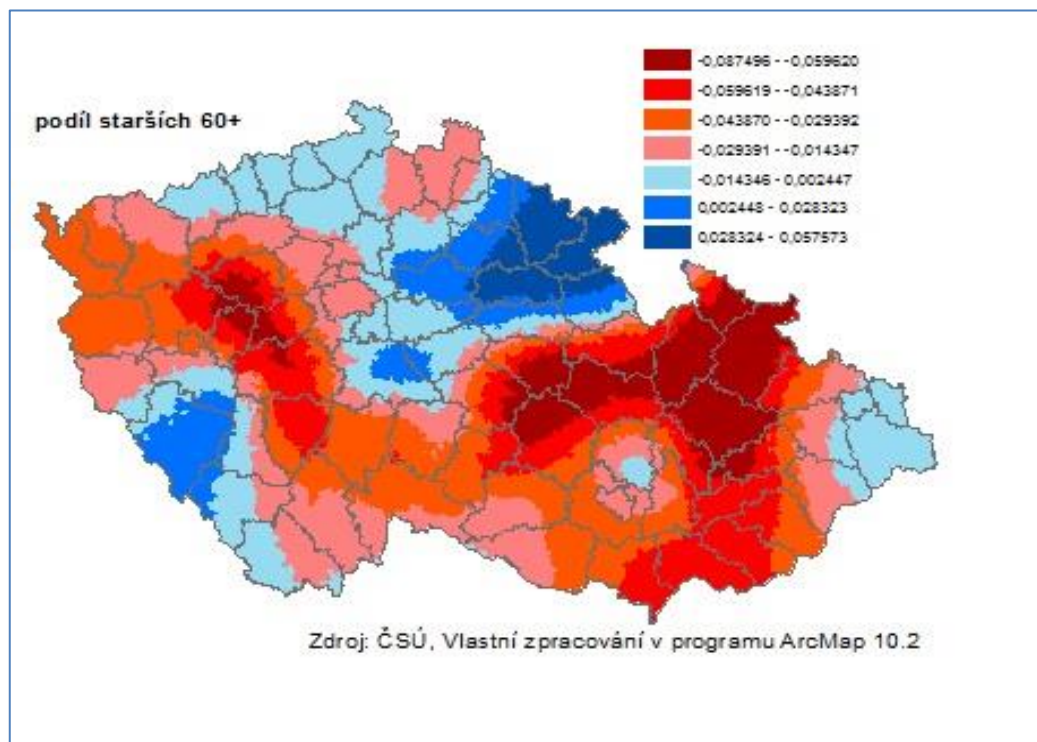
Obr. 33: Mapový výstup geograficky vážené regrese ODS – podíl VŠ vzdělaných

Obr. 34: Mapový výstup geograficky vážené regrese ODS – podíl hlásících se k víře

Obr. 35: Mapový výstup geograficky vážené regrese ODS – podíl starších 60 let

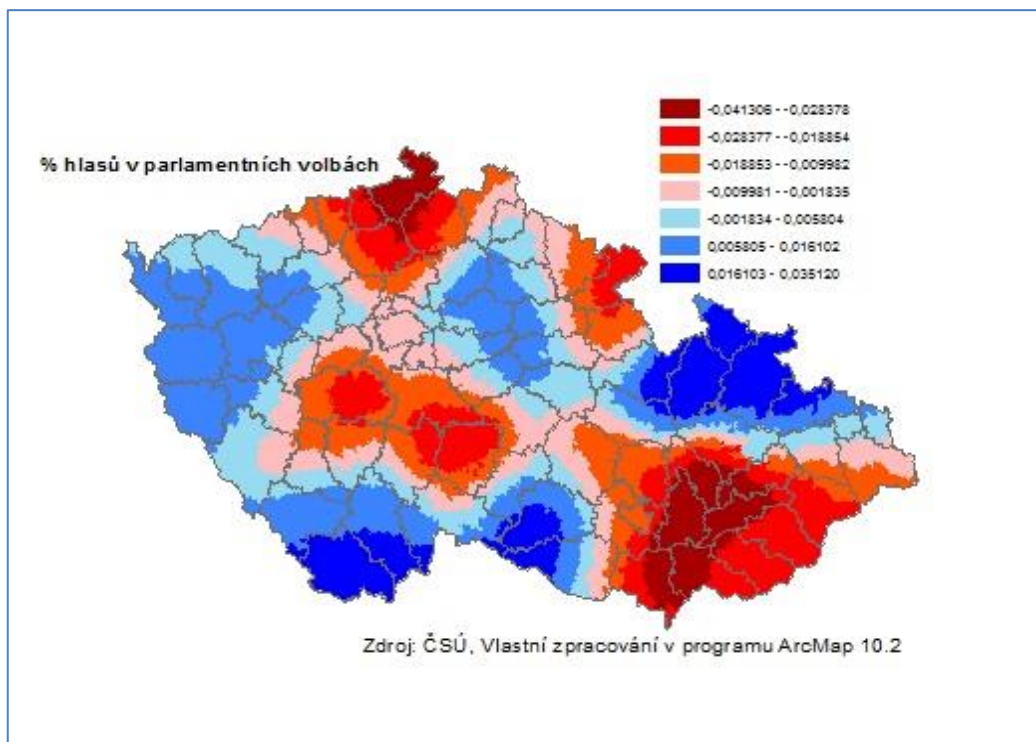

6.3.5 Výsledky geograficky vážené regrese – TOP 09

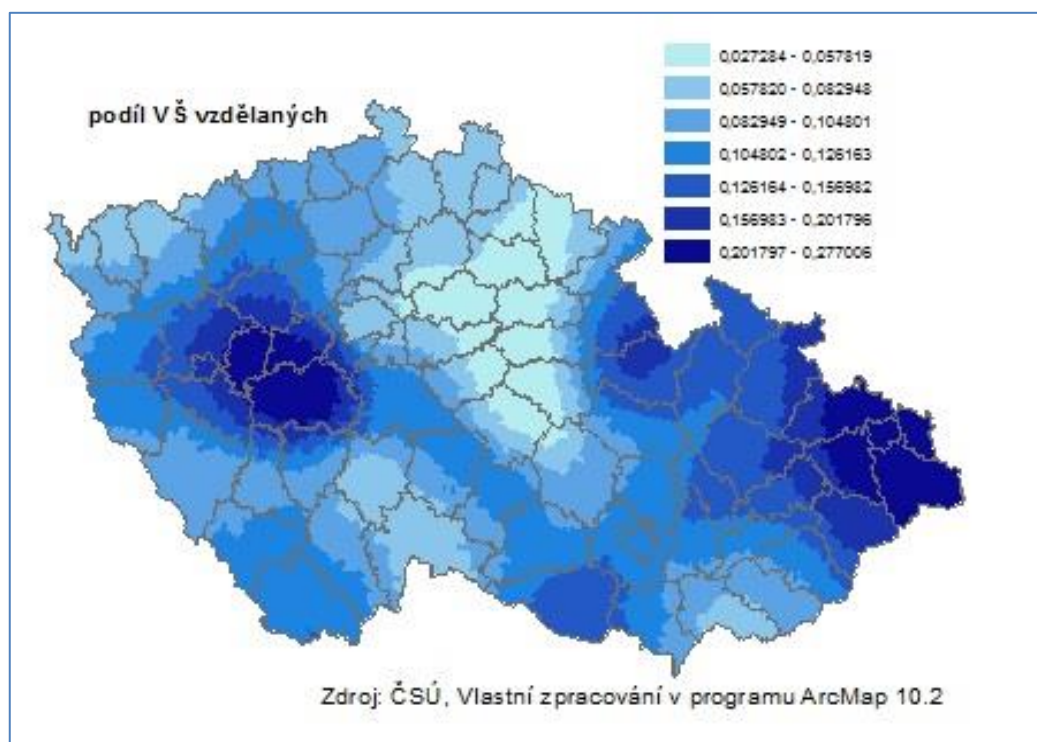
I přesto, že je politická strana TOP 09 nejmladší politickou stranou zvolenou pro tuto diplomovou práci a zároveň také stranou s nejřidší sítí lokálních aktivit, můžeme z mapových výstupů (obr. 36, 37, 38, 39, 40) vypožarovat částečně podobné prostorové rozložení regresních koeficientů vybraných nezávisle proměnných, jako v případě strany ODS. Tento fakt může napovídat tomu, že se tato nově vzniklá strana již postupně přesouvá na stranu pravice. Hlavní rozdíl je ovšem právě v nejzásadnější proměnné pro tuto analýzu, tj. v procentu hlasů získaných stranou v parlamentních volbách, kdy díky své krátkodobé působnosti strana zatím nemá tolik rozlehlou voličskou základnu. Na území Česka vidíme pro tuto stranu jeden souvislý pás s negativním vlivem, který rozděluje zbytek území na dvě centrální oblasti s vlivem pozitivním. Dominantní jádro s pozitivním vlivem leží na území okresů Český Krumlov, České Budějovice, Znojmo, Třebíč, Šumperk, Jeseník a Bruntál. Dominantní jádra s negativním vlivem nalezneme v obcích v okresech Děčín, Břeclav, Vyškov a Prostějov. Stejně jako v případě politické strany ODS, je i pro stranu TOP 09 proměnná podíl vysokoškolsky vzdělaných obyvatel v obci tou nejdůležitější, na celém území dosahuje pozitivních hodnot regresních koeficientů. Hlavní jádro voličů strany TOP 09 nalezneme na území okresů Příbram, Beroun, kde je pozice TOP 09 již silná, poté

území okresů Frýdek-Místek, Karviná, Nový Jičín a Opava. Opět tedy platí, že čím více je v obci vysokoškolsky vzdělaných obyvatel tím vyšší je úspěch strany v komunálních volbách. Negativní vliv na celém území pro úspěšnost strany TOP 09 v komunálních volbách má proměnná podíl obyvatel hlásících se k víře, platí tedy, že čím více je v obci věřících, tím nižší je úspěch strany v komunálních volbách. Hlavní jádro s nejvyššími zápornými hodnotami regresních koeficientů leží na území Pardubického kraje. Velmi zajímavé je prostorové rozložení koeficientů pro logaritmovaný počet obyvatel v obci, kdy je výrazný silný přechod od negativního vlivu k vlivu pozitivnímu. Nejvyšší roli hraje počet obyvatel na území okresů Náchod, Trutnov, Břeclav, Český Krumlov, České Budějovice a Jindřichův Hradec. Vliv podílu obyvatel starších 60 let můžeme rozdělit na hlavní pásy Moravu, Vysočinu, střední Čechy s pozitivním vlivem a zbylé obce (jižní, západní, severozápadní Čechy s vlivem negativním. Dominantní jádra starších voličů této strany se nacházejí na území okresů Břeclav, Hodonín, Jihlava a Žďár nad Sázavou, naopak jádro s negativním vlivem na území okresů Český Krumlov, České Budějovice, Prachatice, Strakonice, Klatovy, Domažlice a Plzeň-jih. Hlavními faktory determinujícími volební podporu TOP 09 v obci jsou tedy podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva a počet obyvatel v obci.

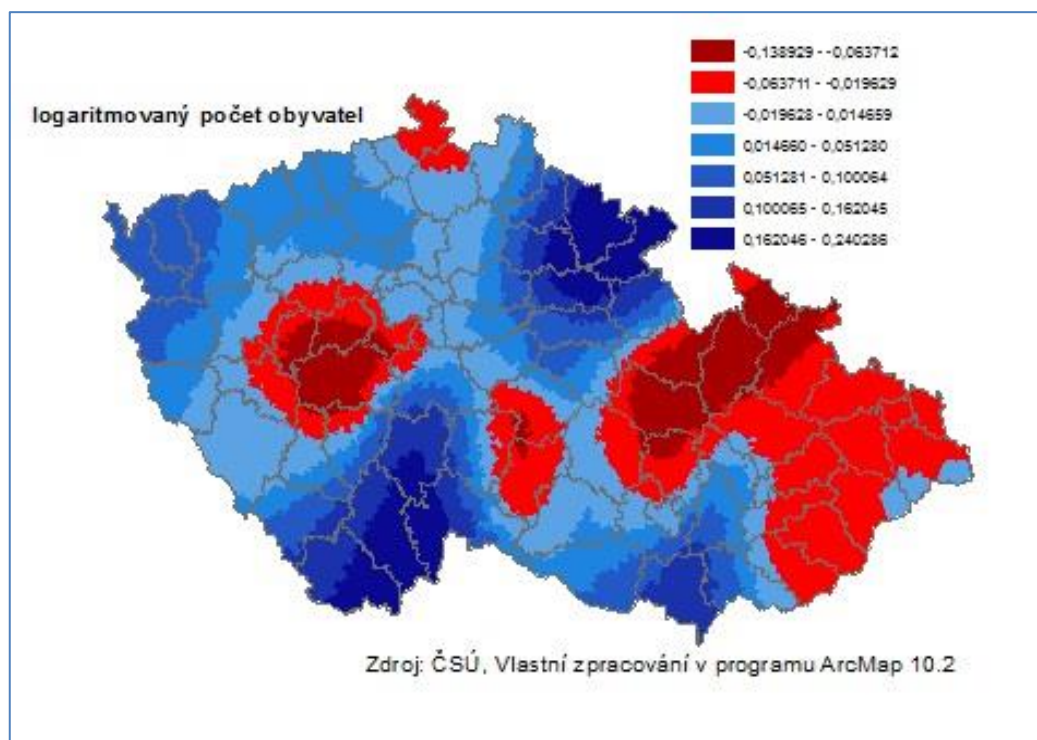
Obr. 36: Mapový výstup geograficky vážené regrese TOP 09 – % hlasů v parlamentních volbách

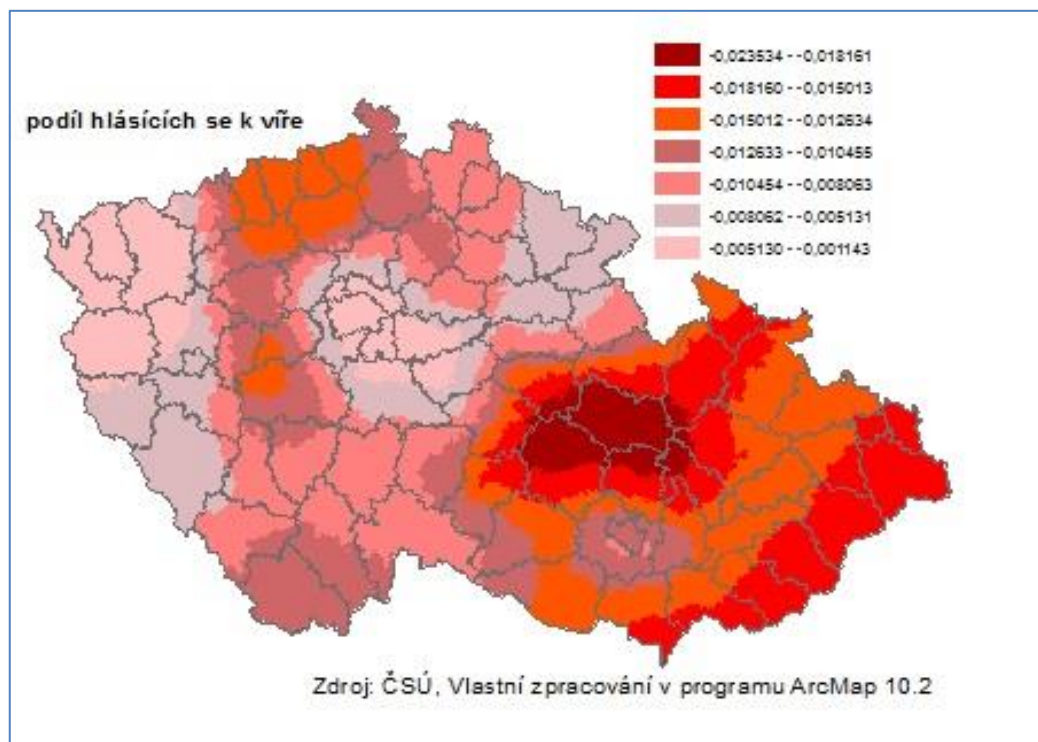
Obr. 37: Mapový výstup geograficky vážené regrese TOP 09 – podíl VŠ vzdělaných

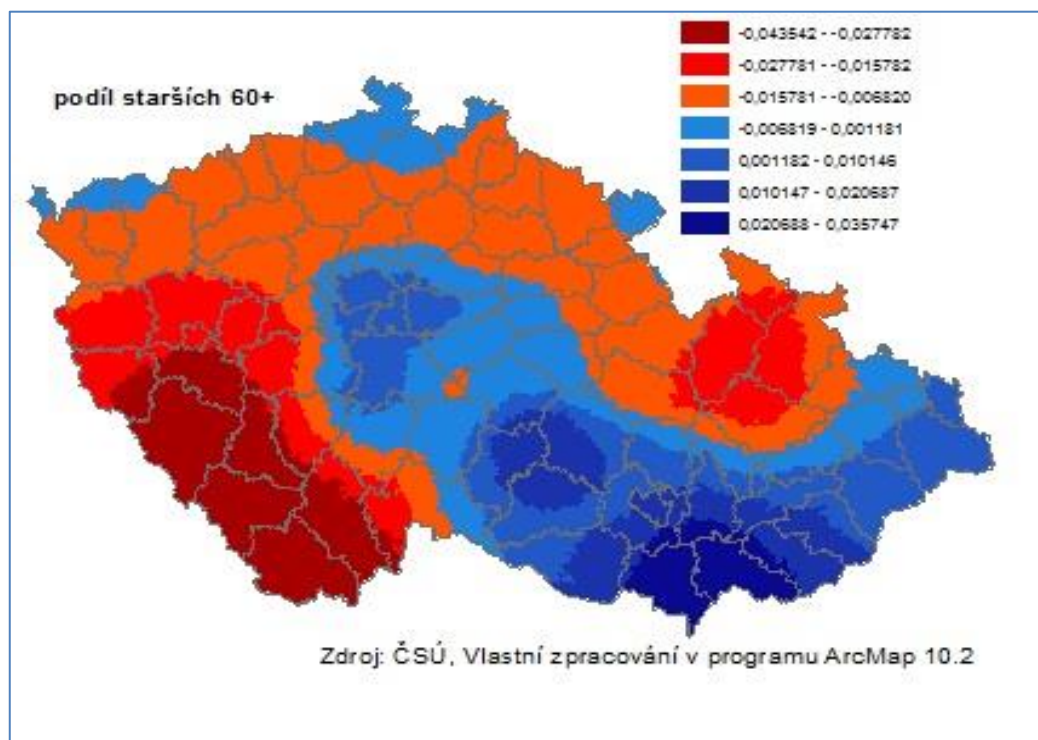
Obr. 38: Mapový výstup geograficky vážené regrese TOP 09 – logaritmovaný počet obyvatel

Obr. 39: Mapový výstup geograficky vážené regrese TOP 09 – podíl hlásících se k víře

Obr. 40: Mapový výstup geograficky vážené regrese TOP 09 – podíl starších 60 let

6.3.6 Shrnutí výsledků geograficky vážené regrese

Samotné výsledky geograficky vážené regrese ukázaly, že distribuce regresních koeficientů v prostoru je v případě všech sledovaných stran velmi různorodá a každá nezávisle proměnná má pro jednotlivé politické strany jiné prostorové rozložení, lze tedy říci, že charakter vztahů je prostorově odlišný. Jak již bylo řečeno dříve, velmi důležitým aspektem metody GWR je fakt, že všechny hodnoty v této analýze mají stejnou váhu. Může se tedy stát, že nejsilnější statistická závislost dat v prostoru může být lokalizována i v oblastech, které se pro strany jeví z hlediska celkové podpory jako nezajímavé. Metoda GWR byla použita především pro vizualizaci a přiblížení výsledků a vztahů zkoumaných jevů v prostoru, ale také jako prostorové rozšíření metody mnohonásobné lineární regrese.

Téměř u všech nezávisle proměnných pro jednotlivé politické strany lze identifikovat rozsáhlejší oblasti, jak s negativní, tak s pozitivní územní souvislostí. Hlavní proměnnou pro určení úspěšnosti a síly aktivit celostátních politických stran v lokální politice v Česku je nezávisle proměnná procento hlasů získaných stranou v parlamentních volbách. Tato proměnná má pro jednotlivé politické strany velice rozdílné prostorové rozložení regresních koeficientů, u všech stran kromě ČSSD a KSČM převládá spíše pozitivní vliv této proměnné na volební úspěch stran v komunálních volbách. V případě těchto dvou zmíněných stran se velká část území nachází na pomezí přechodu mezi pozitivní a negativní územní souvislostí.

Nejdůležitější proměnnou z hlediska prostorového rozložení regresních koeficientů se ukázal být podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci, především u pravicových stran jako je ODS a TOP 09 je tato proměnná jediná, která nevykazuje prostorovou nestacionaritu a nalezené hodnoty jejího regresního koeficientu jsou tedy relativně neměnné. Můžeme tedy říci, že tato proměnná má nejvýznamnější vliv na volební výsledek stran v komunálních volbách a zároveň je to také faktor determinující vyšší volební podporu strany v obci. U stran levicových můžeme tuto proměnnou považovat také za nejdůležitější, na území některých obcí v Česku se však vyskytují i hodnoty regresních koeficientů negativního vlivu a je tedy potvrzena prostorová nestacionarita. Obecně tedy platí, že čím více je v obci vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva, tím vyšší je úspěch stran v komunálních volbách.

Velmi zajímavou proměnnou z hlediska prostorového rozložení regresních koeficientů se ukázal být podíl obyvatel hlásících se k víře. Pro pravicové strany ODS a TOP 09 a také stranu KSČM (pouze na území okresů Pelhřimov a Tábor se jedná o pozitivní vliv) dosahují hodnoty na celém území negativního vlivu, díky čemuž má vyšší počet věřících obyvatel v obci negativní vliv na volební výsledky těchto stran v komunálních volbách. Přesný opak je u strany KDU-ČSL, kde všechny obce na území Česka vykazují pozitivní vliv této proměnné na výsledky strany KDU-ČSL v komunálních volbách. Tento výsledek obecně potvrzuje jednu ze stanovených hypotéz, která předpokládala, že velká část voličské základny této strany je věřící. Na pomezí se nachází strana ČSSD, u které nalezneme rozsáhlejší oblasti, jak s negativní, tak pozitivní územní souvislostí, pravděpodobněji však můžeme říci, že se tato strana spíše staví do stejné pozice jako ODS, TOP 09 a KSČM, kdy pro ně vyšší počet obyvatel hlásících se k víře znamená spíše neúspěch v komunálních volbách.

V porovnání s výsledky vícenásobné regresní analýzy se odlišovala proměnná logaritmovaný počet obyvatel. V případě vícenásobné regresní analýzy se jednalo vždy o výrazně nejsilnější proměnnou, avšak z pohledu prostorového rozložení regresních koeficientů se její význam částečně snížil a byla nahrazena jinými proměnnými. Celkově lze ale konstatovat, že má ve většině obcí pozitivní vliv na volební úspěch stran v komunálních volbách, lze ji tedy také považovat za faktor, který determinuje vyšší volební podporu strany v obci.

Poslední proměnnou použitou pro analýzu metodou GWR byl podíl obyvatel starších 60 let z celkového počtu obyvatel starších 18 let. Starší obyvatelstvo v obci bylo z hlediska explanační schopnosti v modelu regresní analýzy velmi málo důležitou proměnnou, dokonce v případě ČSSD a KDU-ČSL proměnnou statisticky nesignifikantní. Výsledky prostorového rozložení regresních koeficientů této proměnné obecně potvrdily tento fakt, kdy pro KDU-ČSL byl téměř ve všech obcích „naměřen“ negativní vliv a tudíž také potvrzena prostorová nestacionarita. V případě ostatních politických stran také převládala negativní územní souvislost, avšak více obcí již také vykazovalo pozitivní vliv na výsledky stran ve volbách. Na našem území také tedy nalezneme obce, v nichž starší obyvatelstvo v obci, znamená vyšší úspěch vybraných politických stran v komunálních volbách.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývala geografii voleb a obecně výzkumem spojeným s volbami na území Česka, přičemž jejím hlavním úkolem bylo zjistit, zda a případně jaký je vliv celostátních politických stran v lokální politice v Česku, a které faktory tuto úspěšnost či neúspěšnost ovlivňují či determinují. Dále byla zkoumána souvislost mezi výsledky parlamentních voleb v roce 2010 a výsledky komunálních voleb v roce 2010. A to především z pohledu, zda postavení politické strany v parlamentních volbách přímo ovlivňuje její úspěch či neúspěch ve volbách komunálních. Zvoleny byly také další proměnné, s nimiž byl prováděn výzkum a zpracováno jejich hodnocení. Výběr řešeného tématu byl motivován především snahou zabírat se tématem, které bylo v rámci výzkumu voleb doposud zatím málo zkoumané. V rámci této diplomové práce bylo stanoveno několik cílů a hypotéz. V teoretické části práce byly představeny jednotlivé celostátní politické strany vybrané pro tuto práci, zhodnocen byl stranický systém na území České republiky a představena typologie politických stran. V další kapitole teoretické části se autor věnoval samotným volbám do zastupitelstev obcí, volebnímu zákonu a volebnímu chování na území Česka.

Hlavním cílem byla detailní deskripce geografických vzorců aktivit celostátních politických stran v lokální politice v Česku. Dalším cílem této práce byla analýza geografických vzorců úspěšnosti celostátních politických stran v lokálních volbách a také snaha o identifikaci geografických faktorů, proměnných, které ovlivnily vzorce aktivity úspěšnosti či neúspěšnosti celostátních stran v lokální politice v Česku. Výzkum v této práci se opíral o poměrně rozsáhlé spektrum statistických metod, a to na jedné straně klasických metod, které neuvažují prostorový aspekt dat (v této práci mnohonásobná lineární regrese). Na druhé straně však také metod, které již prostorovost dat zohledňují (analýza LISA a metoda geograficky vážené regrese). Prostorová regrese v podání geograficky vážené regrese v rámci výpočtu uvažuje prostorové umístění analyzovaných jednotek. Jedním z hlavních cílů metody GWR je snaha eliminovat problém tzv. prostorové autokorelace dat (Spurná 2008), tedy jevu, který může mít neblahý dopad na výsledky klasické „neprostorové“ regrese. Zásadní myšlenkou provedení většího množství statistických metod bylo zohlednění co nejširšího spektra výzkumných přístupů a představení co možná nejpodrobnějších výsledků.

Jak již bylo řečeno, v rámci této práce byly stanoveny tři hlavní cíle, které byly pomocí statistických metod postupně zpracovávány a interpretovány. Zhodnocení těchto cílů bylo provedeno především pomocí metody LISA a metody geograficky vážené regrese, kdy pomocí těchto metod můžeme zhodnotit a představit jednotlivé geografické vzorce volebního chování, aktivit a úspěšnosti stran v komunálních volbách. Z mapových výstupů vidíme, kde dochází k vytvoření prostorových shluků jednotlivých získaných hodnot pro politické strany. Pro každou stranu a jednotlivé proměnné ovlivňující její volební výsledek v komunálních volbách vznikly rozdílné oblasti prostorových shluků, prostorového rozložení regresních koeficientů a stanovení dominantních jader, jak negativní, tak pozitivní územní souvislosti proměnných.

V úvodu práce byly stanoveny čtyři hlavní hypotézy, v průběhu práce bylo snahou autora tyto hypotézy potvrdit, nebo naopak vyvrátit. Pomocí vícenásobné regresní analýzy a geograficky vážené regrese byla potvrzena hypotéza o vlivu výsledku centrálních voleb pro jednotlivé strany na výsledky voleb komunálních. Tato proměnná byla pro všechny vybrané strany signifikantní, tj. má význam na úspěch stran v komunálních volbách. Z pohledu explanační schopnosti se u většiny stran jednalo o třetí nejsilnější proměnnou pro regresní analýzu, do které vstoupily všechny obce na území Česka. V případě regresní analýzy pouze s obcemi, v nichž byly strany schopny sestavit kandidátní listinu, se stala tato proměnná dominantní. Lze tedy konstatovat, že pokud jsou strany úspěšné v parlamentních volbách a poté jsou schopny sestavit kandidátní listinu pro volby komunální, tak se dá očekávat i jejich úspěch ve volbách komunálních. Při zhodnocení vlivu této proměnné z pohledu prostorového rozložení jejich regresních koeficientů došlo k odlišnému prostorovému rozložení pro jednotlivé politické strany, pro každou stranu lze identifikovat rozsáhlejší oblasti, jak negativní, tak pozitivní územní souvislosti. Vidíme tedy, že v některých obcích na území Česka nemá tato proměnná pozitivní vliv a naopak úspěch strany v parlamentních volbách snižuje úspěch v komunálních volbách. Dominantními jádry pro strany ODS, TOP 09 a částečně také KDU-ČSL jsou středně velká a velká města, což je velice zajímavé zjištění především pro KDU-ČSL, kdy je obecně známo, že velká část voličské základny této strany se vyskytuje především ve venkovských obcích. Naopak pro politické strany ČSSD a KSČM je situace ve větších městech opačná, jedná se o negativní závislost v těchto oblastech.

Další hypotéza se týkala počtu obyvatel v jednotlivých obcích, kdy byl dán předpoklad, že se zvyšujícím se počtem obyvatel v obci se zvyšuje také úspěch stran v komunálních volbách. Před provedením jednotlivých analýz však musela být provedena transformace prostého počtu obyvatel logaritmováním (kvůli krajně nesymetrickému tvaru rozložení počtu obyvatel v jednotlivých obcích). Logaritmované hodnoty počtu obyvatel již mají přibližně normální rozložení, což je jednou z podmínek použití proměnné v regresním modelu. Opět se jednalo o snahu tuto hypotézu potvrdit, či vyvrátit pomocí regresní analýzy a dále metodou geograficky vážené regrese. V rámci regresní analýzy byl proveden první krok, který se týkal zhodnocení vlivu této proměnné bez přidání vlivu dalších proměnných. Tato proměnná vždy dokázala vysvětlit určité procento variability jednotlivých modelů, s postupným přidáváním dalších proměnných do regresní analýzy se zvyšovalo procentuální vysvětlení variability daných modelů. Při analýze se všemi obcemi na území Česka byla z hlediska explanační schopnosti tato proměnná vždy nejsilnější, v rámci analýzy pouze pro obce, ve kterých strany kandidovaly, se její explanační schopnost částečně snížila (pro TOP 09 se stala nesignifikantní, tj. při vlivu dalších nezávisle proměnných nemá počet obyvatel v obci vliv na úspěch strany TOP 09 v komunálních volbách). Lze však i přesto říci, že hypotéza byla potvrzena a počet obyvatel opravdu hraje významnou roli v podpoře volebního úspěchu stran v obci. Pomocí metody GWR jsme opět mohli identifikovat oblasti s pozitivním, ale také negativním vlivem na úspěch stran v komunálních volbách. Pro všechny strany je shodný negativní pás vlivu na území Středočeského kraje, s částečným rozšířením do kraje Plzeňského a Jihočeského. V obcích v této oblasti tedy vidíme, že počet obyvatel nemá zásadní vliv na úspěch stran v komunálních volbách. Po celkovém shrnutí však lze říci, že hypotéza byla opět potvrzena a vliv počtu obyvatel v obci na úspěch stran v komunálních volbách je signifikantní.

Následující hypotéza předpokládala souvislost mezi výsledky voleb do zastupitelstev obcí mezi stranami TOP 09 a KDU-ČSL, kdy prvně jmenovaná strana vznikla také na základě odtržení části členské základy strany KDU-ČSL. V případě provedené regresní analýzy se všemi obcemi se velmi výrazně tato souvislost lišila, pro stranu TOP 09 byly všechny proměnné signifikantní, měly tedy vliv na úspěch strany v komunálních volbách; naopak pro KDU-ČSL byl signifikantní pouze logaritmovaný počet obyvatel a procento hlasů získaných stranou v parlamentních volbách. Zajímavý byl také opačný směr závislosti proměnné podíl obyvatel hlásících se k víře, kdy v případě KDU-ČSL

byl pozitivní, ale pro TOP 09 negativní. Na základě těchto výsledků vidíme, že souvislost mezi těmito stranami na úrovni všech obcí je velice nízká a odtržení členské základny strany KDU-ČSL nemělo význam na fungování strany TOP 09 na úrovni všech obcí. V tomto případě nebyla hypotéza potvrzena. Pro regresní analýzu pouze těch obcí, v nichž byly obě strany schopny sestavit kandidátní listiny, se již souvislost mezi těmito stranami zvýšila, pouze procento hlasů získaných stranou v parlamentních volbách zůstalo pro obě strany signifikantní, ostatní proměnné se staly nesignifikantními. Můžeme tedy konstatovat, že odtržení části členské základny strany KDU-ČSL a přesunutí ke straně TOP 09 znamená pro komunální volby souvislost pouze v obcích, kde obě strany sestaví kandidátní listinu.

Závěrečná hypotéza předpokládala velký vliv proměnné podíl obyvatel hlásících se k víře pro celostátní politickou stranu KDU-ČSL na úspěch této strany v komunálních volbách. Z výsledků regresní analýzy je patrné, že tato hypotéza byla potvrzena pouze v případě analýzy bez vlivu procenta hlasů získaných stranou v parlamentních volbách (pokud je započtena i tato proměnná, stane se podíl věřících nesignifikantní). Tento fakt může být způsoben především vysokou multikolinearitou mezi těmito dvěma proměnnými. V prvním případě byla tedy stanovená hypotéza potvrzena, avšak při odečtení vlivu procenta hlasů získaných v parlamentních volbách potvrzena nebyla. Tato tvrzení lze však pouze konstatovat z hlediska celého zkoumaného území. Pokud porovnáme výsledky regresní analýzy s výsledky metody GWR, která vypočítá regresní koeficienty pro všechny jednotlivé obce, je hypotéza stoprocentně potvrzena. Pro všechny obce na území Česka dosahuje tato proměnná pozitivního vlivu na výsledky strany v komunálních volbách. Dominantní jádra nalezneme na území okresů Beroun, Příbram, Náchod, Trutnov a Blansko.

Výsledky v rámci analýzy provedené pro účely této diplomové práce ukázaly, že řešené téma má v rámci výzkumu volebního chování a výzkumů spojených s volbami své uplatnění. Samotná organizační struktura politických stran, především na lokální úrovni, se ukázala být velmi důležitým faktorem, na němž je z části postaven volební (ne)úspěch stran ve volbách (Tenkl 2015). Můžeme ovšem dodat zhodnotit, že vliv celostátních politických stran na lokální politiku v Česku je poměrně vysoký, tomuto tvrzení odpovídá především souvislost mezi centrálními a lokálními volbami na základě vlivu proměnné procento hlasů získaných v parlamentních volbách. Výsledky

geograficky vážené regrese představily vliv celostátních politických stran na lokální politiku v Česku v mapových výstupech.

Samotné výsledky prostorového regresního modelu v zásadě korespondovaly se závěry z klasické lineární regrese, přičemž významnější změny se týkaly, pouze posílení pozice proměnné podíl vysokoškolsky vzdělaného obyvatelstva v obci, kdy v rámci regresní analýzy byla tato proměnná po odečtení vlivu ostatních proměnných spíše v pozadí, byla však signifikantní. Z pohledu prostorového regresního modelu pouze pro tuto proměnnou se tato stala téměř dominantní pro všechny strany. V případě pravicových stran ODS a TOP 09 to byla jediná proměnná, která nevykazovala statistickou nestacionaritu a nalezené hodnoty jejího regresního koeficientu jsou tedy relativně neměnné.

ZDROJE

- ANSELIN, L. (1988): *Spatial Econometrics: Methods and Models*. Dordrecht: Kluwer Academic Publishers.
- ANSELIN, L. (1995): Local Indicators of Spatial Association – LISA. *Geographical Analysis*, 27 (2), s 93–115.
- BALÍK, S. (2005): „Krajské volby 2004 – mikroanalýza okresu Šumperk.— *Středoevropské politické studie* 7, č. 1.
- BALÍK, S. (2006): „Kontinuita či diskontinuita voličských vzorců? Volební podpora KSČ a KSČM v prostoru dnešního Olomouckého kraje v období 1929 – 1935 a 1996 – 2002.— *Evropská volební studia* 1, č. 1, s. 38–60.
- BLAŽEK, J., KOSTELECKÝ, T. (1991): „Geografická analýza výsledků parlamentních voleb v roce 1990.— *Geografie* 96, č. 1, s. 1–13.
- BLAŽEK, J., NETRDOVÁ, P. 2009. „Can Development Axes Be Identified By Socioeconomic Variables? The Case of Czechia.— *Geografie* 114, č. 4, s. 245–262.
- BLAŽEK, J., NETRDOVÁ, P. 2012. „Aktuální tendence lokální diferenciace vybraných socioekonomických jevů v Česku: směřuje vývoj k větší mozaikovitosti prostorového uspořádání?— *Geografie* 117, č. 3, s. 266–288.
- BLONDEL, J., MULLER-ROMMEL, F., MALOVÁ, D. (eds). (2007): *Governing New European Democracies*. Palgrave, London.
- BROKL, L. (1996). „Parlamentní volby 1996“ *Sociologický časopis*, 1996, Vol. 32, No. 4: s. 389-406).
- BRUNSDON, CH., FOTHERINGHAM, A. S., CHARLTON, M. (1996): Geographically Weighted Regression: A Method for Exploring Spatial Nonstationarity. *Geographical Analysis*, 28, č. 4, s. 281–298
- CABADA, L., ŠANC, D. (2005): *Český stranický systém ve 20. století*. Nakladatelství a vydavatelství Aleš Čeněk, Plzeň.
- CAMPBELL, A., GERADL, G., MILLER, W.-E., 1954, *The Voters Decides*. Evanston, Ill.: Row, Peterson, and Co.
- ČÍHÁKOVÁ, P., BALÍK, S. (2010): „Kontinuita, stabilita, marginalita, dynamika. Volební chování v kraji Vysočina.— *Evropská volební studia* 5, č. 1, s. 3–27.
- DAHL, R., TUFTE, R. 1973. *Size and Democracy*. Stanford: Stanford University Press.
- DANĚK, P. (2000). „Existuje politická kultura českého pohraničí?— *Geografie* 105, č. 1, s. 50– 62.

- DUVERGER, M. (1951): Les partis politiques, Armand Colin: Paris, 10. Vyd. 1981, coll. Points.
- DUVERGER, M. (1954): Political Parties: Their Organization and Activities in The Modern State, Methuen, London.
- DUVERGER, M. (1964): Introduction à la politique, Gallimard, Paris
- FIALA, P., STRMISKA, M. (2009): Teorie politických stran. Barrister & Principal. 266s
- FOTHERINGHAM, A. S. (1999): Trends in Quantitative Methods III: Stressing the Visual. Progress in Human Geography 23 (4): s. 597–606.
- FOTHERINGHAM, A. S., BRUNSDON, C., CHARLTON, M. E. (2002): Geographically Weighted Regression: The Analysis of Spatially Varying Relationships. Wiley, Chichester
- GREGORY, D., JOHNSTON, R., PRATT, G., WATTS, M. J., WHATMORE, S. (eds.) (2009): The Dictionary of Human Geography, 5th edition. Blackwell Publishing, Oxford, 1052 s.
- HOFFMANN, M., SELLERS, W-E., (eds). 2005. Metropolitanization and Political Change, Wiesbaden: VS Verlag für Sozialwissenschaften
- HOOGE, M., WINKEFELD, B., 2008 „The Stability of Political Attitudes and Behaviors across Adolescence and Early Adulthood: A Comparison of Survey Data on Adolescents and Young Adults in Eight Countries.“ Journal of Youth Adolescence 37 (2): s. 155-167
- CHARLTON, M., FOTHERINGHAM A., S. 2009: Geographically Weighted Regression: White Paper. Maynooth: National Centre for Geocomputation/National University of Ireland Maynooth (http://ncg.nuim.ie/ncg/gwr/GWR_WhitePaper.pdf)
- JEHLIČKA, P., SÝKORA, L. (1991). „Stabilita regionální podpory tradičních politických stran v českých zemích (1920–1990).— Geografie 96, č. 2, s. 81–95.
- JURNÍKOVÁ J., KADEČKA, S., KLIKOVÁ, A., aj., Meritum Obce 2006 – 2007, nakladatelství ASPI, 2006, 6 s.
- JOHNSTON, R. J. (1987): Dealignment, volatility, and electoral geography. Studies In Comparative International Development, 22, č. 3, s. 3–25.
- JOHNSTON, R., PATTIE, CH. (2008): Place and Vote. In: COX, K., LOW, M., ROBINSON, J. The SAGE Handbook of Political Geography. SAGE Publications, London, s. 357–374.

KATZ, R., MAIR, P. (1995): Changing Model of Party Organization and Party Democracy, The Emergence of Cartel Party, Party Politics, 1, s. 5-27.

KLÍMA, M. (1998): Volby a politické strany v moderních demokraciích. Radix, Praha. 272 s.

KOSTELECKÝ, T. (1993): Volby očima geografa. In: Sýkora, L. (ed.): Teoretické přístupy a vybrané problémy v současné geografii. Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy, Praha, s. 167-186.

KOSTELECKÝ, T. (1994): Economic, social and historical determinants of voting patterns in 1990 and 1992 parliamentary elections in the Czech Republic. Sociologický časopis, 2, č. 2, s. 209-228.

KOSTELECKÝ, T. (1995): Rozdíly chování regionálních populací a jejich příčiny. Working Papers 95:5. Praha: Sociologický ústav AV ČR

KOSTELECKÝ, T., (2001). Vzestup nebo pád politického regionalismu? Změny na politické mapě v letech 1992 až 1998 – srovnání České a Slovenské republiky. Sociological Papers 01:9. Praha: Sociologický ústav AV ČR

KOSTELECKÝ, T., STACHOVÁ, J., ČERMÁK, D. (2002): Výběrová šetření a analýza agregátních dat, Region a politika. Sociologický ústav AV ČR, Praha.

KOSTELECKÝ, T. (2005): Political Behavior in Metropolitan Areas in the Czech Republic between 1990 and 2002 – Patterns, Trends and the Relation to Suburbanization and Its Socio-Spatial Patterns.“ Sociologické studie/Sociological Studies 05:2, Praha: Sociologický ústav AV ČR.

KOSTELECKÝ, T. (2009): Regionální rozdíly ve volebních výsledcích v České republice – parlamentní volby 1996-2006. Evropská volební studia, 4, č. 2, s. 124–134.

KOSTELECKÝ, T. (2012): Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny v regionálním pohledu. s. 105 – 131 in LINEK, L., et al. (2012): Voliči a volby 2010. SLON, Praha, 254 s.

KOSTELECKÝ, T., ČERMÁK, D. (2004): Vliv teritoriálně specifických faktorů na formování politických orientací voličů. Sociologický časopis, 40, č. 4, s. 469–487

KOUBA, K. (2007): Prostorová analýza českého stranického systému. Institucionalizace a prostorové režimy. Sociologický časopis, 43, č. 5, s. 1017–1037.

KOUBEK, J. (2007): „Volby 2006 do Poslanecké sněmovny: volební geografie a pět alternativních vysvětlujících modelů.— Politologická revue 13, č. 1, s. 97–128

KUČA, M. (2010): Podrobná územní analýza parlamentních voleb v roce 2010 s využitím geograficky vážené regrese, Bakalářská práce, Praha, 46 s.

KYLOUŠEK, J., PINK, M. (2007): „Electoral support for the Communist Party of Bohemia and Moravia in parliamentary elections in the Czech Republic after 1990.— Evropská volební studia 2, č. 2, s. 149–163.

KYLOUŠEK, J., PINK, M. (2009): Voličská základna sociálnědemokratických stran v bývalém Československu a její prostorové proměny. Evropská volební studia, 4, č. 1, s. 1–21

LEBEDA, T. (2008). Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1523-3.

LEBEDA, Tomáš. (2009). Komunální volby klamou. Krátké zastavení nad problematickými aspekty volebního systému pro obecní zastupitelstva. Acta Politologica, Vol. 1, No. 3, s. 332-343. ISSN 1803- 8220.

LINEK, L. (2012): Úvod: Volební výsledky, účast a vzorce podpory politických stran. s. 12-29 in LINEK, L., et al. (2012): Voliči a volby 2010. SLON, Praha, 254 s.

MAŠKARINEC, P. (2010): „Krajské volby 2000–2008 v Libereckém kraji: mikroanalýza okresu Liberec.— Středoevropské politické studie 12, č. 1, s. 45–78

MAŠKARINEC, P. (2011): Volební podpora ČS(D)SD, (KDU)-ČSL, KSČ(M) a ODS v prostoru dnešního Libereckého kraje v letech 1920–1935 a 1996–2010: Kontinuita či diskontinuita voličských vzorců? Evropská volební studia, 6, č. 1, s. 22–43.

MAŠKARINEC, P. (2013): Volební geografie Libereckého kraje 1992–2010: analýza voličského chování z pohledu explorační prostorové analýzy dat (ESDA), Disertační práce, Brno, 396 s.

MAŠKARINEC, P. (2013): Prostorová analýza prezidentských voleb v České republice v roce 2013. Sociológia, 45, č. 5, s. 435–469.

MATĚJŮ P., ŘEHÁKOVÁ, B.(2000): „Proměny volebního chování sociálních tříd v letech 1992-1996“ S. 301-330 in Matějů P., Vlachová K. a kol.(2000). Nerovnost, spravedlnost, politika. Česká republika 1991-1998. Praha: Sociologické nakladatelství.

PEDERSEN, M. N. (1979): The Dynamics of European Party System: Changing Patterns of Electoral Volatility, European Journal of Political Research, 7, č. 1, s. 1-26.

PINK, M. (2006): „Volební geografie České republiky.— In: Parlamentní volby 2006 a česká politika. Eds. Břetislav Dančák a Vít Hloušek. Brno: MU/MPÚ, s. 158–176

PINK, M. (2010): Volební geografie. In: BALÍK, S. (eds): Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010. CDK, Brno, s. 209–234.

PINK, M., eds. (2012): Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: vzorce, trendy, proměny. CDK, Brno

- PINK, M., VODA, P., (2012a): „Vysvětlení prostorových vzorců volebního chování v parlamentních volbách v České republice a na Slovensku v letech 1996 – 2010.— In: Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: Vzorce, trendy, proměny. Michal Pink et al. Brno: CDK, s. 201–242.
- PINK, M., VODA, P., (2012b): „Základní vymezení voličské základny politických stran v České republice v letech 1996–2010.— In: Volební mapy České a Slovenské republiky po roce 1993: Vzorce, trendy, proměny. Michal Pink et al. Brno: CDK, s. 17–46.
- ŘÍCHOVÁ, B., (2002): Úvod do současné politologie. Vyd. 1. Praha: Portál, 208 s.
- SARTORI, G. (1976): Parties and Party System. A Framework for Analysis, Cambridge University Press.
- SHIN, M, AGNEW, J. (2011): Spatial Regression for Electoral Studies: The Case of the Italian Lega Nord. In: BARNEY. W., LEIB J. (eds.): Revitalizing Electoral Geography. Ashgate, Farnham/Burlington, s. 59–74
- SLÁDEČEK, V., MIKULE, V., SYLLOVÁ, J., Ústava České republiky, 1. vydání, nakladatelství C. H. Beck, 2007, 64 s.
- SPURNÁ, P. (2006): Současné trendy v kvantitativní analýze dat se zaměřením na využití metody geograficky vážené regrese, Praha, 8 s.
- SPURNÁ, P. (2008a): Prostorová autokorelace – všudypřítomný jev při analýze prostorových dat? Sociologický časopis, Vol. 44, č. 4. s. 14.
- SPURNÁ, P. (2008b): Geograficky vážená regrese. Metoda analýzy prostorové nestacionarity geografických jevů. Sborník ČGS, 114, č. 1, s. 52-65.
- ŠARADÍN, P. (2003b): „Územní podpora KDU-ČSL ve volbách.— Politologická revue 9, č. 2, s. 45–64
- ŠARADÍN, P. (2006): „Analýza volební podpory České strany sociálně demokratické a Občanské demokratické strany ve volbách do Poslanecké sněmovny PČR.— In: III. kongres českých politologů, Olomouc 8. - 10. 9. 2006. Eds. Jan Němec a Markéta Šustková. Praha/Olomouc: Česká společnost pro politické vědy, s. 238–251
- TENKL, M. (2015): Vliv lokální působnosti vybraných politických stran na jejich výsledky ve volbách do poslanecké sněmovny, Diplomová práce, Praha, 102 s.
- WARD, M. D. O'LOUGHLIN, J. (2002): Spatial Processes and Political Methodology: Introduction to the Special Issue. Political Analysis, 10, č. 3, s. 211–216.
- WEBER., M. (1946): Politics as a Vocation, In: GERETH H. H. - MILLS, C. W. (eds): From Max Weber: Essay in Sociology, Oxford University Press.

WOLAK, Jennifer. 2009: „Explaining Change in Party Identification in Adolescence.“ Electoral Studies 28 (4): s. 573-583

Internetové zdroje

CVVM (2010): Ohlédnutí za komunálními volbami 2010, http://cvvm.soc.cas.cz/media/com_form2content/documents/c1/a3793/f3/101071s_pv101202.pdf [cit. 22. 1. 2015]

ČSSD (2014): Historie a vývoj politické strany ČSSD, <http://www.cssd.cz/strana/agenda-a-clenstvi/historie-cssd/> [cit. 12. 1. 2015]

ČSÚ – ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD – oficiální stránka voleb. [online]. Dostupné z WWW: <http://volby.cz/pls/kv2010/kv?xjazyk=CZ&xid=1>. [cit. 23. 11. 2014].

HANÁČEK, V. (2010). Typologie českého stranického systému po roce 1989 [online]. Epolis.cz, <http://www.e-polis.cz/clanek/typologie-ceskeho-stranickeho-systemu-po-roce-1989.html>. (cit. 23. 1. 2015).

KDU-ČSL (2014): Historie politické strany KDU-ČSL, <http://www.kdu.cz/o-nas/historie>, <http://www.kdu.cz/aktualne/novy-hlas?searchtext=> [cit. 22. 11. 2014]

KDU-ČSL (2015): Historie politické strany KDU - ČSL, http://web.archive.org/web/20060912103937/http://www.kdu.cz/default.asp?page=31&IDR=135&id_rok= [cit. 12. 1. 2015]

Komunální volby (2014): http://cs.wikipedia.org/wiki/Komun%C3%A1ln%C3%AD_volby [cit. 29. 11. 2014]

Metody pro přepočet hlasů na mandáty (2015): http://www.czso.cz/csu/redakce.nsf/i/metody_pro_prepocet_hlasu_na_mandaty [cit. 10. 1. 2015]

Mnohonásobná lineární regrese (2004) https://is.muni.cz/el/1423/podzim2004/SOC418/multipl_regres_1.pdf [cit. 15. 3. 2015]

ODS (2014): Historie a vývoj politické strany ODS, <http://www.ods.cz/historie>

Počet členů stran včera a dnes (2014): http://www.cevro.cz/web_files/soubory//ctrnacni-deniky/2014/14denik_15_2014.pdf [cit. 17. 2. 2015]

Počet obcí v ČR (2013): http://www.czso.cz/cz/cr_1989_ts/0201.pdf [cit. 14. 1. 2015]

SLBD – SČÍTÁNÍ LIDU, DOMŮ A BYTŮ. [online]. [cit. 22. 12. 2014]. Dostupné z WWW: <http://vdb.czso.cz/sldbvo/>.

Stranický systém v České republice (2015): http://www.pf.upol.cz/fileadmin/user_upload/PF-katedry/politologie/Kapitola_8_Stranicky_system.doc [cit. 10. 2. 2015]

TOP 09 (2014): http://cs.wikipedia.org/wiki/TOP_09 [cit. 27. 12. 2014]

TOP 09 (2015) http://www.top09.cz/files/soubory/snemovni-sesit-2013_977.pdf [cit. 14. 1. 2015]

Volby v České republice (2015): <http://volby.idnes.cz/> [cit. 27. 22. 2015]

Volební účast (2014): http://www.lidovky.cz/vyssi-ucast-ke-komunalnim-volbam-prislo-nejvice-volicu-od-roku-1994-1cf-/zpravy-domov.aspx?c=A141011_151232_ln_domov_jzl [cit. 29. 11. 2014]

Volební účast (2015): <http://volby.idnes.cz/komunalni-2010.asp> [cit. 29. 1. 2015]

Volím Karla (2015): Prohlášení volebního týmu Karla Schwarzenberga, <http://www.volimkarla.cz/prohlaseni-volebniho-tymu-karla-schwarzenberga/> [cit. 14. 1. 2015]

Výsledky komunálních voleb (2014): <http://volby.idnes.cz/komunalni-volby-2014.aspx> [cit. 14. 12. 2014]

Výsledky senátních voleb (2014): <http://volby.idnes.cz/> [cit. 14. 12. 2014]

Vývoj počtu členů politických stran v ČR (2011): <http://zboril.blog.idnes.cz/c/205550/Vyvoj-poctu-clenu-politickych-stran-v-CR.html> [cit. 17. 2. 2015]

Ostatní zdroje

ARCDATA Praha, s. r. o. 2001 [cit. 2014-06-29]. ArcČR 500 – digitální geografická databáze ČR,

Interní zdroje strany KSČM